

Stenografični zapisnik
šeste seje
deželnega zbora kranjskega
v Ljubljani
dne 14. januarja 1909.

Navzoči: Prvosednik: Deželni glavar Franc pl. Šuklje. Vladni zastopnik: C. kr. deželni predsednik baron Teodor Schwarz in c. kr. okrajni glavar grof Karol Künigl. — Vsi člani razen: Dr. Franc Novak. — Zapisnikar: Deželni koncipist Ivan Škarja.

Dnevni red:

1. Branje zapisnika V. deželnozborske seje z dne 9. januarja 1909.
2. Naznanila deželnozborskega predsedstva.
3. Ustno poročilo šolskega odseka:
 - a) o nujnem predlogu gospoda poslanca dr. Šusteršiča in tovarišev glede zastopstva dežele v deželnem šolskem svetu;
 - b) o nujnem predlogu gospoda poslanca Jarca in tovarišev glede slovenskega vseučilišča.
4. Ustno poročilo upravnega odseka:
 - a) o nujnem predlogu gospoda poslanca dr. Žitnika in tovarišev glede izpremembe deželnega cestnega zakona;
 - b) o nujnem predlogu gospoda poslanca Pibra in tovarišev o zakonskem načrtu v varstvo planin in pospeševanju planinskega gospodarstva (k prilogi 57);
 - c) o nujnem predlogu gospoda poslanca dr. Zajca in tovarišev o izpremembi lovskega zakona.
5. Ustno poročilo ustavnega odseka o nujnem predlogu gospoda poslanca dr. Pegana in tovarišev glede premembe občinskega reda in volilnega reda.
6. Ustno poročilo odseka za deželna podjetja o nujnih predlogih gospoda poslanca Mandelja in tovarišev:
 - a) glede ustanovitve deželne banke;
 - b) glede ustanovitve deželne zavarovalnice.
7. Ustno poročilo finančnega odseka:
 - a) o nujnem predlogu gospoda poslanca dr. Šusteršiča in tovarišev glede najetja deželnega posojila 10,000.000 K (z načrtom zakona priloga 58);

Stenographischer Bericht
der sechsten Sitzung
des krainischen Landtages
in Laibach
am 14. Jänner 1909.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Franz von Šuklje. Regierungsvertreter: R. k. Landespräsident Freiherr Theodor Schwarz und k. k. Bezirkshauptmann Graf Karl Künigl. — Sämtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Dr. Franz Novak. — Schriftführer: Landschafts-Konzipist Ivan Škarja.

Tagesordnung:

1. Lesung des Protokolls der V. Landtags-Sitzung vom 9. Jänner 1909.
2. Mitteilungen des Landtags-Präsidiums.
3. Mündlicher Bericht des Schulausschusses:
 - a) über den Dringlichkeitsantrag des Herrn Abgeordneten Dr. Šusteršič und Genossen, betreffend die Vertretung des Landes im Landesschulrate;
 - b) über den Dringlichkeitsantrag des Herrn Abgeordneten Jarc und Genossen, betreffend die slowenische Universität.
4. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses:
 - a) über den Dringlichkeitsantrag des Herrn Abgeordneten Dr. Žitnik und Genossen, betreffend die Änderung des Landes-Straßengesetzes;
 - b) über den Dringlichkeitsantrag des Herrn Abgeordneten Piber und Genossen über den Gesetzentwurf, betreffend den Schutz der Alpen und die Förderung der Alpentwirtschaft (zur Beilage 57);
 - c) über den Dringlichkeitsantrag des Herrn Abgeordneten Dr. Zajc und Genossen, betreffend die Abänderung des Jagdgesetzes.
5. Mündlicher Bericht des Verfassungsausschusses über den Dringlichkeitsantrag des Herrn Abgeordneten Dr. Pegan und Genossen, betreffend die Änderung der Gemeindeordnung und Wahlordnung.
6. Mündlicher Bericht des Ausschusses für Landesunternehmungen über die Dringlichkeitsanträge des Herrn Abgeordneten Mandelj und Genossen:
 - a) betreffend die Errichtung einer Landesbank;
 - b) betreffend die Errichtung einer Landes-Versicherungsanstalt.
7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:
 - a) über den Dringlichkeitsantrag des Herrn Abgeordneten Dr. Šusteršič und Genossen, betreffend die Aufnahme eines Landes-anlehens bis 10,000,000 K (mit einem Gesetzentwurfe, Beilage 58);

- b) o nujnem predlogu gospoda poslanca Plantana in tovarišev glede dovoljenja mestni občini ljubljanski za posojilo;
- c) o nujnem predlogu gospoda poslanca dr. Trillerja in tovarišev v zadevi oprostivne deželni doklad za novo zgrajene hiše v Ljubljani;
- d) o nujnem predlogu gospoda poslanca dr. Lampeta in tovarišev glede budgetnega provizorija.
8. Ustno poročilo odseka za reorganizacijo deželnih uradov, o nujnem predlogu gospoda poslanca dr. Šusteršiča in tovarišev glede organizacije deželnih uradov.
9. Ustno poročilo upravnega odseka:
- a) o peticiji Deželne zveze gasilnih društev Kranjske za izpremembo § 1., zakona z dne 20. decembra 1884, dež. zak. št. 17;
- b) o peticiji zastopnikov vasi Gradenc i. dr. za cestno zvezo Hinje-Žužemperk in Hinje-Žvirče;
- c) o peticiji okrajnega cestnega odbora na Bledu za uvrstitev okrajne ceste od Bohinjske Bistrice do Bohinjskega jezera, od tam skozi Srednjo vas do deželne ceste na Bitnje — med deželne ceste.
10. Priloga 1. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun deželnega posojilnega zaklada za leto 1908.
11. Priloga 2. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun pokojninskega zaklada deželnih uslužbencev za leto 1908.
12. Priloga 3. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun muzejskega zaklada za leto 1908.
13. Priloga 4. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun deželno-kulturnega zaklada za leto 1908.
14. Priloga 5. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun normalno-šolskega zaklada za leto 1908.
15. Priloga 6. Poročilo deželnega odbora o dovolitvi vsakoteknega kredita 2000 K v namen podeljevanja podpor okrožnim zdravnikom za njih nadaljnjo strokovno izobrazbo.
16. Priloga 7. Poročilo deželnega odbora o adaptaciji vratarskega stanovanja v blaznici na Studencu.
17. Priloga 8. Poročilo deželnega odbora glede priprav k izboljšanju gorenjskih planin.
18. Priloga 10. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep deželnega zaklada za leto 1906.
19. Priloga 11. Poročilo deželnega odbora, o novih splošnih volitvah za deželni zbor vojvodine Kranjske.
20. Priloga 12. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi bolničnega, blazničnega, porodničnega in najdenškega zaklada za leto 1906. in razkazi imovin teh zakladov koncem leta 1906.
21. Priloga 13. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep deželno-kulturnega zaklada za leto 1907.
22. Priloga 14. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep kranjskega učiteljskega pokojninskega zaklada za leto 1907.
23. Priloga 15. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi bolničnega, blazničnega, porodničnega in najdenškega zaklada za leto 1907. in razkazi imovin teh zakladov koncem leta 1907.
24. Priloga 16. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi ustanovnih zakladov za leto 1907.
25. Priloga 17. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep zaklada deželne prisilne delavnice za leto 1907.
26. Priloga 18. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep garancijskega zaklada Dolenjskih železnic za leto 1907.
- b) über den Dringlichkeitsantrag des Herrn Abgeordneten Plantan und Genossen, betreffend die Bewilligung der Stadtgemeinde Laibach zur Aufnahme eines Darlehens;
- c) über den Dringlichkeitsantrag des Herrn Abgeordneten Dr. Triller und Genossen in betreff Befreiung der neuerbauten Häuser in Laibach von den Landesumlagen;
- d) über den Dringlichkeitsantrag des Herrn Abgeordneten Dr. C. Lampe und Genossen, betreffend das Budgetprovisorium.
8. Mündlicher Bericht des Ausschusses für die Reorganisation der landschaftlichen Ämter über den Dringlichkeitsantrag des Herrn Abgeordneten Dr. Šusteršič und Genossen, betreffend die Reorganisation der landschaftlichen Ämter.
9. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses:
- a) über die Petition des Landes-Feuerwehrverbandes für Krain um Änderung des § 1 des Gesetzes vom 20. Dezember 1884, L.-G.-Bl. Nr. 17;
- b) über die Petition der Vertreter der Ortschaft Gradenc und anderer um die Straßenverbindung Hinnach-Seifenberg und Hinnach-Schwörz;
- c) über die Petition des Bezirksstraßen-Ausschusses Beldež um Einreihung der Bezirksstraße von Wocheiner Feistritz bis zum Wocheinersee, von dort durch Mitterdorf bis zur Landesstraße nach Vitnje unter die Landesstraße.
10. Beilage 1. Bericht des Landes-Ausschusses, womit der Vorschlag des Landesanlehensfonds für das Jahr 1908 vorgelegt wird.
11. Beilage 2. Bericht des Landes-Ausschusses, mit welchem der Vorschlag des Pensionsfonds der Landesbediensteten für das Jahr 1908 vorgelegt wird.
12. Beilage 3. Bericht des Landes-Ausschusses, mit welchem der Vorschlag des Museumsfonds für das Jahr 1908 vorgelegt wird.
13. Beilage 4. Bericht des Landes-Ausschusses, mit welchem der Vorschlag des Landeskulturfonds für das Jahr 1908 vorgelegt wird.
14. Beilage 5. Bericht des Landes-Ausschusses, mit der Vorlage des Normalschulfonds-Vorschlages für das Jahr 1908.
15. Beilage 6. Bericht des Landes-Ausschusses, betreffend die Bewilligung eines alljährlichen Kredites von 2000 K behufs Verleihung von Unterstützungen an Distriktsärzte zwecks ihrer weiteren fachmännischen Ausbildung.
16. Beilage 7. Bericht des Landes-Ausschusses, betreffend die Adaptierung der Portierwohnung in der Irrenanstalt zu Studenz.
17. Beilage 8. Bericht des Landes-Ausschusses, betreffend die Aktion der Alpenverbesserung in Oberkrain.
18. Beilage 10. Bericht des Landes-Ausschusses, mit welchem der Rechnungsabluß des Landesfonds für das Jahr 1906 vorgelegt wird.
19. Beilage 11. Bericht des Landes-Ausschusses, betreffend die neuen allgemeinen Wahlen für den Landtag des Herzogtums Krain.
20. Beilage 12. Bericht des Landes-Ausschusses, womit die Rechnungsabläufe des Krankenhauses, Irrenhauses, Gebärfrauen- und Findelhauses für das Jahr 1906 nebst den Vermögensnachweisungen dieser Fonds mit Ende 1906 vorgelegt werden.
21. Beilage 13. Bericht des Landes-Ausschusses, womit der Rechnungsabluß des Landeskulturfonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
22. Beilage 14. Bericht des Landes-Ausschusses, mit der Vorlage des Rechnungsabchlusses des krainischen Lehrerpensionsfonds für das Jahr 1907.
23. Beilage 15. Bericht des Landes-Ausschusses, womit die Rechnungsabläufe des Krankenhauses, Irrenhauses, Gebärfrauen- und Findelhauses für das Jahr 1907 nebst den Vermögensnachweisungen dieser Fonds mit Ende 1907 vorgelegt werden.
24. Beilage 16. Bericht des Landes-Ausschusses, mit welchem die Rechnungsabläufe der Stiftungsfonds für das Jahr 1907 vorgelegt werden.
25. Beilage 17. Bericht des Landes-Ausschusses, womit der Rechnungsabluß des Zwangsarbeitshausfonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
26. Beilage 18. Bericht des Landes-Ausschusses, mit welchem der Rechnungsabluß des Garantiefonds der Unterkrainer Bahnen für das Jahr 1907 vorgelegt wird.

27. Priloga 19. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep grmskega zaklada za leto 1907.
28. Priloga 20. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep deželnega zaklada za leto 1907.
29. Priloga 21. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep gledališkega zaklada za leto 1907.
30. Priloga 22. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep muzejskega zaklada za leto 1907.
31. Priloga 23. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo proračuni bolničnega, blazničnega, porodničnega in najdenškega zaklada za leto 1908.
32. Priloga 25. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep pokojninskega zaklada deželnih uslužbencev za leto 1907.
33. Priloga 26. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep deželnega posojilnega zaklada za leto 1907.
34. Priloga 27. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep normalnošolskega zaklada za leto 1907.
35. Priloga 28. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun deželnega zaklada za leto 1908.
36. Priloga 29. Poročilo deželnega odbora v zadevi zvišanja ustanov za hrano učencem s Kranjskega na deželni kmetijski šoli na Ormu.
37. Priloga 30. Poročilo deželnega odbora glede izvrševanja v § 13. nove vinske postave od 12. aprila 1907, drž. zak. št. 210, določene pravice zastran nameščanja državnih kletarskih nadzornikov.
38. Priloga 31. Poročilo deželnega odbora o potrebnih ukrepih glede brezobrestnih, iz deželnih sredstev dovoljenih trtnih posojil.
39. Priloga 32. Poročilo deželnega odbora glede subvencioniranja podkavske šole v Ljubljani.
40. Priloga 33. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun učiteljskega pokojninskega zaklada za leto 1909.
41. Priloga 34. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun deželnega posojilnega zaklada za leto 1909.
42. Priloga 35. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun muzejskega zaklada za leto 1909.
43. Priloga 36. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun gledališkega zaklada za leto 1909.
44. Priloga 37. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun normalno-šolskega zaklada za leto 1909.
45. Priloga 38. Poročilo deželnega odbora glede zvišanja letnega prispevka za kmetijsko-kemiško preizkuševališče v Ljubljani.
46. Priloga 39. Poročilo deželnega odbora, zadevajoče bivšega provizoričnega okrožnega zdravnika v Senožečah, dr. Antona Percota.
47. Priloga 40. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun pokojninskega zaklada deželnih uslužbencev za leto 1909.
48. Priloga 41. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun deželno-kulturnega zaklada za leto 1909.
49. Priloga 42. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun grmskega zaklada za leto 1909.
50. Priloga 43. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun zaklada prisilne delavnice za leto 1909.
51. Priloga 44. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo proračuni bolničnega, blazničnega, porodničnega in najdenškega zaklada za leto 1909.
52. Priloga 45. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun deželnega zaklada za leto 1909.
27. Beilage 19. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabluß des Staudner Fonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
28. Beilage 20. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabluß des Landesfonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
29. Beilage 21. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabluß des Theaterfonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
30. Beilage 22. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabluß des Museumsfonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
31. Beilage 23. Bericht des Landesauschusses, womit die Voranschläge des Krankenhaus-, Irrenhaus-, Gebärhaus- und Findelfonds für das Jahr 1908 vorgelegt werden.
32. Beilage 25. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabluß des Pensionsfonds der Landesbediensteten für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
33. Beilage 26. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabluß des Landesanlehensfonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
34. Beilage 27. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabluß des Normalschulfonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
35. Beilage 28. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Voranschlag des Landesfonds für das Jahr 1908 vorgelegt wird.
36. Beilage 29. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Erhöhung der Stiftpflege für die Beföstigung der Schüler aus Krain an der landwirtschaftlichen Schule in Stauden.
37. Beilage 30. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Ausübung des im § 13 des neuen Weingesetzes vom 12. April 1907, R.-G.-Bl. Nr. 210, normierten Rechtes, anlangend die Befestigung der staatlichen Kellereinspektoren.
38. Beilage 31. Bericht des Landesauschusses, betreffend die hinsichtlich der aus Landesmitteln gewährten unverzinslichen Reklausevorschuße zu ergreifenden Maßnahmen.
39. Beilage 32. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Subventionierung der Fußbeschlageschule in Laibach.
40. Beilage 33. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Voranschlag des Lehrerpensionsfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
41. Beilage 34. Bericht des Landesauschusses, womit der Voranschlag des Landesanlehensfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
42. Beilage 35. Bericht des Landesauschusses, womit der Voranschlag des Museumsfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
43. Beilage 36. Bericht des Landesauschusses, womit der Voranschlag des Theaterfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
44. Beilage 37. Bericht des Landesauschusses, womit der Voranschlag des Normalschulfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
45. Beilage 38. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Erhöhung der Jahresdotation für die landwirtschaftlich-chemische Versuchstation in Laibach.
46. Beilage 39. Bericht des Landesauschusses, betreffend den gewesenen provisorischen Distriktsarzt in Senojetich Dr. Anton Percot.
47. Beilage 40. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Voranschlag des Pensionsfonds der Landesbediensteten für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
48. Beilage 41. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Voranschlag des Landeskulturfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
49. Beilage 42. Bericht des Landesauschusses, womit der Voranschlag des Staudner Fonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
50. Beilage 43. Bericht des Landesauschusses, womit der Voranschlag des Zwangsarbeitshausfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
51. Beilage 44. Bericht des Landesauschusses, womit die Voranschläge des Krankenhaus-, Irrenhaus-, Gebärhaus- und Findelfonds für das Jahr 1909 vorgelegt werden.
52. Beilage 45. Bericht des Landesauschusses, womit der Voranschlag des Landesfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.

53. Priloga 46. Poročilo deželnega odbora glede začasnega pobiranja deželnih priklad leta 1909.
54. Priloga 47. Poročilo deželnega odbora glede deželnega prispevka 55.000 K za zgradbo ženske bolnišnice v Novem mestu in glede pravice javnosti za to bolnišnico.
55. Priloga 48. Poročilo deželnega odbora glede dovolitve višjih nego 20% priklad za cestne namene.
56. Priloga 49. Poročilo deželnega odbora glede izboljšanja senožeških pašnikov.
57. Priloga 50. Poročilo deželnega odbora glede izboljšanja narinskih pašnikov.
58. Priloga 51. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo proračuni ustanovnih zakladov za leto 1909.
59. Priloga 53. Poročilo deželnega odbora glede dovolitve pobiranja 5% naklade na najemnino od stanovališč v mestni občini Kočevje.
60. Priloga 54. Poročilo deželnega odbora glede dovolitve pobiranja 319% priklade na vse neposredne davke, razen osebne dohodnine in plačarine, v davčnih občinah Jasen in Vrbovo leta 1909.
61. Priloga 55. Poročilo deželnega odbora glede dovolitve pobiranja 155% priklade na vse neposredne davke, razen osebne dohodnine in plačarine, od pri vodovodu udeleženih posestnikov katastralne občine Stara Vrhnika.
62. Priloga 56. Poročilo deželnega odbora glede dovolitve pobiranja 5% naklade na najemnino od stanovališč v mestni občini Novo mesto.
63. Priloga 57. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga načrt zakona o varstvu planin in pospeševanju planinskega gospodarstva.
64. Priloga 58. Načrt zakona, veljavnega za vojvodino Kranjsko, v zadevi najetja deželnega posojila do 10.000.000 kron.
65. Priloga 59. Poročilo deželnega odbora glede dovolitve pobiranja 136% priklade na vse neposredne davke, razen osebne dohodnine in plačarine, v občini Trava.
66. Priloga 60. Poročilo deželnega odbora o izboljšanju kilovskih pašnikov.
67. Priloga 61. Poročilo deželnega odbora o raznih personalnih zadevah.
53. Beilage 46. Bericht des Landesauschusses, betreffend die provisorische Einhebung der Landesumlagen pro 1909.
54. Beilage 47. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Landesinjuntion von 55.000 K für den Bau des Frauenhospitals in Rudolfswert und das Öffentlichkeitsrecht für dieses Spital.
55. Beilage 48. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Bewilligung höherer als 20% Umlagen für Straßenzwecke.
56. Beilage 49. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Melioration der Senofetscher Hutweiden.
57. Beilage 50. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Melioration der Nareiner Hutweiden.
58. Beilage 51. Bericht des Landesauschusses, womit die Vorschläge der Stiftungsfonds für das Jahr 1909 vorgelegt werden.
59. Beilage 53. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Bewilligung einer 5% Auflage von den Mietzinserträgen in der Stadtgemeinde Gottschee.
60. Beilage 54. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Bewilligung der Einhebung einer 319% Umlage von allen direkten Steuern mit Ausnahme der Personaleinkommen- und Befoldungssteuer in den Steuergemeinden Jasen und Vrbovo für das Jahr 1909.
61. Beilage 55. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Bewilligung zur Einhebung einer 155% Umlage auf die direkten Steuern, mit Ausnahme der Personaleinkommen- und Befoldungssteuer, von den bei der Wasserleitung beteiligten Besitzern der Katastralgemeinde Stara Brhnika.
62. Beilage 56. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Bewilligung einer 5% Umlage von den Mietzinserträgen in der Stadtgemeinde Rudolfswert.
63. Beilage 57. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Entwurf eines Gesetzes, betreffend den Schutz der Alpen und die Förderung der Alpenwirtschaft vorgelegt wird.
64. Beilage 58. Gesetzentwurf, wirksam für das Herzogtum Krain, betreffend die Aufnahme eines Landesanlehens bis 10.000.000 K.
65. Beilage 59. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Bewilligung zur Einhebung einer 136% Umlage auf die direkten Steuern, mit Ausnahme der Personaleinkommen- und der Befoldungssteuer in der Ortsgemeinde Obergraff.
66. Beilage 60. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Melioration der Küllenberger Hutweiden.
67. Beilage 61. Bericht des Landesauschusses über verschiedene Personalangelegenheiten.

Začetek seje ob 10. uri 30 minut dopoludne.

Beginn der Sitzung um 10 Uhr 30 Minuten vormittags.

Deželni glavar:

Konstatiram sklepčnost visoke zbornice in otvarjam sejo.

Slavni deželni zbor!

Prežalostno vest smo prejeli v ponedeljek. (Poslanci vstanejo. — Die Abgeordneten erheben sich von den Sitzen.) Smrt je ugrabila enega člana naše zbornice. Gospod poslanec kmetskih občin vipavsko-idrijskih, župan Ivan Lavrenčič, je umrl.

Še ni deset mesecev, odkar je vstopil v to zbornico korenjak, koprneč po tem, da bi svojo razboritost, svoje praktično znanje izkazal na odličnem mestu deželnega poslanca v prid domovine. Ni mu bila dana prilika za to — prej je moral iti v hladni grob.

Rajni Lavrenčič je bil pravi vzor krepkega slovenskega kmeta, inteligentnega in značaja, pošten in energičen.

Beseda njegova se je uvaževala po vsej Notranjski in zlasti njegov volilni okraj mu je brezpogojno zaupal.

Kar je imelo ljudstvo oddati častnih mest, vsa je poverilo Ivanu Lavrenčiču.

Bil je župan v domači svoji občini, bil je načelnik v okrajnem cestnem odboru, bil je predsednik vipavske kmetijske zveze in bil je obenem tudi zastopnik tega volilnega okraja v deželnem zboru.

Mnogo so pričakovali ljudje od njega, mnogo so se od njega nadejali — vse te nade je pokončala prerana smrt njegova.

Slavni deželni zbor!

Na njegovi gomili plakajo zapuščena vdova in osem otrok in ž njimi vred žaluje v prvi vrsti visoki deželni zbor.

Jaz rečem: Mirno počivaj v hladni zemlji, v domači zemlji, tovariši Lavrenčič, in blag Ti spomin!

Gospodje poslanci so se že dvignili raz sedeže in s tem dokazali svoje sožalje.

Dovolite, da v časten spomin na rajnega Ivana Lavrenčiča odrejam, da se ta pojav zabeleži v zapisniku današnje seje. (Splošno pritrdjevanje. — Allgemeine Zustimmung.)

Sedaj bodemo prestopili na dnevni red.

Prosim najprej gospoda zapisnikarja, da prečita zapisnik V. seje.

1. Branje zapisnika V. deželnozborske seje dne 9. januarja 1909.

1. Lesung des Protokolls der V. Landtags-Sitzung vom 9. Jänner 1909.

Zapisnikar Škarja:

(Bere zapisnik V. seje. — Liest das Protokoll der V. Sitzung.)

Deželni glavar:

Ali je kaj ugovora proti ravnokar prečitanemu zapisniku?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, je potrjen. Sedaj prestopimo k 2. točki dnevnega reda:

2. Naznanila deželnozborskega predsedstva.

2. Mitteilungen des Landtagspräsidiums.

Deželni glavar:

Došel mi je nujni predlog gospoda poslanca grofa Barbota in sodrugov, ki se glasi (bere — liest):

„Dringlichkeitsantrag

der Abgeordneten Grafen Barbo und Genossen.

Der hohe Landtag wolle beschließen:

- a) Dem gewesenen Landeshauptmann Otto Edlen von Detela wird als Zeichen der Anerkennung und Dankbarkeit für die in einer 8jährigen Tätigkeit als Landesauschussmitglied und einer 17jährigen Tätigkeit als Landeshauptmann erworbenen Verdienste um das Land eine Ehrengabe von 4000 K jährlich vom 1. April 1908 beginnend bis an sein Lebensende gewidmet;
- b) dem Finanzausschusse wird aufgetragen, hierüber binnen 24 Stunden mündlichen Bericht zu erstatten;
- c) diesem Antrage wird die Dringlichkeit im Sinne des § 21 der Geschäftsordnung zuerkannt;
- d) dieser Antrag wird ohne erste Lesung dem Finanzausschusse zugewiesen.

Laibach, am 14. Jänner 1909.

Barbo m. p., Schollmayer-Lichtenberg m. p., Rechbach m. p., Baron Codelli m. p., Margheri m. p., Born m. p., Apfaltrern m. p., Lichtenberg m. p., Schwegel m. p., Dr. Ferdinand Eger m. p., Franz Galle m. p.“

Ako ni nobenega ugovora, bom ta predlog takoj odkazal v poročilo finančnemu odseku.

(Ni ugovora. — Es erfolgt kein Widerspruch.)

Ker ni ugovora, se odkaze ta nujni predlog finančnemu odseku, ki ima poročati o njem v 24 urah.

Drugi nujni predlog, katerega sem prejel, je stavljen od gospoda poslanca Pirca in tovarišev in se glasi (bere — liest):

„Nujni predlog

poslanca Cirila Pirca in tovarišev

Visoki deželni zbor skleni:

1. Izreka se obžalovanje, da je c. kr. deželna vlada v prid kranjskim kmetovalcem že meseca julija 1908 započeto akcijo radi pomanjkanja krme, ki bi zahtevala najtočnejšo izvršitev, tako zavlekla, da danes ni niti do polovice dovršena in je vsled tega njen prekoristni namen skoraj docela onemogočila in uničila.

2. Da se ta napaka vsaj kolikor še mogoče popravi, se c. kr. vlada pozivlje, da v teku enega tedna dovrši vsa za končno izpeljavo akcije potrebna dela osobito s tem, da nemudoma Gospo-

darski zvezi in Zvezi slovenskih zadrug zaukaže dobavo krmil iz druge doslej neizčrpane polovice vladne podpore v preostalem znesku 250.000 K.

Ciril Pirc s. r., Ivan Knez s. r., dr. Vilfan s. r., dr. Oražen s. r., dr. Triller s. r., Plantan s. r., dr. Ivan Tavčar s. r., Lenarčič s. r., E. Gangl s. r., Josip Turk s. r.“

Ta nujni predlog se bo utemeljeval, kadar bo mogoče, to je, po dosedaj že vloženih nujnih predlogih, oziroma po odsekovih poročilih o njih.

Došel mi je nadalje nujni predlog gospoda poslanca dr. Lampeta in tovarišev, ki se glasi (bere — lieft):

„Nujni predlog
poslancev dr. Lampeta in tovarišev.

Visoki deželni zbor skleni:

1. Deželni odbor se pooblašča, da sme za posebno nujne novogradnje, preložitve in korekture deželnih, okrajnih in občinskih cest in na njih se nahajajočih objektov (mostov itd.), za katere so načrti in proračuni že izdelani in od deželnega stavbnega urada pregledani, brez prejšnjega posebnega dovoljenja deželnega zbora deželni prispevek k tem zgradbam dovoliti in po napredku dela tudi izplačati, vendar pa le pod pogojem, da je ostali del potrebščine v vsakem slučaju pred oddajo dotične zgradbe popolnoma pokrit.

Deželni prispevki ne smejo za deželne ceste 50/0, za okrajne in občinske ceste pa 33/0 skupne potrebščine presegati.

V ta namen sme deželni odbor porabljeni zalog, ki bo ustanovljen z zakonom o zadevi najetja deželnega posojila do 10.000.000 kron in sme osobito v § 1. tega zakona sklenjeno posojilo v to svrhu po potrebi realizovati.

2. Predlog se odkáže finančnemu odseku z nalogom, da tekom ene ure ustmeno poroča. Razdelitev poročila tedaj odpade.

3. Predlogu se prizna nujnost.

Dr. Lampe s. r., Dular s. r., dr. Krek s. r., dr. Šusteršič s. r., Pogačnik s. r., Povše s. r., dr. Pegan s. r., Žitnik s. r.“

Tudi ta predlog je zadostno podpisan in, ako ni ugovora, ga bom odkazal finančnemu odseku. (Ni ugovora. — Es erfolgt kein Widerspruch.)

Ker ni ugovora, se zgodi tako.

Dalje mi je došel sledeči dopis c. kr. deželne vlade, ki se glasi tako (bere — lieft):

„C. kr. deželno predsedstvo v Ljubljani.

Štev. 70/pr. V Ljubljani, dne 6. januarja 1909.

Preblagorodnemu gospodu Franc pl. Šuklje, deželnemu glavarju, c. kr. dvornemu svetniku v p., vitezu Leopoldovega reda itd.

v Ljubljani.

Z ozirom na cenjeni dopis z dne 28. marca 1908, štev. 27/pr., oziroma tukajšnji dopis z dne 27. marca 1908, štev. 1686/pr., mi je čast Vašemu preblago-

rodju poslati prepis dopisa predsedstva c. kr. finančnega ravnateljstva z dne 2. januarja t. l., štev. 12/pr., o dopolnilnih volitvah, ki jih ima izvršiti deželni zbor vojvodine Kranjske v pridobninsko deželno komisijo in v osebno dohodninsko prizivno komisijo s prošnjo, da bi se te volitve v kolikor je mogoče izvršile v sedanjem zasedanju deželnega zbora.

Imenik udov komisije I. in II. stopinje za pridobninski in osebno dohodninski davek bom v deželnem zboru dal gospodom poslancem na razpolago.

C. kr. deželni predsednik:
Schwarz I. r.“

In dopis, katerega je finančno ravnateljstvo poslalo deželnemu predsedstvu, se glasi tako (bere — lieft):

„Kopie.

Präsidium der k. k. Finanzdirektion in Laibach.

Zl. 12 ex 1909

Präf.

Laibach, 2. Jänner 1909.

An das

k. k. Landespräsidium
in

Laibach.

Nachdem Zeitungsnachrichten zufolge der krainische Landtag in der ersten Hälfte Jänner 1909 zu einer Session einberufen werden soll, beehrt sich das gefertigte Präsidium unter Bezugnahme auf die dortamtliche Zuschrift vom 22. Juni 1908, Zl. 2931/präf., die Vornahme der Ersatzwahlen in die Erwerbesteuerlandes- und Personaleinkommensteuer-Berufungskommission für Krain durch den krainischen Landtag neuerdings in Anregung zu bringen.

Wie bereits in den hierortigen Notizen vom 25. März 1908, Z. 326/pr., und vom 16. Juni 1908, Zl. 326/2/pr., mitgeteilt wurde, sind aus der Erwerbesteuerlandeskommission die Mitglieder Leo Souvan, Anton Belc und August Drelse sowie die Mitgliedsstellvertreter Anton Gassner und Franz Omerša, und aus der Personaleinkommensteuer-Berufungskommission die Mitglieder Dr. May von Wurzbach, Andreas Kalan, Otto Edler von Detela und Peter Ritter von Codelli, Franz Jallić, Franz Rošak und Karl Luckmann ausgeschieden, für welche daher Ersatzwahlen stattfinden haben.

Außerdem ist die Ersatzwahl für zwei weitere Mitglieder der Personaleinkommensteuer-Berufungskommission, nämlich für Josef Lenče, Hausbesitzer und Gemeinderat in Laibach, und für Andreas Mejač, Grundbesitzer und Landtagsabgeordneter in Kaplawaas, notwendig geworden, da die beiden Genannten auch zu Mitgliedern der Personaleinkommensteuer-Schätzungskommission für den Schätzbezirk Laibach, Stadt, beziehungsweise Stein gewählt wurden und, nachdem eine Kumulierung dieser Funktionäre gesetzlich nicht zulässig ist, für die letztere Funktion optiert haben. Infolgedessen sind sie aus der Personaleinkommensteuer-Berufungskommission ausgeschieden und ist daher auch für sie die Ersatzwahl vorzunehmen.

Abschriften der Verzeichnisse der Mitglieder und Stellvertreter der Erwerbssteuerlandes- und der Personaleinkommensteuer-Berufungskommission sowie der hiesigen Erwerbssteuer- und Personaleinkommensteuer-Schätzungskommissionen folgen gegen gefälligen Rückschluß in der Anlage mit.

Der k. k. Hofrat und Finanzdirektor:

Klement m. p.“

Ti dopolnilni volitvi, pri katerih se je ozirati na §§ 19. in 183. državnega zakona o personalnih davkih z dne 25. oktobra 1896, drž. zak. št. 220, bom postavil na dnevni red sobotne seje, in sicer takoj začetkom deželnozborske seje.

Sedaj prestopimo k točki dnevnega reda 3a), to je:

3. Ustno poročilo šolskega odseka:

a) o nujnem predlogu g. poslanca dr. Šusteršiča in tovarišev glede zastopstva dežele v deželnem šolskem svetu.

3. Mündlicher Bericht des Schulausschusses:

a) über den Dringlichkeitsantrag des Herrn Abgeordneten Dr. Šusteršič und Genossen, betreffend die Vertretung des Landes im Landes Schulrate.

Poročevalec Jarc:

Visoka zbornica! Šolski odsek mi je poveril poročilo o predlogu gospoda poslanca dr. Šusteršiča in tovarišev glede zastopstva dežele v deželnem šolskem svetu kakor tudi poročilo o predlogu gospoda poslanca Gangla in tovarišev radi izročitve šolskega referata slovenskemu uradniku, dalje o mojem in tovarišev predlogu glede ustanovitve slovenskega vseučilišča in glede vprašanja gremija trgovcev v Ljubljani za priklopitev gremijalne šole slovenski trgovski šoli.

Dovolite, da popolnoma kratko tukaj predložim sklepe šolskega odseka.

Sklepi šolskega odseka se delijo v dva dela.

Prvi del se peča s šolskimi razmerami v deželi in drugi z vseučiliškim vprašanjem.

Poročati mi je najprej o prvem.

V zmislu nujnega predloga gospoda poslanca dr. Šusteršiča in tovarišev predlaga Vam šolski odsek zakonski načrt glede izpremembe § 20. zak. z dne 9. marca 1879, dež. zak. št. 13.

Načrt tega zakona je razdeljen in jaz mislim, da mi ga vsled tega ni treba posebej prečitati.

Kar se tiče utemeljitve tega zakonskega načrta, mi ni treba te stvari še obširneje razlagati, ker je visoka zbornica nujnosti predloga gospoda dr. Šusteršiča in tovarišev pritrdila enoglasno in s tem torej tudi pripoznala, da je stvar nujna in remedure potrebna. Zato se lahko omejim na utemeljevanje resolucij, ki jih predlaga visoki zbornici šolski odsek in katerih prva se glasi tako-le (bere — lieft):

„1. Deželni zbor se pridružuje protestu deželnega odbora proti imenovanju tretjega deželnega šolskega nadzornika, ker to imenovanje ni uteme-

ljeno v obstoječih potrebah in kruto žali narodno čuvstvovanje ogromne večine kranjskega prebivalstva.“

Naj to resolucijo kratko utemeljim.

Juristično stran resolucije sta utemeljevala že v zadnji seji deželnega zbora gospoda poslanca dr. Šusteršič in dr. Krek in da je njuno načelo pravo, bi samo opozarjal na določilo, ki ga ima pred kratkim sklenjena postava o šolskem nadzorstvu za Galicijo.

Tam se glasi izrecno, da spada v področje deželnega šolskega sveta:

„Die Erstattung des Vorschlages zur Allerhöchsten Ernennung von Landes Schulinspektoren.“

Torej je vlada že drugi kronovini v postavi pripoznala, da spada predlaganje deželnih šolskih nadzornikov v področje deželnega šolskega sveta, in to dokazuje, da je naša resolucija popolnoma utemeljena.

Nadaljnja resolucija se glasi (bere — lieft):

„2. Vlada se pozivlja, da referat za upravne in gospodarske šolske zadeve poveri uradniku slovenske narodnosti.“

Brez vsakega osebne napada, mislim, da tukaj izreka željo 95 odstotkov prebivalstva naše dežele, ako zahteva šolski odsek, da pride ta tako važen referat v roke uradniku, ki ima zmisel za potrebe prebivalstva, ki pozna razmere v naši deželi, ki bo izkušal se informirati o njih in bo v stanu v pravem tonu občevati z zastopniki slovenske narodnosti bodisi učiteljskega stanu, bodisi drugih prebivalcev naše dežele.

S tem sem v kratkem utemeljil nujnost te zadeve.

Nadaljnja resolucija se pa tiče splošne preuredbe našega šolstva in ta resolucija se glasi (bere — lieft):

„3. Deželnemu odboru se nalaga, da izdela in predloži deželnemu zboru, ako mogoče že v prihodnjem zasedanju, načrt reforme deželnih šolskih postav, in sicer zakona o šolskem nadzorstvu, o ustanavljanju šol in o pravnih razmerah učiteljev.“

Gospoda moja! Naša deželna zakonodaja je zastarela.

Večina dežel v Avstriji je dobila v zadnjem času nove šolske zakone, ki odgovarjajo obstoječim razmeram.

Sem spada na primer tudi postava, ki se peča z ureditvijo nadaljevalnih šol, ker sedanja postava ne odgovarja več obstoječim razmeram.

Ravnotako nujno potrebna je preuredba našega obrtno-nadaljevalnega šolstva.

V okvir te resolucije spada tudi še drugo vprašanje, Če nalagate deželnemu odboru, naj predloži zakonski načrt glede uredbe pravnih razmer učiteljstva, daje mu resolucija obenem tudi nalogo, da se izreče glede učiteljskih plač.

V imenu šolskega odseka stavim potem še eno resolucijo in ta se glasi (bere — lieft):

„4. Deželnemu odboru se naroča, da izdela in predloži deželnemu zboru v prihodnjem zasedanju načrt realčne postave za vojvodino Kranjsko.“

Ta načrt realčne postave praznuje letos lahko svoj 40 letni jubilej.

Vlada je že leta 1868. in 1869. predložila deželnemu zboru načrt realčnega zakona, pa ta ni prišel na dnevni red.

Leta 1872. se je imel deželni zbor zopet baviti s takim načrtom in ravnotako leta 1889.

Leta 1894. je potem deželni zbor naročil deželnemu odboru, da sestavi in predloži tak zakonski načrt, in to naročilo je ponovil leta 1897.

Leta 1899. je potem deželni zbor predložil načrt realčnega zakona, ali upravni odsek ga je izpremenil tako, da ga vlada ni predložila v sankcijo.

Vendar, gospoda moja, stvar je nujna in razmere v deželi kriče po preuredbi.

Velik gospodarski načrt naše stranke se da le izvršiti, če bomo imeli na razpolago zadosti slovenskih tehnikov, katerih iz ljubljanske realke, kakor sedaj stvari stojé, ni mogoče dobiti. Sedaj so razmere na realki take, da je v nižjih razredih še enkrat več Slovencev kakor Nemcev, v višjih razredih pa je število Slovencev in Nemcev približno enako.

Vzrok je napačna jezikovna ureditev.

Prosim torej visoko zbornico, naj pritrdi temu zakonskemu načrtu, kakor ga predlaga šolski odsek, kakor tudi resolucijam, v zavesti, da je naš napredek v deželi zavisen od napredka našega šolstva. (Živahno odobravanje na levi in v središču. — Lebhafter Beifall links und im Centrum).

Deželni glavar:

Debata je otvorjena. Načrt zakona je tiskan v prilogi 63.

Ker obstoji samo iz enega meritornega paragrafa, ne bo treba nadrobne razprave, ampak samo splošne.

Zum Worte hat sich gemeldet der Herr Abgeordnete Graf Barbo.

Ich erteile ihm dasselbe.

Abgeordneter Graf Barbo.

Hohes Haus! Ich habe mich zum Worte gemeldet, um zu dem Antrage auf Abänderung des § 20 des Gesetzes vom 9. März 1879 Stellung zu nehmen. Wir haben schon durch unsere Haltung und durch unsere Abstimmung gelegentlich der Verhandlung über den bezüglichlichen Dringlichkeitsantrag gezeigt, daß wir im Prinzipie diesem Antrage zustimmen. Ich habe mir jedoch erlaubt, im Schulausschusse einen Abänderungsantrag zu stellen, der aber die Majorität nicht gefunden hat.

Ich werde mir nun erlauben, hier im hohen Hause gleichfalls einen Abänderungsantrag zu stellen, in welchem jedoch alle die Einwände, die gegen meinen ursprünglichen Antrag erhoben wurden, berücksichtigt erscheinen.

Die Prinzipien, die meinem Abänderungsantrage zugrunde liegen, sind folgende:

Zunächst handelt es sich auch mir um eine Vermehrung des Einflusses des Landes im Landeschulrate. In dieser Frage sind wir vollkommen einig mit den Anträgern des Ausschusses. Auch wir anerkennen, daß, nachdem das Land fast ausschließlich die Kosten für die Normal-

schulen trägt, es angemessen erscheint, daß das Land auch einen größeren Einfluß habe, indem wir der Ansicht sind, daß derjenige, welcher zu den Kosten am meisten beiträgt, auch mehr Einfluß haben muß. Es ist dies nach modernen Anschauungen vielleicht ein etwas veralteter Standpunkt, daß man demjenigen, der mehr zahlt, auch mehr Einfluß geben muß, allein wir sind nun einmal so konservativ, daß wir an diesem Standpunkte festhalten.

Das zweite Prinzip meines Antrages ist, daß die Wahl des Vertreters des Landes in den Landeschulrat kurienmäßig vorgenommen werde. Der Landeschulrat soll, was die in ihm sitzenden Vertreter des Landes anbelangt, ein Spiegelbild des Landtages sein; und das ist nur möglich, wenn die Wahl kurienmäßig vorgenommen wird.

Es ist mir nun darauf die Einwendung gemacht worden, daß, wenn die Wahl nach Kurien von Seiten des Landesausschusses erfolgt, dies eigentlich nicht mehr eine Wahl, sondern eine Ernennung ist, da jede Kurie im Landesausschusse nur einen Vertreter habe. Um nun diesen Einwand zu beseitigen, habe ich darauf hingewiesen, respektive meinen Antrag dahin geändert, daß die kurienmäßige Wahl vom Landtage selbst vorzunehmen sei. Dagegen wurden aber wiederum verschiedene Einwendungen erhoben, insbesondere, daß dies ein Novum wäre, da es im Gesetze ja ausdrücklich heiße, der Landesausschuß habe zu wählen, und daß nicht einzusehen sei, weshalb nun der Landtag selbst die Wahl vornehmen solle.

Nun, meine Herren, der Landesausschuß ist ja nichts anderes als der Mandant des Landtages, und es ist nicht einzusehen, warum sich der Landtag ein Recht, das er gegenwärtig eigentlich nur indirekt durch den Landesausschuß ausübt, nicht selbst vorbehalten könnte. Wir haben ja verschiedene Wahlen in Kommissionen vorzunehmen. So haben wir auch heute gehört, wie der Herr Landeshauptmann eine solche Wahl für die Samstagssitzung angekündigt hat, das sind Wahlen in die Personaleinkommensteuer- und Erwerbssteuerkommission. Auch diese Wahlen werden vom Landtage kurienmäßig vorgenommen und nicht vom Landesausschusse.

Weiters ist mir die Einwendung gemacht worden, wenn der Landtag seine Vertreter in den Landeschulrat selbst wähle, könnte der Fall eintreten, daß das von der betreffenden Kurie des Landtages gewählte Mitglied durch Tod abgeht oder auf irgendeine andere Weise dauernd verhindert wird, sein Mandat auszuüben, und daß infolgedessen das Land für eine gewisse Zeit um einen Vertreter weniger im Landeschulrate hätte.

Für diese Eventualität, deren Berücksichtigung auch mir ganz gerechtfertigt erscheint, habe ich nun in dem Antrage, den zu stellen ich heute die Ehre haben werde, Vor-sorge getroffen.

Weiterhin wurde mir der Einwand entgegengehalten, daß es ja möglich sei, daß, wenn die Wahlperiode des Landtages zu Ende gegangen ist und die Neukonstituierung hinausgeschoben wird, die Vertreter des Landes für den Landeschulrat nicht nominiert werden könnten. Auch für diese Eventualität habe ich in meinem heutigen Antrage Abhilfe geschaffen.

Das dritte Prinzip, welches meinem heutigen Antrage zugrunde liegt, ist, daß auch den Lehrern eine größere Vertretung im Landeschulrate eingeräumt werden möge.

Es hat der Herr Abgeordnete Gangl einen Antrag hier im hohen Hause gestellt, daß die betreffenden Mitglieder des Lehrstandes, welche jetzt vom Kaiser über Antrag des Ministers für Kultus und Unterricht in den Landesschulrat ernannt werden, künftighin vom Lehrstande selbst gewählt werden mögen. Gegen diesen Antrag haben sich mehrfache Bedenken erhoben und er hat keine Chancen gehabt, durchzudringen.

Um nun dem Lehrstande ein Entgegenkommen zu zeigen und auch diesem Stande eine größere Vertretung im Landesschulrate zu ermöglichen, stelle ich den Antrag, daß eines der Mitglieder, die nach meinem Vorschlage vom Landtage zu wählen sind, und zwar dasjenige, welches vom Plenum des Landtages zu wählen ist, dem Lehrstande entnommen werden müsse.

Schließlich wurde mir die Einwendung gemacht, daß der Gesetzentwurf, wie er von der Majorität des Ausschusses beantragt worden ist, mehr Chancen für eine Sanktion habe als mein Antrag und daß deshalb das leichtere Erreichbare eher anzustreben sei, während mein Antrag geeignet wäre, die ganze Sache zu verschleppen.

Nun, meine Herren, ich glaube, gerade das Gegenteile ist der Fall. Ich habe schon früher gesagt, daß die Vertretung des Landes im Landesschulrate ein Spiegelbild des Landtages sein müsse, und diesen objektiven Standpunkt wird gewiß auch die Regierung viel eher einsehen als den anderen, wo die Vertreter von der Majorität entsandt werden. Ich glaube daher, daß mein Antrag mit seinen jetzigen Änderungen, wie ich ihn zu verlesen die Ehre haben werde, geeignet sein wird, alle Parteien und alle Mitglieder zu befriedigen, und ich ersuche deshalb um dessen Annahme.

Mein Antrag lautet (bere — liest):

„§ 20, Punkt 2, hat zu lauten:

Aus fünf vom Landtage zu wählenden Mitgliedern. Der § 21 des Gesetzes vom 9. März 1879 wird ebenfalls aufgehoben und hat künftig zu lauten:

Die im § 20 dieses Gesetzes unter Z. 3, 4, 5 und 6 erwähnten Mitglieder des Landesschulrates werden vom Kaiser auf Antrag des Ministers für Kultus und Unterricht ernannt, der Minister für Kultus und Unterricht hat vor Erstattung seines Antrages bezüglich der beiden katholischen Geistlichen das fürstbischöfliche Ordinariat anzuhören und sich in bezug auf die Ernennung des administrativen Referenten mit dem Minister des Innern ins Einvernehmen zu setzen.

Vier der im § 20 dieses Gesetzes unter Z. 2 erwähnten Mitglieder werden vom Landtage kurienmäßig gewählt. Das fünfte Mitglied wird vom Plenum des Landtages gewählt, muß jedoch dem Stande der Volksschullehrer angehören.

Sollte eines der vom Landtage gewählten Mitglieder durch Tod abgehen oder wegen dauernder Verhinderung sein Mandat niederlegen, so hat bis zu dem Zeitpunkte, in welchem der Landtag die Ergänzungswahl durchführt, an dessen Statt das von der betreffenden Kurie in den Landesauschuß gewählte Mitglied beziehungsweise dessen Stellvertreter das Mandat im Landesschulrate auszuüben.

Tritt der Fall der Verhinderung bei dem vom Plenum des Landtages gewählten Mitgliede des Landesschulrates

ein, so hat in einer Ergänzungswahl analog mit der für die Kuriendelegierten geltenden Bestimmung der Zeitdauer der Landesauschuß ein Mitglied des Volksschullehrstandes in den Landesschulrat zu wählen.

Die Funktionsdauer der im § 20 unter Z. 5, 6 und 7 erwähnten Mitglieder des Landesschulrates beträgt sechs Jahre; die Funktionsdauer der fünf vom Landtage gewählten Mitglieder richtet sich nach der Dauer der Wahlperioden des Landtages. Bis zu der erfolgten Neuwahl durch den neuen Landtag üben jedoch die von dem vorhergehenden Landtage gewählten Mitglieder ihre Mandate im Landesschulrate weiter aus.

Die Mitglieder des Lehrstandes (Z. 6 des § 20 und das vom Landtage beziehungsweise vom Landesauschuße gewählte Mitglied) erhalten eine Funktionsgebühr aus Staatsmitteln.“

Deželni glavar:

Gospodje ste čuli predlog.

Ali se želi, da ga iznova prečitam?

(Klici: — Rufe: „Ne, ne!“)

Ich werde daher im Sinne des § 19 der Geschäftsordnung die Unterstützungsfrage stellen.

Diejenigen Herren, welche diesen Antrag unterstützen, bitte ich, sich von den Sitzen zu erheben. — Prosim tedaj gospode, ki podpirajo ta predlog, naj blagovolijo vstati. — (Zgodi se. — Geschieht.)

Der Antrag ist genügend unterstützt und steht in Verhandlung.

K besedi se je nadalje oglasil gospod poslanec dekan Lavrenčič.

Prosim ga, da poprime besedo!

Poslanec dekan Lavrenčič:

Visoka zbornica! Resolucijo šolskega odseka o reformi deželnega šolskega zakona prav toplo pozdravljam. Če bi bila sprejeta, omogočuje nam razpravljati o nedostatkah sedanje šolske postave in odstraniti krivice, ki so se v tej visoki hiši pred 30 leti dogodile zlasti našim občinam oziroma krajnim šolskim svetom.

Ko se je uvedla leta 1869. nova šolska postava, tedaj se je dalo našim občinam oziroma krajnim šolskim svetom pravico, da si izvolijo, da si imenujejo učitelje. Toda že leta 1878. se je nemško-liberalna večina v tej visoki zbornici izrekla, da naj davkoplačevalci nosijo le bremena, deželni šolski svet pa imenuje učitelje.

Sicer se poudarja v § 26. šolske postave z dne 9. marca 1879 to-le (bere — liest):

„Šolska občina vpliva na podelitev učiteljskih služb po krajnem šolskem svetu, dežela pa po zastopnikih deželnega odbora v deželnem šolskem svetu.“

Toda ta paragraf je prava ironija, ako pogledamo § 29. istega zakona, ki se glasi (bere — liest):

„Učitelje imenuje deželni šolski svet, ki pri tem ni vezan ne na vrsto, v kateri so prosilci zapisani v zapisniku (tabeli), ne na nasvet krajnega šolskega sveta, ne na njegove ugovore proti posameznim

prosilcem“ — se to pravi po domače: Krajni šolski svet, ti nimaš pravice prav nič govoriti pri imenovanju, ampak le plačuj, molči pa hodi.

Tedaj je tudi nemška večina naložila krajnim šolskim svetom oziroma tudi nadzornikom neprijetno nalogo nadzorovati življenje učiteljev, pri tem pa popolnoma pozabila na zakonito varstvo krajnega šolskega sveta tedaj, ko je treba članom krajnega šolskega sveta v sršenovo gnezdo posegati.

Tako se lahko zgodi, da pride član krajnega šolskega sveta s kazenskim zakonom v konflikt.

Med drugimi je nekje na Gorenjskem mož nemškega mišljenja bridko izkusil, kaj se pravi nadzorovati življenje učiteljev. Ko se je on kot krajni šolski nadzornik neki uradni osebi izrekel ne posebno pohvalno o nekem učitelju, ga je ta tožil in mož je bil kaznovan.

In koliko veljavo imajo okrajni šolski sveti, o tem ne govorim. Gospodje, ki ste bili ali ste še člani okrajnih šolskih svetov, prav dobro veste, da so se Vam vzele pravice, a dolžnosti pustile.

In kako so učitelji in učiteljice zadovoljni s svojim pravnim razmerjem, je znano.

Naj se dotaknem tudi nekega važnega šolskega vprašanja, ki je za nas zastopnike ljudstva eminentne važnosti. Vprašam, ali odgovarja današnje ljudsko šolstvo faktičnim našim razmeram? Smelo trdim in mislim, da smo vsi v tem edini, ako rečem, da je sedanje ljudsko šolstvo popolnoma nepraktično urejeno. To pripoznavajo tudi prijatelji nove šole. Učni načrt je sestavljen po enem kopitu: za mesta je isti, za kmeta je isti, za industrialne kraje je isti, ali drugače rečeno, za otroke uradnika je šolski načrt isti, za otroke kmetovalca je isti, za otroke obrtnikov in delavcev je isti, ko vendar vsi vemo, da so potrebščine pri otrocih uradnikov, kmetov, delavcev in obrtnikov popolnoma različne. No, in nova šolska postava obkladuje otroke z raznimi predmeti, ki nimajo za praktično življenje nobene veljave. Polnijo se glave, a pri tem se ne ublažuje srce, duh, razum, volja, značaj. V prvi vrsti se vpoštevata manj potrebno, bolj potrebno pa se prezira.

Dovolite mi zgled iz mojega dušnega pastirovanja.

Bilo je pred nekaj leti — ne v Kamniku —, ko sem poučeval hribovske otroke, ki niso bili všolani, za prvo izpoved in prvo sveto obhajilo. Nekega dne prinese neki deček katekizem in jaz sem ga vprašal: „Ali znaš čitati?“ „Dobro znam“, mi je odgovoril, in rekel sem mu: „Poizkusi!“ in deček je krasno in gladko čital. Vprašam ga nadalje: „Ali si hodil v šolo?“ Pravi: „Ne, moja mati me je naučila.“ Čast taki materi! Domača hiša je več dosegla, kakor semtertje ljudska šola. Pa temu niso krivi učitelji in učiteljice, ampak kriv je učni načrt. Zato jaz kot zastopnik ljudstva, zlasti kmetovalca, tukaj rečem: Šola na kmetih poučuj otroke v glavnih predmetih: v verouku, čitanju, pisanju, računstvu in po berilih in tudi pri računskih vajah naj se otroci seznanijo tudi s socialnim

življenjem in stanovskimi vprašanji. Otroci naj se uče vnemati se za čednosti in ogibati se greha in povsod naj se zlasti poudarja škodljivost alkoholnih pijač in naj se pove otrokom iz zgledov: „Glejte, kam privede človeka pijanost!“ (Poslanca — Die Abgeordneter Dr. Krek, dr. Zajec: „Smrt alkoholu!“ — Veselost na levi. — *Heiterkeit links*.) Alkohol mori dušo in telo, mori glavo in srce.

Otroci naj se vzgoje v strahu božjem in v ljubezni do Boga, Cerkve, domovine, cesarja; pa tudi naj se ne zabi poudarjati, kako častni so nižji stanovi, kmetski, obrtniški, delavski stan in kako važni za človeško družbo in državo, da bodo otroci pozneje v svojem kmetiskem, obrtnem in delavskem stanu zadovoljni, veseli in srečni ter ne bodo silili od doma proč v Ameriko, Nemčijo, ampak da bodo ostali doma in obdelovali rodno zemljo. Tu bodo najbolj srečni, to bo najbolje za njihovo dušo in telo. (Pritrjevanje na levi. — *Zustimmung links*.)

Kakor je že gospod poročevalec omenil, je nujna potreba, da se ponavljalne šole preosnujejo. Njihova naloga je sedaj, da se to ponavlja, kar se je v ljudski šoli naučilo. Ali to ni prav! Tukaj naj se posebno ozira na stanovska vprašanja, stanovske potrebe, dečki naj se poučujejo o gospodarstvu, deklice o gospodinjstvu.

Zato je pa potrebno, da se učni načrt na učiteljšču izpopolni tako, da dobimo povsem dobrih učnih moči.

To delo, pouk o gospodarstvu in gospodinjstvu, bi bilo za učitelje in učiteljice hvaležno delo in s tem delom bi si učitelji in učiteljice pridobili srca staršev in otrok. (Pritrjevanje na levi. — *Zustimmung links*.)

Na podlagi teh in sličnih misli najtopleje priporočam resolucijo šolskega odseka. (Odobranje na levi. — *Beifall links*.)

Deželni glavar:

Nadalje je oglašen k besedi gospod poslanec dr. Triller.

Prosim!

Poslanec dr. Triller:

Visoka zbornica! V imenu kluba narodno-napredne stranke izjavljam, da bom glasoval za vse predloge šolskega odseka, vendar si bom usojal staviti primeren dodatek.

Kar se tiče najprvo resolucije, ki želi, da naj se poveri referat za upravne in gospodarsko šolske zadeve slovenskemu uradniku, v tem pogledu, gospoda moja, ne bom nosil vode v Savo, niti izgubljal v absolutni umestnosti in nujnosti te zahteve nadaljnjih besed.

Ravnotako bom glasoval za resolucijo, ki se tiče reorganizacije šolskega zakonodajstva, — seveda le o principu, — kajti ako bi svoj čas elaborat deželnega odbora prišel v navskrižje z našim splošnim kulturnim naziranjem, si pridržujem pravico, da bom svoj čas poudarjal svoje pomisleke.

Simpatično sprejemem na znanje naznanilo gospoda referenta, da obsega resolucija, tičoča se šolskega zakonodajstva, implicite tudi zahtevo o regulaciji učiteljskih plač.

Vzajem to na znanje, ampak nam ta oblika reševanja upravičenih teženj učiteljstva ne more zadostiti.

Gospoda slavna! Po iniciativi „Slovenske ljudske stranke“ se ima vsuti nekoliko zlatega dežja nad našo deželo.

Predlog finančnega odseka govori o regulaciji plač deželnim uslužbencem; nadalje je „Slovenska ljudska stranka“ z melioracijskim zakonskim načrtom skrbela na munificenten način za nujne gospodarske težnje kmeta in končno vidim v ustanovitvi deželne banke trgovcu, kmetu in obrtniku namenjeno krepko oporo. — Poudarjam pa, da se ne sme zgoditi, da bi pri tem zlatem dežju na suhem ostalo edinole naše učiteljstvo, to je tisti deželni uslužbenci, ki po pravici najobupneje kriče in prosijo za izboljšanje svojega gmotnega položaja.

Pri tej priliki sicer ne smatram za umestno, da bi stopil globlje v meriutn te stvari. Naša stranka je vložila tozadeven poseben predlog, o katerem bo razpravljala finančni odsek, in ker mora dotično poročilo finančnega odseka še v tem zasedanju priti na dnevni red, pridržujem si pravico, da bom takrat stavil svoje konkretne predloge, ki jih smatram v prid ljudskošolskemu učiteljstvu za neodložno potrebne.

ln sedaj prehajam k zakonskemu načrtu gledé pomnožitve zastopstva dežele v deželnem šolskem svetu.

Kakor sem že pri razpravi o nujnosti tega predloga v zbornici in potem v šolskem odseku naglašal, bom glasoval z obema rokama za ta predlog, ker vidim v njem učvrščenje deželne avtonomije in ustanovljenje zanesljive narodne večine, katera mora obstajati v deželnem šolskem svetu, ako hoče ta korporacija blagonosno delovati. Glasoval bom torej za predlog vzlic temu, dasi nič ne prikrivam, da vsebuje ta zakonski načrt tudi strankarsko tendenco.

Naša narodno-napredna stranka je namreč narodna in idealna dovolj, da zapostavlja pri tem svoje strankarske namene. (Pritrjevanje v središču. — Zustimmung im Zentrum.)

Še ljubše bi nam pa seveda bilo, ako bi se paralelno korakanje obeh slovenskih strank zrcalilo vsaj semtertje v kakem sklepu te visoke zbornice, in v to hočem vam dati priliko z nekim dodatnim predlogom.

Doslej so bile avtonomne korporacije zastopane v deželnem šolskem svetu tako, da je imela dežela dva zastopnika, mesto ljubljansko pa enega zastopnika v deželnem šolskem svetu. ln jaz pravim sedaj: ako se pomnoži in podvoji zastopstvo ene avtonomne korporacije, potem je le logična posledica in postulat pravice to, kar želimo in zahtevamo, da se namreč podvoji tudi zastopstvo druge avtonomne korporacije, to je mesta ljubljanskega. To bi bilo

tembolj opravičeno, ker Ljubljana že danes nosi 40% vseh bremen za deželno šolstvo in jih bo nosila vedno več. Ta zahteva je pa opravičena tudi v dejstvu, da bo Ljubljana s svojo davčno silo nosila tudi največ onih bremen, katera so neizogibna, ako hočete efektuirati vse naše težnje in zahteve v prid kmetskemu prebivalstvu. Mi bomo radi glasovali za vsako tako Vašo zahtevo, prosimo pa, da tudi naše opravičene želje vpoštevate in da koncedirate mestnemu svetu ljubljanskemu drugega zastopnika v deželnem šolskem svetu.

Jaz si torej usojam staviti sledeči dostavek k predlogu odseka:

„Visoki deželni zbor skleni: •

7. odstavek § 20. zakona z dne 9. marca 1879, šte. 13 dež. zak., se ima odslej glasiti:

7. iz dveh odposlancev občinskega zastopa ljubljanskega.“

ln sedaj, ko vam priporočam, da sprejmete ta dodatek, usojal bi si naglašati samo še nekaj; to namreč, da se ne more očitati temu mojemu dodatku to, kar se lahko očita predlogu gospoda poslanca grofa Barbota in kar mu očitam tu jaz: namreč, da bi ta njegov predlog zavlekel vso zadevo ad calendas graecas.

To, kar jaz zahtevam, je tako enostavno, ta moja zahteva je tako logična, da ona vlada, ki bo predložila v sankcijo načrt zakona po predlogu odseka, ne bo mogla imeti niti najmanjšega pomisleka predložiti v sankcijo tudi ta moj dodatek, ako ga sprejme visoka zbornica.

Pa storite, gospodje tovariši na levici, kar vam velewa srce in vest. Tudi če moj dodatni predlog pade, nas narodno-napredne poslance to ne bo oplašilo; mi ne vežemo našega glasovanja na noben pogoj ter bomo vzlic temu glasovali tudi za zakonski načrt šolskega odseka. (Klici na levi: — Rufo links: „Dobro! Dobro!“)

ln sedaj dovolite, da izpregovorim čisto na kratko par besed še k tretjemu predlogu šolskega odseka, ki se tiče najhujše rakanje na našem srednjem šolstvu, to je ljubljanske realke.

Jaz pozdravljam iz srca inicijativo šolskega odseka in njegov predlog, s katerim naj se nalaga deželnemu odboru, da predloži načrt realčnega zakona; toda meni se zdi, da bi bila ta pot prepočasna, da po tej poti, zlasti ako se oziramo na dosedanje zgodovino realčnega zakona, ne bomo tako hitro prišli do cilja. ln zato tudi k temu predlogu stavim primerno resolucijo, ki se glasi:

„Visoki deželni zbor skleni:

C. kr. vlada se pozivlja, da ukrene nemudoma vse potrebno v svrhu popolnega utrakvizovanja c. kr. višje realke v Ljubljani, počenši že s šolskim letom 1909/1910.“ (Odobranje v središču in na levi. — Beifall im Zentrum und links.)

V utemeljevanje te svoje resolucije usojam si na kratko navesti sledeče:

Že tedaj, ko sem v zadnji seji te visoke zbornice pritrjeval nujnosti predloga gospoda poslanca dr. Šusteršiča in sodrugov, že tedaj sem naglašal, da mora slovenski parlament vsikdar, kadar je v razpravi in na dnevnem redu naše deželno šolstvo, — povzdigniti svoj glas o razmerah na višji realki ljubljanski.

Naglašal sem, da zavod le prečvrsto izvršuje tisti namen, katerega mu je tekom let nadela c. kr. vlada, namen, da odtuji slovensko dečo, katera se mu izroči v vzgojo, njeni narodnosti. (Klici v središču: — Ruße im Zentrum: „Žalostno!“)

Nobena tajnost ni, in v tem pogledu bi bilo vsako dokazovanje odveč, da je na ljubljanski realki vsaj nemških profesorjev prvo in edino pedagoško načelo neizprosna germanizacija; slovenski profesorji pa se brez moči in upa zmage boré zoper ta princip.

Najboljši dokaz, da ne pretiram, je dejstvo, da si nemška stranka prisvaja kot nemško posest zavod, na katerem je 58% slovenskih sinov! Tej fikciji nemške posesti mora se napraviti konec, preden naj nastanejo v naši deželi normalne razmere in preden je mogoč mir ali tudi le premirje. (Živahno odobravanje v središču in na levi. — *Beifall im Zentrum und links.*)

V tem oziru smo edini s „Slovensko ljudsko stranko“ mi vso naprednjaki, ki sedimo tu in ki stojé za nami, da je skromna zahteva po takojšnjem utrakvizovanju c. kr. višje realke ljubljanske nujna. Poleg zdravega razuma, poleg številke o narodnosti učencev dokazuje to potrebo tudi historija tega zavoda.

Kakor znano, se je ustanovila ljubljanska realka leta 1852. najprvo kot nižja realka in že leta 1856., torej ob času najhujše narodne reakcije, že takrat se je določilo, da bodi slovenščina obligatni predmet za vsakogar, ki govori ta jezik. Leta 1863./1864. se je ustanovil potem prvi razred višje realke in zopet se je takrat določila obligatnost slovenskega jezika za učence, katerim je materni jezik slovenski. Že leta 1871. pa se je storil v tem pogledu mogočen korak naprej; postala je namreč slovenščina obligatna za vse učence ne glede na narodnost, katerih starši niso prosili za oproščenje. (Klici v središču: — Ruße im Zentrum: „Takrat je bil Peternel ravnatelj!“)

Dne 10. oktobra 1871 pod št. 1378 pa se je zaukazalo, da se imata deliti prva dva nižja razreda v dva paralelna oddelka, prvi z nemškim, drugi s slovenskim učnim jezikom in obenem se je vpeljal pouk slovenske terminologije v vseh razredih in pri vseh učencih brez razlike narodnosti. (Poslanec — *Abgeordneter Lenarčič*: „Zgodilo se pa nikdar ni nič!“) Seveda ta odredba — gospod tovariš Lenarčič ima prav — žal, ni stopila v življenje.

Ta čas je namreč nastopila doba nemško-liberalnega ministrstva in naučni minister Stremayr je v kali zamoril nežno cvetko, ki jo je vsadil njegov prednik Jiriček blagega spomina.

Toda če se takrat pred 37 leti vsled nesrečne politične konstellacije ta uzakonjena oziroma vsaj zaukazana utrakvizacija ni izvršila, mislim, da se

nam pravica do take utrakvizacije vsaj danes ne bo odrekla! Tega c. kr. vlada ne more storiti, ako noče poglobiti v slovenski duši prepričanja, da je izbri-sala iz svojega političnega slovarja dve besedi: pamet in pravico. (Klici v središču: — Ruße im Zentrum: „Vse je mogoče!“)

To je vse, kar sem imel na srcu v utemeljevanje svoje resolucije, in sedaj naj imajo besedo zastopniki nemške narodnosti v tej zbornici. Toda nečesa prosim: Da se nam namreč ne pride zopet s tisto — izraz je sicer neparlamentaren — staro „flavzo“: Ta realka naj ostane nemška, Slovenci naj si pa samostojno šele pribore. (Poslanec — *Abgeordneter Turk*: „V Udmatu!“) Saj vendar vsak politični otročaj ve, da se v današnjih avstrijskih razmerah težko da izvojevati dve višji realki v enem in istem mestu. In tudi z idrijsko realko naj nam ne prihajajo! Res je, da je idrijska realka slovenska in da smo dosegli tisto koncesijo, da se podržavi. Ali iz tisoč razlogov ta realka za najmanj 70% našega prebivalstva ni pristopna.

Glede na vse to je torej za sedaj edino ena in edina rešitev izvedljiva: Dvesto nemškim realcem na ljubljanski realki svoje nemške paralelke, tristo slovenskim realcem pa svoje slovenske paralelke. (Odobrovanje v središču in na levi. — *Beifall im Zentrum und links.*)

Deželni glavar:

Najprej stavljam vprašanje, ali se podpira ravno-kar prečitani dodatni predlog in pa resolucija gospoda poslanca dr. Trillerja. (Poslanec *Die Abgeordneten dr. Šusteršič in dr. Lampe*: „Prosim, ločeno glasovanje!“)

Se bo ločeno glasovalo.

Prosim torej tiste gospode, ki podpirajo dodatni predlog gospoda poslanca dr. Trillerja, da se vzdignejo raz sedeže.

(Zgodi se. — *Geschieht.*)

Dodatni predlog je dovolj podprt in je torej v razpravi.

Sedaj vprašam še, ali se podpira resolucija gospoda poslanca dr. Trillerja?

Gospodje, ki jo podpirate, prosim, blagovolite ustati.

(Zgodi se. — *Geschieht.*)

Je tudi zadostno podprta in je vsled tega v razpravi.

Sedaj pride do besede gospod poslanec Gangl.

Poslanec Gangl:

Visoka zbornica! Ko je prišel v razpravo nujni predlog gospoda dr. Šusteršiča in tovarišev, tičoč se preosnove § 21. deželnošolskega zakona z dne 9. marca 1879, sem izjavil, da glasujem za takšno predlagano preosnovo s popolnim prepričanjem.

Mnenja sem namreč, da naj ima do najvišje učne uprave v deželi ljudstvo po svojih zastopnikih isti vpliv kakor ima dolžnosti do šolstva.

Izjavljam takoj, da stoji učiteljstvo, ki se zaveda svoje naloge in svojih dolžnosti, slejkoprej neizprosno na stališču, da naj šola kot taka ne služi nobeni politični stranki, nobenim slučajnim razmeram, temveč naj bo šola čista od vsake političke primesi in naj služi samo svojim visokim kulturnim namenom. Današnja ljudska šola, ki je zasnovana na podlagi državnega šolskega zakona, oziroma na podlagi deželnih šolskih zakonov, je takšna, da kriči po reformi. Ta deželnošolski zakon, ki ga imamo sedaj v razgovoru, je na premnogih straneh tako zastarel in tako birokratiški in nazadnjaški, da nikakor več ne zadošča današnjim zahtevam. To je častitljiva relikvija izza starih dni, in absolutno potrebno je, da se ta deželnošolski zakon vzame v pretres in da se iz njega izloči, kar je nerabnega, in da se nadomesti to nerabno s tem, kar koristi našemu šolstvu.

Ni danes moj namen, da podrobno razpravljam o napakah, oziroma o dobrih straneh deželnošolskega zakona, ker bo o tem govoriti takrat prilika, kadar pride na vrsto razgovor o novem načrtu takih deželnošolskih zakonov. Jaz se oziram tukaj na besede, ki jih je izgovoril častiti gospod poslanec dekan Lavrenčič, poudarjajoč, da naj šola ne uči samo branja, pisanja, računanja, temveč naj šola tudi vzgaja in vpliva na um, na voljo, na srce. To je etički pomen ljudskega šolstva, in ta pomen je morda važnejši, morda veliko večje vrednosti kakor pa pomen, ki ga ima šola v učnem pogledu. Večina našega prebivalstva sestaja iz kmetiškega ljudstva ali iz delavskega stanu. Vsi ti stanovci živijo ob delu svojih rok, in velika večina teh stanov, ko pošlje svoje otroke v svet, jim ne more dati na pot gmotnih sredstev, da si pribore svojo eksistenco. Edino kar dobijo otroci s seboj, je vzgoja, ki jo jim da ljudska šola in ki ne vpliva samo na razum, ampak tudi na srce in na voljo.

Da je potreba reformirati ljudsko šolo, oziroma določiti novo deželnošolsko zakonodajo, je razvidno že iz tega, ker ti deželnošolski zakoni veljajo za vse ljudske šole na Kranjskem sploh. Na kmetih tako kakor tudi v mestih in v industrijalnih krajih so prikrojene po enem istem kopitu. Mnenje učiteljstva pa je, da naj šole v mestih, na kmetih in v industrijalnih krajih odgovarjajo svojim posebnim zahtevam in potrebam, oziroma potrebam in zahtevam dotičnega prebivalstva (Klici v središču: — Ruše im Zentrum: „Tako je!“). Zatorej je tudi že učiteljstvo lanskega leta storilo na svojem zborovanju v Gorici sklep, da se izreka za reformo ljudskega šolstva v zmislu koristi in potreb kmetiškega oziroma delavskega stanu. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Bravo!“)

Kako v deželnem šolskem svetu ljubljanskem, ki je najvišja učna uprava v deželi, slabo razumevajo vzgojni pomen šolstva, je tudi pokazalo imenovanje tretjega deželnega šolskega nadzornika. Ni imela korist in potreba šolstva pri tem glavne vloge, ampak povod temu imenovanju je bila nestrpnost tistih, ki hočejo za svoje šole imeti svojega

nadzornika. (Odobrovanje v središču. — Beifall im Zentrum.)

Poudarjal bi z ozirom na besede gospoda poslanca dekana Lavrenčiča, da naj šola vpliva na um, na voljo, na srce, da se je z imenovanjem tretjega deželnega šolskega nadzornika storila velika moralna napaka. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Sramota!“ Klici: — Ruše: „Da se je na um slabo vplivalo!“)

Gospoda moja! Komur je znana preteklost tega tretjega deželnega šolskega nadzornika, mora vedeti, da je edina njegova zasluga ta, da je zatajil svoj materni jezik in da je služil drugim narodnostnim principom, zakar je bil odškodovan in odlikovan s tem imenovanjem. (Klici v središču: — Ruše im Zentrum: „Škandal!“)

Prosim vas, naj pride tak inšpektor nadzorovat slovenske dijake! Oni si bodo mislili: „Mi se moramo ravnati po načelih svojih nadzornikov, da bomo povišani in odlikovani, zakaj ako ostanemo zvesti svojim načelom, bomo zaničevani!“ Takšni nadzorniki ne bodo na voljo, na um, na srce dobro vplivali, in zato je tisti, ki je zakrivil to imenovanje, napravil veliko napako v vzgojnem in v moralnem oziru. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Volksrat!“)

In tako, visoka zbornica, prihajam k zakonskemu načrtu, ki nam je danes predložen. Na vsak način je potrebno, da se birokratiški in nazadnjaški duh v deželnem šolskem svetu zlomi. In to je mogoče le na ta način, da ljudsko zastopstvo pride v deželni šolski svet in tamkaj prevlada odločujočo moč deželne vlade. Zato je čisto opravičeno, da deželni odbor pošlje zastopnike v deželni šolski svet, da bodo kot zastopniki ljudstva gledali na prste visoki vladi, da ne bo za hrbtnom dajala koncesij političkim nasprotnikom našega ljudstva. (Klici v središču in na levi: — Ruše im Zentrum und links: „Res je! Dobro!“)

Visoka zbornica! Če sem za podemokratiziranje vseh zastopov, moram biti tudi za podemokratiziranje deželnega šolskega sveta. Le na ta način bo mogoče, da bo najvišja učna naprava v deželi ustrezala zahtevam in potrebam ljudstva, ako bo v tej korporaciji imela prvo besedo in odločilni glas volja ljudstva in ne volja vlade, ki je dostikrat škodljiva ljudstvu. (Klici v središču: — Ruše im Zentrum: „Tako je!“) Pravično je, da tukaj tudi učiteljstvo, to je tista brezpravna masa, ki je dostikrat odvisna od volje ali nevolje vlade, pride do pravega zastopstva, zakaj tako zastopstvo, kakor ga ima učiteljstvo danes, ni nobeno zastopstvo.

Tiste zastopnike kratkomalo imenuje vlada in ona si bo najrajša vedno izbrala take zastopnike, o katerih je prepričana, da bodo služili vladi pa ne učiteljstvu. (Klici v središču: Ruše im Zentrum: „Da bodo proti učiteljstvu!“)

Dandanes je ljudsko učiteljstvo pravzaprav brez vsakega zastopnika, tudi brez vsakega od vlade imenovanega zastopnika, ker sta učiteljska zastopnika

dva srednješolska ravnatelja. Prejšnje čase je bilo v tem pogledu mnogo bolje, ker je bil dolgo vrsto let zastopnik učiteljstva ljudskošolski učitel Andrej Praprotnik in za njim sedanji ravnatelj Ivan Pezdich.

Tega so, ko je potekla njegova funkcijska doba, kratkomalo vrgli vun, dali mu naslov ravnatelja in poklicali v deželni šolski svet dva srednješolska ravnatelja. Deželna vlada, oziroma deželni šolski svet, torej nikakor ne more govoriti, da ima ljudsko učiteljstvo svoje zastopstvo v deželnem šolskem svetu, ker — kakor rečeno — imenuje zastopnike vlada sama. Zakaj? Zato, ker hoče na vsak način premoč vzdrževati v deželnem šolskem svetu in potem ni čuda, da se ob taki premoči dogajajo slučaj, kakršen je ravno sedaj slučaj učiteljske vdove Bizilove. Tej je mož umrl že pred meseci, a vdova s svojimi 8 nepreskrbljenimi otroci še do dandanes nima nobene penzije, temveč je morala priti na mestni magistrat beračit kruha, da z otroki vred ne umre od lakote. (Klici v središču: — Ruße im Zentrum: „Škandal!“) Ker sem demokratiškega naziranja, pravim: Če je to znak humanitarnega čuvstva, ki vlada v deželnem šolskem svetu, potem ne vem, kaj je krutost, kaj je neusmiljenost.

Zato želim, da se na tisto mesto, kjer se reže učiteljstvu kruh pravice, pokličejo zastopniki učiteljstva, in sicer taki, ki jih pošlje tja učiteljstvo samo. To bi bil tudi del podemokratiziranja deželnega šolskega sveta.

Ker pa je na Kranjskem v večini ljudskošolsko učiteljstvo v primeri s srednješolskim učiteljstvom, bi bilo samo akt pravičnosti, ako bi se ljudskošolskemu učiteljstvu dalo dva zastopnika, srednješolskemu pa enega, ki naj ju oziroma, ki naj ga vsako učiteljstvo zase voli posebej.

Bilo bi ob tej priliki govoriti še marsikaj, tako posebno o regulaciji učiteljskih plač, ki jo je omenjal gospod poročevalec, vendar si pridržim tukaj pravico, da se oglašim tedaj k besedi, kadar pride dotični nujni predlog iz finančnega odseka.

Izjavljam, da bom na podlagi teh kratkih izjavij glasoval za predloženi zakonski načrt in pa za resolucije, prosim pa visoko zbornico, da sprejme tudi to mojo resolucijo, ki jo predlagam in ki se glasi (bere — lieft):

„Izpremeni naj se § 21. deželnega zakona z dne 9. marca 1879, dež. zak. štev. 13, v tem smislu, da voli svoje zastopnike v c. kr. dež. šolski svet učiteljstvo samo.

Izpremeni naj se točka 6. istega zakona § 20. v tem smislu, da ima v deželnem šolskem svetu ljudskošolsko učiteljstvo dva zastopnika, srednješolsko pa enega zastopnika.

Deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča, da tem izpremembam odgovarjajoči zakonski načrt predloži v bodočem zasedanju.“

(Živahno odobravanje in ploskanje v središču. — Lebhafter Beifall und Handeklatschen im Zentrum.)

Deželni glavar:

Gospodje ste čuli resolucijo gospoda poslanca Gangla.

Tisti izmed vas, ki jo podpirate, blagovolite ustati!

(Zgodi se. — Geschieht).

Je dovolj podprta in je torej v razpravi.

K besedi se je oglašil gospod deželni predsednik baron Schwarz.

Deželni predsednik baron Schwarz:

Visoka zbornica! Jaz sem si dovolil že v odseku izreči svoje mnenje, namreč, da po mojem mnenju ne spada v delokrog deželnega zbora vplivati na nameščanja in premeščanja državnih uradnikov

Ne morem in nočem odrekati visoki zbornici pravice izreči kako željo v katerikoli stvari, ali kakor se glasi predložena resolucija, se ne izraža samo želja, ampak zahteva, in zato bi prosil visoko zbornico, da ne sprejme predložene resolucije, ali jo pa najmanj izpremeni tako, da bo v soglasju z določbo glede delokroga deželnega zbora.

V dotični resoluciji se izreka želja, da se s strankami uljudno postopa. Ta želja je tudi moja, in sicer so vsi uradniki prepričani, da se mora s strankami uljudno postopati in postopajo, tudi tako. (Poslanec — Abgeordneter dr. Šustersič: „Ne zmerom!“)

Landeshauptmann:

Zum Worte gelangt nunmehr der Herr Abgeordnete Dr. Eger.

Ich erteile ihm dasselbe.

Abgeordneter Dr. Eger:

Höher Landtag! Der Standpunkt, den der Klub, dem ich angehöre, gegenüber dem in Verhandlung stehenden Dringlichkeitsantrage einnimmt, hat der Herr Berichterstatter für das Minoritätsvotum präzisiert, und ich hätte daher keinen Grund gehabt, mich zum Worte zu melden, wenn nicht im Verlaufe der Debatte, sowohl bei der Beratung des Dringlichkeitsantrages in der Freitagssitzung als auch im Schulausschusse und in der heutigen Sitzung, verschiedene Schulfragen berührt worden wären. Unter diesen Schulfragen figurirt als *pièce de resistance* die Ernennung des deutschen Landeschulinspektors.

Gegen diese Ernennung wurden Einwendungen erhoben, und zwar sowohl gegen die Ernennung an und für sich als auch insbesondere deshalb, weil bei Durchführung derselben angeblich der Landeschulrat übergangen worden ist. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: „Neopravičeno!“)

Höher Landtag! Es ist behauptet worden, daß durch die Ernennung des deutschen Landeschulinspektors die Rechte der slowenischen Bevölkerung, insbesondere durch eine Kräfteverschiebung im Landeschulrate, verfürzt worden seien. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: To je tudi res!) Diese Absicht ist uns — das kann ich Sie versichern — bei unseren Bemühungen um die Kreierung dieser Stelle

vollkommen fern gelegen. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: „Ne bodite hinavci!“ — Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Saj ste ga Vi imenovali!“ — Poslanec — Abgeordneter dr. Zajc: „Nemški Volksrat!“) Ich will hier nur nebenbei bemerken, daß ich natürlich keinem Vertreter irgendeiner Nationalität (Poslanec — Abgeordneter dr. Oražen: „Vi sploh niste narodnost na Kranjskem!“ Smeh v središču in na levi. — Gelächter im Zentrum und links) auch nur den geringsten Vorwurf daraus mache, wenn er für die Interessen seiner Nation eintritt, und ich glaube daher, daß die Zwischenrufe, die hier gemacht worden sind, gewiß nicht berechtigt sind. (Poslanec — Abgeordneter Turk: „Dobri so pa le!“) Es ist bekannt, daß schon nach den jetzigen Bestimmungen, die für den Landesschulrat gelten, der aus 10 Mitgliedern besteht, die Regierung 5 Mitglieder für denselben ernennt, während 5 Mitglieder von anderen Korporationen in denselben entsandt werden. Nun könnte es allerdings den Anschein gewinnen, daß durch die Ernennung eines neuen Landesschulinspektors die Anzahl, angeblich der Regierung zur Verfügung stehenden Botanten vermehrt werde. (Poslanec — Abgeordneter Mandelj: „Saj je res!“) Allein es ist ausdrücklich im Gesetze die Bestimmung enthalten, daß von den Landesschulinspektoren, wenn auch 3 im Landesschulrate sitzen sollten, nur 2 ein Votum haben; es kann daher von einer Absicht, durch die Ernennung eines deutschen Landesschulinspektors eine Kräfteverschiebung im Landesschulrate herbeizuführen, bei seiner heutigen Zusammensetzung nicht gesprochen werden.

Allein, wir sind um einen Schritt weiter gegangen, wir haben Ihrem Dringlichkeitsantrage zugestimmt und glauben Ihnen dadurch den besten Beweis dafür erbracht zu haben, daß uns die uns unterschobene Absicht, eine Kräfteverschiebung im Landesschulrate herbeizuführen, vollkommen fern gelegen ist.

Weiters ist in der Debatte der Vorwurf erhoben worden, daß der Landesschulrat bei dieser Ernennung übergegangen worden sei. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: „Saj je res!“)

Meine Herren! Wir haben die eine und die andere Ansicht aussprechen und vertreten gehört, die eine mit einer ausführlichen Begründung vom Herrn Abgeordneten Dr. Suferšič, die andere vom Herrn Landespräsidenten. Ich werde mich in diese Debatte nicht einmengen, allein das eine ist sicher, daß *expressis verbis* eine Bestimmung darüber, daß der Landesschulrat befragt werden müsse, nicht existiert. (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Expressis verbis! Saj ste vendar jurist!“) Diese Frage ist ebenso strittig, wie so viele andere Verwaltungsfragen, und wir wissen, daß der Verwaltungsgerichtshof viele Hunderte von Erkenntnissen jedes Jahr fällt, welche dahin lauten: „Die Entscheidung wird als im Gesetze nicht begründet aufgehoben.“ Meine Herren! Es ist ja möglich, daß Sie recht haben, allein ich glaube, bei einer strittigen verwaltungsrechtlichen Frage sollte man nicht aus einer der Partei nicht entsprechenden Auslegung einer Gesetzesstelle derartige Angriffe gegen die Regierung schmieden, wie sie hier vorgebracht wurden. (Poslanec — Abgeordneter Turk: „V Gradcu bi nas bili že šturmali!“)

Allein, meine Herren, ich gehe noch einen Schritt weiter. Es spricht auch das bisherige Vorgehen des Landes-

schulinspektors gegen Sie. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Naj vlada na Štajerskem imenuje slovenske deželne šolske nadzornike!“ — Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: „Pa na Koroškem!“) Es wurde bei der Ernennung des Herrn Landesschulinspektors Hubad der Landesschulrat nicht befragt. (Poslanec — Abgeordneter dr. Zajc: „To je bilo ravno napačno!“) Man könnte nun die Einwendung erheben, daß es sich damals nicht um die Vermehrung der Stellen der Landesschulinspektoren gehandelt hat, sondern nur um die Ernennung einer neuen Person. Allein, auch diese Einwendung hält nicht, denn es wurde auch die Zahl der Landesschulinspektoren vermehrt, zum Landesschulinspektor Hubad gesellte sich noch der Landesschulinspektor Levec und auch bei dieser Neufreierung einer Stelle wurde der Landesschulrat gleichfalls nicht befragt. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Tem slabše, ker se ni vprašal!“)

Deželni glavar:

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend)

Prosim, ne govornika motiti z medklici!

Abgeordneter Dr. Gger:

Ich glaube nun, meine Herren, damals sind diese Ernennungen eben zu Ihren Gunsten ausgefallen und deshalb ist man der Sache nicht weiter nachgegangen. Allein, wenn man sich so scharf präjudiziert hat in einer verwaltungsrechtlichen Frage, wie Sie und insbesondere jene Herren, welche durch Jahre im Landesschulrate gesessen sind und genug Gelegenheit gehabt haben, zu dieser Frage Stellung zu nehmen, sollte man doch lieber zur Erkenntnis gelangen, daß es sich hier um eine strittige Frage handelt, die eventuell durch ein neues Gesetz gelöst werden muß, wie dies — wie der Herr Vorredner gesagt hat — in Galizien geschehen ist, allein deshalb, weil diesmal die Entscheidung nicht so ausgefallen ist, wie Sie das Gesetz auslegen, dürfen Sie nicht gleich jeden, der anderer Ansicht ist, als Gesetzesverlezer hinstellen. (Poslanec — Abgeordneter dr. Zajc: „Saj če kaj pametnega naredi, nimamo nič proti temu, če pa neumnosti uganja, smo pa lahko hudi!“ — Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Tisto pa pustimo!“)

Meine Herren! Es ist auch die personelle Frage berührt worden. Ich will darauf nicht näher eingehen, weil meiner Ansicht nach das Niveau der Debatte dadurch nicht gehoben worden ist. Ich kann es mir gar nicht vorstellen, daß ich, wenn einer meiner werten Kollegen und sei es auch die höchste Ehrenstelle erreicht hat, nachforschen werde, was er für Zeugnisse gehabt und wie er seine Prüfungen gemacht hat. (Poslanec — Abgeordneter dr. Zajc: „Glavna stvar je, da je renegat!“ — Poslanec — Abgeordneter Jarc: „Grazer Tagblatt!“) Ich erkläre hier dem Herrn Abgeordneten Jarc, daß ich das erst in der Zeitung gefunden habe und davon keine Kenntnis hatte. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: „Vzamem na znanje!“ — Poslanec — Abgeordneter dr. Zajc [proti Jarcu]: „Ali pa verjameš?“ — Poslanec — Abgeordneter Jarc: „To je pa druga reč!“)

Aber ohne die personelle Frage zu berühren, kann ich es nicht unterlassen, auf ein Wort zurückzukommen, das in diesem Zusammenhange gefallen ist, auf das Wort „Renegat“.

Sehr geehrte Herren! Renegat ist meiner Ansicht nach derjenige, der bei Erlangung einer selbständigen Stellung in voller Unabhängigkeit und Freiheit seiner Entschlüsse sich irgendeiner Partei oder Nation anschließt und dann zu irgendeiner anderen Partei übergeht, der er früher nicht angehört hat. Bei unseren zahlreichen Mischehen aber jeden als Renegaten zu bezeichnen, der sich nicht der Nationalität anschließt, der sein Vater oder seine Mutter oder auch beide Eltern angehört haben, ist wohl nicht am Platze. (Klici na levi in v središču: — Ruše links und im Zentrum: „Aha! sam svojo kožo brani!“ — Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Mati še nemški ni znala!“) Wir wollen das also nicht untersuchen, allein das eine ist sicher, daß in beiden Lagern, bei den Slowenen und Deutschen, Männer vorhanden sind, deren Eltern nicht slowenischer oder deutscher Nationalität waren, und doch erfreuen sich diese Männer des höchsten Ansehens.

Ich will nun zu den anderen Schulfragen übergehen, die im Laufe der Debatte berührt worden sind.

Es wurde unter anderem die Behauptung aufgestellt, daß die Regierung, insbesondere aber der Landeseschulrat, das Schulwesen Krains stiefmütterlich behandle. Hoher Landtag! Ganz Kärnten hat 3 Mittelschulen, Krain hingegen nicht weniger als 9 Mittelschulen. Unter diesen befindet sich allerdings die Kommunal-Realschule in Idria; allein, gerade bezüglich dieser Realschule wissen wir aus dem vorliegenden Staatsbudget, daß auch sie, und vielleicht gerade infolge der Bemühungen des abgetretenen Unterrichtsministers Dr. Marchet, im Laufe dieses Jahres verstaatlicht werden wird. Wie kann man bei diesen Verhältnissen davon sprechen, daß die Regierung dem Mittelschulwesen Krains feindlich gesinnt sei oder es an der Entwicklung hindere? (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Prepustite zagovor vladi!“ — Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Paj naj se pogleda, koliko je Slovencev, potem se bo videlo, ali so potrebne vse te šole, ali ne!“ — Klici: — Ruše: „Koliko jih je pa na Koroškem ali na Štajerskem slovenskih srednjih šol?“) Es ist notorisch, daß Steiermark sehr viele Landesmittelschulen aus eigenen Mitteln erhalten muß. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Na Štajerskem ni nobena slovenska!“ — Klici v središču: — Ruše im Zentrum: „Nobene slovenske srednje šole ni na Štajerskem! To je sramota! Škandal!“)

Deželni glavar:

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend)

Prosim, da se gospoda govornika ne moti!

Abgeordneter Dr. Gger:

Und wie steht es mit den Volksschulen? Ich habe mir da einige Daten verschafft und ich kann daraus folgendes feststellen. In den letzten 7 Jahren wurden in Krain 46 Schulen mit 66 Klassen neu eröffnet, darunter

befindet sich nur eine deutsche Schule mit einer Klasse. (Poslanec — Abgeordneter Turk: „Ker vas nič ni! Se tista je bila nepotrebna, ker vas je še za eno premalo!“ — Klici v središču: Ruše im Zentrum: „Koliko pa še hočete?“ — Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: „Vsaj sami glasujemo za šole, če so potrebne!“) Weiters wurden an 100 Schulen 143 neue Klassen aktiviert, ferner bewilligte der Landeseschulrat 25 Schulen mit 40 Klassen und an 17 Schulen 17 neue Klassen, die nur deshalb nicht aktiviert wurden, weil es an Lokalitäten fehlte. Wenn man nun diese Zahlen zusammenfaßt, kommt man zu dem Resultate, daß auch der Landeseschulrat gegenüber Ihrem Volksschulwesen sich keineswegs ablehnend verhalten hat. Allein das Eine ist auch ein offenes Geheimnis, daß die Vertreter des Landesauschusses gerade sehr oft mit stillem Grauen die Beschlüsse des Landeseschulrates zur Kenntnis genommen haben, daß eine neue Schule errichtet werden müsse. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Lampe: „Če so nepotrebne in le v breme ljudstva!“ — Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Ker moramo mi vse plačati!“) Es ist richtig, ich mache den betreffenden Herren des Landesauschusses, die sich eben die Landesfinanzen vor Augen halten, auch keinen Vorwurf daraus, allein man darf dann, wenn nicht alles so geht, wie es die Herren wünschen, die Schuld nicht allein im Landeseschulrate suchen, sondern vielleicht auch noch wo anders. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „V nemškem Volksratu!“) Es ist aber ebenso bekannt, daß es uns nicht nur an Schulen mangelt, sondern auch an Lehrern, und gute Lehrer werden wir auch nur bekommen, wenn wir sie gut bezahlen. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „To imate prav!“) Die Bezahlung ist aber heute bei den Lehrern beider Nationalitäten eine derartig schlechte, daß wir die Flucht unserer Lehrer begreiflich finden müssen. (Poslanec — Abgeordneter dr. Zajc: „Vlada naj regulira učiteljske plače, pa naj ne nastavlja nepotrebni nemških nadzornikov!“)

Deželni glavar:

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend)

Ne motiti govornika!

Abgeordneter Dr. Gger:

Wenn Sie sich nun weiter vor Augen halten, daß die Zentrale Ihnen heuer gerade für die Handelsschule noch im Verlaufe dieses Jahres eine bedeutende Subvention bewilligt hat... (Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: „Saj je že čas, da nam nekaj dajo!“ — Poslanec — Abgeordneter Turk: „2700 kronic!“) Jedenfalls bin ich fest überzeugt, daß die Herren auch weitgehende Zusicherungen für die Zukunft in der Tasche haben, und nur deshalb wurde heuer ein geringerer Betrag bewilligt, weil die Schule noch nicht aktiviert ist. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Drugim narodom je že tisočkrat več dala!“ — Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Na Kranjskem država samo za to nič ne da, ker je ena druga trgovska šola vir dohodkov za enega Nemca!“) Unsere Handelsschule ist eine Privatlehranstalt. (Klici v središču: — Ruše im Zentrum:

„Seveda je privatna, pa zaradi nje pa javna tako malo dobi!“)

Deželni glavar:

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend)

Prosim za mir!

Abgeordneter Dr. Gger:

Weiters wissen wir, daß Ihnen für das Lyzeum eine bedeutende Subvention zugesichert wurde, daß Sie dieselbe schon erhalten haben. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Kar izsilimo!“ — Klici v središču: — Rufe im Centrum: „Kaj vas pa to peče!“)

Es ist weiters bekannt, daß Mittelschullehrer sehr viele Beurteilungen erhalten, um an der Slowenisierung der Mittelschulen mitzuarbeiten, dieselbe zu beschleunigen.

Wenn man sich alles das vor Augen hält, wie kann man dann davon sprechen, daß die Landesregierung oder die Zentralregierung ihre Mittelschulen oder ihre Volksschulen vernachlässigt? (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Saj nas je pol milijona, vas pa dvajset tisoč!“)

Es ist das Wort gefallen: Verlangen Sie es! Ich komme auch darauf zurück. Es ist im Laufe der Debatte gesagt worden, daß Ihre Inspektoren, besonders die Bezirkschulinspektoren, stark überlastet sind. Ich nehme das zur Kenntnis; verlangen Sie eine Vermehrung dieser Stellen! (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „No dobro! Pa bomo!“ — Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Pa bodo precej Nemci notri!“ — Poslanec — Abgeordneter dr. Zajc: „Potem jih mora biti sto!“)

Es gibt keine Partei, die sich auf den Standpunkt stellen könnte, die Regierung werde schon für sie sorgen. Jede Partei, die etwas haben will, muß mit ihren Forderungen zur Regierung kommen. Dieser Weg ist ja auch Ihnen nicht unbekannt. (Veselost na desni. — Heiterkeit rechts.) Wenn Sie glauben, daß Sie zu wenig Inspektoren haben, verlangen Sie mehr, aber ich habe bisher noch nicht gehört, daß einer Ihrer Herren im Landesschulrate eine solche Forderung gestellt hätte. (Poslanec — Abgeordneter Turk: „Saj se ne upa!“)

Es ist ja gar keine Frage, daß der heute in Beratung stehende Antrag Gesetz werden wird; Sie werden dann die Majorität im Landesschulrate haben und können dann ja allen diesen Mängeln in kurzer Zeit abhelfen. Das eine aber erkläre ich schon heute, daß ich gegen eine Vermehrung Ihrer Inspektorenstellen keine Einwendung erheben werde. (Klici v središču in na levi: „Se to bi se manjkalo!“ — Poslanec — Abgeordneter dr. Zajc: „To samo pravite, ravnali boste pa nasprotno!“)

Es ist aber gesagt worden, dann werden wir dagegen sein, und deshalb habe ich mich veranlaßt gefühlt, darauf eine Antwort zu geben.

In den Kreis der Erörterung wurde auch die Realschule einbezogen. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Ali je to nemška posest, ali ne! Zato se gre!“)

Ich will da zunächst auf etwas zurückkommen, was vom Herrn Berichterstatter Abg. Jarc vorgebracht wurde. Er hat aus der Statistik mitgeteilt, daß an der Realschule im Jahre 1900 in die erste Klasse 73 Slowenen und 44 Deutsche eingetreten sind und daß dann bei der

Matura das umgekehrte Verhältnis beobachtet wurde, daß 11 Slowenen und 12 Deutsche die Matura machten. Das ist aber nicht richtig. Ich habe mir die betreffenden Daten geben lassen und es hat sich herausgestellt, daß nur die Daten über die erste Klasse richtig sind. In der ersten Klasse waren 44 Deutsche, davon machten 6 die Matura (Poslanec — Abgeordneter Turk: „Kam ste pa druge djali!“), das ist 13,50/0; hingegen waren 73 Slowenen in der ersten Klasse, davon machten 13 die Matura, das sind 17,30/0. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „To je dokaz, da Slovenci bolje študirajo!“)

Nun will ich auch, offen wie ich bin, auch zur Realschulfrage Stellung nehmen. Wir werden uns in dieser Frage sehr leicht einigen, wenn wir beide mit ehrlichen Absichten vorgehen. Wir gehen in der ehrlichen Absicht vor, Ihnen Ihre Realschule zu geben, auch wenn Sie in Laibach verlangen, mit allen Mitteln dahin zu streben, daß Sie dieselbe auf Staatskosten erlangen; (Poslanec — Abgeordneter Turk: „No! no! no!“) aber auch bei Ihnen muß die ehrliche Absicht vorhanden sein, uns nicht eine Anstalt zu nehmen, die, wie Sie selbst zugeben, heute von 200 deutschen Schülern besucht wird. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Utravistična naj bo, dokler nimamo svoje!“)

Sie müssen nur bedenken, wie unklar die Forderung ist, die heute hier gestellt wurde. Ultraquisierung der Anstalt! Wir wissen genau, daß Ultraquisierung ein derart unbestimmter Begriff ist, daß unter diesem Titel im Laufe der Zeit sehr verschiedene Forderungen aufgestellt werden können. (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Koroški mušter!“) Allerdings wurde vom Herrn Abgeordneten Dr. Triller von der Errichtung von Parallelklassen gesprochen. Das ist aber etwas ganz anderes. Dann handelt es sich eigentlich mehr um die Platzfrage oder die Teilung. Wenn wir aber versprechen, Ihnen zu einer vollständigen eigenen Realschule zu verhelfen, welches Interesse haben Sie dann daran, nur Parallelklassen haben zu wollen. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Dokler nimamo lastne realke!“)

Die Sache gehört vor einen Verständigungsausschuß, denn durch Zwischenrufe wird eine solche Sache nicht gefördert. (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Enaka pravica za vse!“) Ich glaube, wir werden zu einem Resultate kommen, und ohne vorgreifen zu wollen, glaube ich, es wäre in Ihrem eigenen Interesse gelegen, wenn Sie die heutige Realschule in Idria, die nach den Ausführungen des Herrn Abg. Gangl mehr für die Küstenländer als für die Krainer von Nutzen ist, nach Laibach verlegen wollten. Wenn Sie das nicht haben wollen, so lassen Sie es sein, wir werden auch über die Realschule in Laibach einig werden. (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Timeo Danaos!“) Wir haben nur das eine Bestreben, die Anstalt zu erhalten, die wir schon seit Jahren haben. Ihnen bei Errichtung Ihrer Realschule hinderlich zu sein, fällt uns in keiner Weise ein. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Saj ni vaša!“ — Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Saj ni realka nemška, če je večina otrok slovenska!“)

Es wurden dann auch einige nebensächliche Fragen berührt, aber einiges war derart übertrieben, daß ich doch darauf zurückkommen will. Es wurde der Vorwurf er-

hoben, daß hier im deutschen Gymnasium das elektrische Licht sofort eingeführt worden ist, daß man dort den Boden parkettiert hat. Es ist richtig, in den alten Schulen war es schlechter. Die Herren wissen, in welchen Gymnasien wir studiert haben. Das waren Kerferräume. Heute werden für die Schulen Paläste gebaut. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: „Kaj pa Novo mesto!“) In Laibach haben Sie für Ihre Gymnasien zwei Paläste, während unsere Kinder — und das sind nicht die Kinder der schlechtesten Steuerträger in Laibach — (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „To je vseeno, oficirski otroci so!“) in sehr niederen Lokalitäten untergebracht sind.

Es wurde auch darauf hingewiesen, daß wir uns mit der Errichtung von Parallelklassen sehr beeilt haben. Wer aber das Gebäude kennt, weiß, daß es dort Räumlichkeiten gibt, in denen 25 oder 30 Buben im Winter nicht sitzen können, außer sie gruppieren sich um den Ofen herum. Aus rein sanitären und hygienischen Gründen ist die Teilung in Parallelklassen bewilligt worden. Wenn Sie derartige Wünsche haben, werden Sie bei uns auch auf kein Hindernis stoßen. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Mi lahko prosimo, ampak dobimo nič!“)

Hoher Landtag! Der verehrte Herr Abgeordnete Dr. Kref hat bei seinen Ausführungen, wenn auch in liebenswürdigster Form, gegen uns den Vorwurf erhoben, daß wir bei unserem Streben nach dem deutschen Landeschulinspektor etwas illoyal vorgegangen sind; wir hätten uns früher mit den slowenischen Parteien besprechen und auseinanderlegen sollen. Geehrte Herren! Es ist Tatsache, auch ich will es nicht ableugnen, daß die Regierung durch ihr System, bald der einen Partei, bald der anderen Partei etwas zuzusteuern, gewöhnlich vor Abstimmungen die Parteien korrumpiert; (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „To je tista avstrijska nemoralnost vlade!“) allein, nicht nur die deutschen, wie der Herr Abgeordnete Dr. Kref bemerkt hat, sondern alle Parteien. (Poslanec — Abgeordneter dr. Kref: „Nas nikoli!“) Die einzigen, die dabei eine Ausnahme machen, sind die Polen. Die brauchen nicht auf diese Art vorzugehen, um etwas zu erreichen. Alle anderen Nationalitäten in Österreich hingegen befinden sich diesbezüglich in der ganz gleichen Lage, und ich habe sehr viele Herren von Ihren Parteien auch schon in dem Ministerium getroffen. Wir haben uns in der höflichsten Weise begrüßt, doch nie hat einer dem anderen erzählt, was er am Herzen hat. (Zivahna veselost! — Lebhaftige Heiterkeit.)

Die Anregung, die der Herr Abgeordnete Dr. Kref gegeben hat, ist mir also unendlich sympathisch, denn es gibt keine miserablere Arbeit für einen Volksvertreter, als diesen Weg gehen zu müssen. (Klici na levi in v središču: — Ruße links und im Zentrum: „Pa ste zmerom gori!“) Allein diese Anregung setzt das eine voraus, daß alle Parteien dieselbe loyally einhalten, und deshalb zweifle ich an ihrer Durchführbarkeit. Das eine jedoch ist möglich, daß wir manche Angelegenheit, die das Krainer Land betrifft, vielleicht miteinander besprechen, wir werden dann wahrscheinlich ganz das gleiche erreichen und werden viel weniger Wege haben. Insofern glaube ich, daß die Anregung des Herrn Abgeordneten Dr. Kref vielleicht auch im Krainer Landtage auf fruchtbaren Boden gefallen ist. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Ja, pa to naj

bo tudi na Koroškem in Štajerskem!“) Ich kann doch hier nicht auch Steiermark und Kärnten vertreten, die Herren haben ja Gelegenheit, das vorzubringen. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „To so fikcije! Nemški narod je edin!“) Auf Grund dieser meiner Darlegungen werden sich die Herren ein Urteil bilden können, von welchen Erregungen wir uns leiten lassen werden bei der Abstimmung über die verschiedenen Anträge.

Was aber die Resolution betrifft, die dahin geht, daß die Stelle eines Referenten für administrative Angelegenheiten bei der Landesregierung mit einem Slowenen besetzt werden solle (Klici v središču in na levi: — Ruße im Zentrum und links: „Gotovo, saj je čisto naravno!“) so protestieren wir gegen diese Resolution (Klici v središču in na levi: — Ruße im Zentrum und links: „Oho!“ — (Poslanec — Abgeordneter Jarc: „Kakor hočete!“), weil unserer Ansicht nach der Landtag mit einer Beratung und insbesondere Beschlußfassung, über diesen Gegenstand die Grenzen seines Wirkungskreises überschreitet. (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Kaj boste Vi deželnega glavarja učili! Poglejte v druge kronovine!“)

Sehr geehrte Herren: (Klici v središču: — Ruße im Zentrum: „To bi bilo lepo, če bi deželni zbor v takih stvarih ne smel obravnavati!“) Es handelt sich nicht darum, wer das Referat führen wird, sondern darum, daß diese Stelle mit einem Slowenen besetzt werden soll, und eben deshalb glaube ich, daß dieser Antrag nicht in das Tätigkeitsgebiet des Landtages fällt. Wir wissen, daß die Frage, was in die Kompetenz des Landtages und was in jene des Reichsrates gehört, hie und da strittig ist. Es ist auch bekannt, daß die Grenzen zwischen der Kompetenz der Legislative und der Exekutive nicht genau gezogen sind, aber das eine wissen wir ganz bestimmt, daß die Ernennung staatlicher Beamter zweifellos zu den Rechten der Exekutive gehört. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Saj ga nečemo odstaviti, drug referat naj dobi!“) Es ist richtig, es ist keine bestimmte Person bezeichnet worden, aber wenn wir den Beschluß fassen, daß dieser oder jener Posten mit einem Deutschen oder einem Slowenen (Poslanec — Abgeordneter dr. Kref: „Ali pa Hrvatom ali Rusom!“) besetzt werden muß, ist es klar, daß das ein Eingriff ist in die Rechte desjenigen, der die Ernennung vorzunehmen hat. (Klici v središču in na levi: — Ruße im Zentrum und links: „Kaltenegger!“ — Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Dosti žalostno, da vlada sama ne uvideva potrebe slovenskega uradnika!“) Deshalb glaube ich, daß wir mit einer derartigen Beratung und Beschlußfassung unseren Wirkungskreis überschreiten. Wir protestieren deshalb nicht nur gegen diesen Antrag, sondern auch gegen dessen Beratung und gegen die Beschlußfassung darüber. (Ironischen smeh v središču in na levi. — Ironisches Gelächter im Zentrum und links. — Poslanec — Abgeordneter Turk: „Mi pa prej ne bomo miru dali, dokler šolskega referata ne dobi Slovenec.“)

Deželni glavar:

Do besede pride nadalje gospod poslanec dr. Pegan.

Poslanec dr. Pegan:

Visoka zbornica! Po mojem mnenju se je že predolgo razpletla ta debata, pa ker sem se že oglasil, bodi mi dovoljeno, da izpregovorim nekoliko besed o izpreminjevalnem predlogu gospoda zastopnika nemške stranke in da pri tej priliki nekoliko odgovorim na razna izvajanja njegova in na izvajanja gospoda poslanca dr. Egerja.

Če bi me kdo vprašal, kdo je največji diplomat v zbornici, bi potem rekel, če sodimo po predlogu gospoda poslanca grofa Barbota, ki ga je stavil kot minoritetni votum, da je ta največji diplomat gospod poslanec grof Barbo.

Ta predlog je tako pretkan in prefrigan, da moram častitim gospodom tovarišem narodno-napredne stranke glede na izjavo tovariša gospoda dr. Trillerja v resnici biti hvaležen, ker so rekli, da glasujejo na vsak način za predlog šolskega odseka, tudi če zato ne dobijo nikake kompenzacije.

Oglejmo si nekoliko predlog gospoda poslanca grofa Barbota, ki je rekel, da je ta predlog tak, da lahko vsi z veseljem zanj glasujemo.

Ta predlog prinaša darila vsem trem strankam. V prvi vrsti veleposestniški stranki sami s tem, da bi odposlala veleposestniška kurija enega odposlanca v deželni šolski svet. Potem prinaša darilo narodno-napredni stranki in učiteljstvu, in sicer narodno-napredni stranki, ker bi se eden odposlanec imel voliti iz kurije mest in trgov, učiteljstvu pa s tem, ker je v predlogu rečeno, da bi se odposlanec učiteljstva imel izvoliti iz plenuma. Končno vsebuje predlog tudi darilo Slovenski Ljudski Stranki, ker bi se en odposlanec seveda imel izvoliti iz kurije kmetijskih občin, eden pa iz splošne kurije.

To je torej na prvi pogled silno lepo prepleten predlog, ki ima nekaj mikavnega za vse stranke, ampak jaz pravim: „Timeo Danaos et dona ferentes“.

Gospod grof, na ta lim ne bomo šli!

Na prvi pogled je morda ta predlog res tak, kakor da bi vseboval nekako boljše darilo za našo stranko, ampak meni se bolj zdi, da je gospod grof Barbo nam hotel nekaj vzeti, narodno-napredni stranki pa nekaj dati in tako zasaditi nekako zagozdo med obe stranki, da bi v narodnih vprašanjih nič skupno ne nastopali; toda jaz z veseljem konstatiram, da se ta zagozda ni izkazala zadosti trdna, da bi bila res šla med ti dve telesi.

Gospod grof naj mi dovoli, da tudi jaz reagiram na nekatere stvari, ki so se godile v šolskem odseku, da javnost izve, kakih načel so gospodje nasprotniki in kakih načel smo mi.

Gospod poslanec grof Barbo se je najbrž pričal, da bo težko prodl s svojim predlogom in je rekel: Z neko stvarjo bom pa vendar Slovensko Ljudsko Stranko prijel in zato je rekel v odseku: Jaz moram na Slovensko Ljudsko Stranko apelirati s krščanskimi načeli in jaz apeliram torej na vašo pravičnost!

Jaz sem hotel že takrat obširno odgovoriti, tega pa nisem storil, ker mi je rekel tovariš doktor

Lampe: „Pusti, saj boš imel še itak čas za to!“ Jaz sem torej le rekel! „Stališča absolutne pravičnosti ne more zavzemati nobena stranka!“

To je pojem, kateremu se moremo približati, katerega pa nikoli ne bomo dosegli, kajti pravičnost je neka stvar, ki rada obtiči v škodo tega ali onega. Jaz se tukaj pri presoji tega predloga ne morem držati tistega stališča absolutne pravičnosti, za katero je gospod grof Barbo tako navdušen, pač pa bi bil takoj za njegov predlog in prepričan sem — jaz govorim seveda sam zase — vsi slovenski zastopniki bi ga pozdravili kot jako dober predlog, ampak samo pod pogojem, da bi gospod poslanec grof Barbo pustil stališče absolutne pravičnosti veljati tudi nam nasproti, kadar se gre za zastopstvo veleposestnikov v tej visoki zbornici.

Tisto število zastopnikov, ki nam gre po številu volilcev, naj dajo nam v zastopstvu veleposestnikov in potem ne bo med nami nobenega nasprotnika proti vašemu izpreminjevalnemu predlogu. Dokler pa vi, gospodje, ne poznate tiste absolutne pravičnosti, ne kličite tistih duhov: — Die ich rief die Geister, die werd' ich nun nicht los — potem bo pa tudi za vas slabše.

Gospod grof je potem omenil, da ne bo obveljal ta sklep, ki se je storil v šolskem odseku, češ da ne bo lahko dobiti sankcije za njegov predlog, ker preveč diferira s sedanjim zakonom. On pravi: Ravno nasprotno je res. Če bi za predlog, kakor ga stavi on, glasovali vsi, vsa zbornica kompaktno, potem bi bil pritisk na vlado tako velik, da bi se vlada morala vdati. (Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: „Vlada mora sankcionirati naš zakonski načrt, o tem ne more biti nobenega dvoma!“)

Tudi gospod poslanec dr. Eger je rekel, da bo zakonski načrt brez dvoma sankcioniran; temu naj bo tako ali tako, ampak jaz bi nekaj drugega omenil.

Jaz ne vem, zakaj naj bi se gospodje veleposestniki nam ne akomodirali. Če bo vsa zbornica glasovala za naš zakonski načrt, potem bo pritisk na vlado tudi tako velik, da se bo morala vdati in predložiti zakon v sankcijo.

Zahteva se, da naj se mi kot večina zbornice akomodiramo manjšini. Narobe, gospodje! Naj glasujejo oni z nami, ki so v manjšini. Jaz mislim, da je ta naša matematika pravilnejša kakor njegova. Ne vem, ali se je on matematike učil na realki ali kje drugod, ampak ta naša matematika je na vsak način prava. Manjšina naj se nam priklopi in naj z nami glasuje.

Raje, kakor da se mi v korist tistim, ki imajo že sedaj zadostno zastopstvo v deželnem šolskem svetu, žrtvujemo, naj glasujejo oni z nami.

Vem, gospod grof Barbo pravi, da njegov predlog meri na to, da dobijo zastopstvo v deželnem šolskem svetu veleposestniki. On bo to vedno poudarjal, da se mu ne gre za zastopstvo Nemcev v deželnem šolskem svetu, ampak za zastopstvo veleposestva. Jaz bi mu to rad verjel, ampak kakor

sem že rekel, bojim se, zakaj: „Timeo Danaos et dona ferentes.“

Če se gre gospodom za zastopstvo veleposestništva, zato, da je kak veleposestnik v deželnem šolskem svetu, naj se obrnejo na deželni odbor, saj ta lahko ustreže njihovi želji in torej jaz ne vem, zakaj je on proti našemu predlogu.

Če bi se jim res šlo samo za zastopstvo veleposesti v deželnem šolskem svetu, potem bi jaz najiskrenejše podal desnico za ta način rešitve.

V deželnem zboru zastopajo veleposestvo sami Nemci, v deželnem šolskem svetu bo pa potem lahko slovenski veleposestnik.

S tisto opravičenostjo, s katero sami Nemci v tej zbornici vestno zastopajo veleposestvo, s tisto vestnostjo bo veleposestvo v deželnem šolskem svetu lahko zastopal tudi kak veleposestnik slovenske narodnosti. To bi bilo pravilno in jaz bi z narodnega stališča ne imel ničesar proti temu. Danes pa se v izpreminjevalnem predlogu gospoda poslanca grofa Barbota ne gre za čisto nič drugega, kakor da dobijo Nemci v deželnem šolskem svetu še večje zastopstvo, kakor ga že danes po krivici imajo.

Gospodje trdijo: Mi veleposestniki, ki plačujemo tako ogromno vsoto davka, smo v deželnem šolskem svetu brez vsakega zastopstva. Jaz pa poudarjam, Nemci imajo v deželnem šolskem svetu svoje zastopnike, in sicer: barona Schwarza, Kalteneggerja in tretjič, četrtič in petič od vlade izvoljene člane deželnega šolskega sveta, ki jih imenuje vlada sama in ki glasujejo tako, kakor jih baron Schwarz preparira, če jih ve in zna. (Smeh na levi in v središču. — Gelächter links und im Zentrum.)

To je vendar zadostno zastopstvo za narodnostno manjšino v deželi! Torej mislim, da bi bilo iz stališča absolutne pravičnosti najbolje, da vi odnehate od vsakega koraka, ki ga hočete v tem oziru napraviti naprej, in da bi bilo gotovo ležeče v interesu sporazumljenega delovanja vseh strank, če take in slične stvari v prihodnje opuščate, da si bomo potem lahko prijatelji.

Sicer pa moram tudi na to opozoriti, da Nemci kot taki, ne gledé na to, da imajo danes itak absolutno večino v deželnem šolskem svetu, bodo pozneje, tudi če se sankcionira naš zakonski načrt, tako močna manjšina, kakor je nikdar v dvojezičnih jugoslovanskih deželah nima nobena katerakoli-sibodi narodnost in da niti tega ne rabijo, kar sedaj imajo.

Le poglejmo! Ali Nemci morda ne dosežejo preko deželnega šolskega sveta vse, kar si želijo.

Poglejte Belarja! in poglejte, ali ni najboljši njih zastopnik dr. Eger?! Rajši kakor 20 zastopnikov v deželnem šolskem svetu bi jaz imel na naši strani enega dr. Egerja. Izposloval jim je vse, kar so si poželeli, ali so to rabili ali ne.

Če imamo enega človeka na naši strani s takim vplivom, kakor ga ima on, potem Slovenci lahko pihnemo na deset zastopnikov v deželnem šolskem svetu. (Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: „Če

bi bil on Slovenec, bi ne imel takega vpliva!“) To bi nam bilo veliko ljubše, (Poslanec — Abgeordneter dr. Krek: „Ali pa če bi se hotel nemški Volksrat za naše stvari zavzeti!“) ali pa, kakor pravi tovarš dr. Krek, če bi se nemški Volksrat hotel za naše interese zavzeti.

Torej ta minoritetni predlog nima čisto nobenega drugega pomena, kakor pomen neke demonstracije.

Sedaj pa dovolite, da nekoliko repliciram na izvajanja gospoda poslanca dr. Egerja, ki pravi in vedno trdi: „Jaz in moji somišljeniki nimamo nič zoper slovenske interese, vam nočemo nič vzeti v šolah, mi se borimo samo za to, da mi kaj dobimo.“

Meni se zdi, da izvršuje gospod dr. Eger samo tisti kunštni pregovor: „Wasch mir den Pelz und mach' ihn nicht naß“.

„Jaz pridobim razne dobrrote za nas in vam nič ne vzamem.“

Mislim, če imamo en teritorij in Kranjska dežela je samo en teritorij, se mora tisto, kar se da Nemcem, nekje vzeti in kje naj se vzame to? Vzame se nam. To je tako preprosta geometrija, da jo lahko razume tudi gospod dr. Eger.

Vsaka koncesija, ki se da Nemcem, se jim da na naš račun.

Gospod dr. Eger pravi: „Nič se vam ne vzame.“ Jaz pa pravim, da za vsako koncesijo se nam nekaj vzame. Posestno stanje se ustanovi za Nemce, ki bo trajalo morda deset, dvajset ali pa tudi sto let. Ali to ni nič, ali to nič ne pomenja? Za nas pomenja velik kos proč, zanje pa velik kos zraven.

Poglejte na Češko! Vsak nemški sluga pri kakem sodišču na nemškem ozemlju tvori tam posestno stanje. Tam se jim nič ne vzame in vendar, kako se branijo Nemci češkega posestnega stanja.

Tako delajo Nemci!

Tako se tam dela posestno stanje, kakor nemški minister zaukazuje, in tisto, kar delajo Nemci na Češkem, tisti boj, kakor ga tam bijejo, bomo tudi mi vodili na Kranjskem zoper vse take poizkuse, s katerimi se nam kos za kosom hočejo jemati naše pravice.

Pravi se, da novi šolski nadzornik v zmislu deželnega šolskega zakona itak ne pride do moči v deželnem šolskem svetu, češ, saj imata samo prejšnja dva deželna šolska nadzornika pravico glasovanja.

Danes imamo dva nadzornika, ki sta oba Slovenca. Ali kje pa je v zakonu garantirano, da bosta ta dva zmeraj sama imela pravico glasovanja? Kje pa je zapisano, da se danes ali jutri ne bi Kalteneggerju poljubilo reči: Od danes naprej bo mesto Hubada glasoval nadzornik Belar! In ali ni možnost, da se nam v kratkem vzame lahko še več? Ali to ni „Kräfteverschiebung“?

Dokler nimamo popolne garancije, da se bode naše narodne zahteve vpoštevalo v deželnem šolskem svetu, toliko časa se ne bomo ogrevali za takozvano absolutno pravičnost in vsled tega bomo,

kakor je samoposebi umevno, glasovali proti minotetnemu predlogu.

Omenilo se je od par strani, deloma z medklici, deloma z izvajanjmi proti gospodu dr. Egerju, kaj da bi bilo, če bi se na tak način postopalo na Štajerskem in Koroškem, kako bi bilo, ako bi se na tisto stališče postavili štajerski in koroški Nemci?

Jaz se tega čisto nič ne bojim. Manj kakor imajo Slovenci na Štajerskem in Koroškem, sploh ne morejo imeti; Slovencem na Štajerskem in Koroškem sploh ni mogoče nič več vzeti. To, kar imajo, se jim mora pustiti, to je minimum, tega se jim torej ni nič bati. To kar imamo na Štajerskem in Koroškem, je nujna potreba in to nujno potrebo morajo vpoštovati Nemci. Torej tega „bavbava“ se nič ne bojimo, ampak to, kar imamo danes na Štajerskem in Koroškem, to ostane naše. Kar imamo, bomo imeli. S tem ne pravim, da bi mi hoteli Nemcem kaj vzeti. To, kar so opravičeni Nemci, da imajo na Kranjskem, naj obdrže.

Sicer pa opozarjam, da tu na Kranjskem pravih Nemcev sploh ni. Mi imamo na Kranjskem dve narodnosti, to je: slovensko in kočevsko, Nemcev pa sploh nimamo.

Na Kočevskem so Kočevci v kompaktni masi, in ti Kočevci imajo svoje pravice v obilni meri in nobenemu izmed nas ne pride na misel, da bi jim te pravice kratili.

Če pa nastopajo naši somišljeniki proti njim v narodnostnem boju, storijo to, ker imajo pravico do obstoja in potemtakem, ker se jim ta pravica odreka, tudi pravico do boja.

Končno dovolite, in s tem sem pri kraju z ugovori glede našega predloga, da omenim na kratko neki pasus iz govora gospoda poročevalca.

Gospod poročevalec je stavil neko resolucijo, v kateri je govor o uredbi pravnih razmer učiteljev in glede katere je rekel, da bo vsled te resolucije deželni odbor prisiljen baviti se tudi z vprašanjem regulacije učiteljskih plač.

Ne vem, kako je on to resolucijo razumel, ampak mislim, da popolnoma tako kakor jaz: namreč: Če se ta resolucija sklene, bo potem deželni odbor prisiljen razmišljati o vprašanju, kako urediti pravne razmere učiteljev v deželi, h katerim pravnim razmeram pa spada tudi regulacija učiteljskih plač.

Ali pa je že danes čas razmišljati o tem, kako naj se te plače regulirajo, tega ne vem, nego mislim, da bo to prepustiti presoji finančnega ministra kranjske dežele in tistih, ki imajo študirati, kaj se da v tej stvari storiti.

Če gospod referent stvar tako razumeva, potem sem zadovoljen s tem predlogom. S tem končam. (Odobranje in ploskanje na levi. — Beifall und Ständeflatzchen links.)

Deželni glavar:

Dalje je oglašen k besedi gospod poslanec dr. Lampe.

Prosim!

Poslanec dr. Lampe:

Jaz se bom omejil samo na nekatera konstatiranja, ker je že 1 ura, in ker imamo 67 točk na dnevnem redu, ki so vsaj tako zanimive kakor sedanja.

Predlog, ki je prišel iz veleposestva, hoče to, kar nameravamo mi doseči s premembo sedanjega zakona, onemogočiti. Gospod poslanec grof Barbo je hotel to zastopstvo, katero hočemo deželi pridobiti v deželnem šolskem svetu, raztrgati po kurijah in ker je že v šolskem odseku videl, da je po kurijah voliti nonsens, zaradi tega je potem svoj predlog izpremenil v tem zmislu, da naj bi deželni zbor volil zastopnike v deželni šolski svet. Gospoda! Prvič taka volitev po deželnem zboru stvarno ne odgovarja zastopstvu, katerega hoče dežela imeti v deželnem šolskem svetu, in sicer iz različnih tehničnih in administrativnih ozirov. Zastopnik dežele proti drugim organom je v administrativnih stvareh vedno deželni odbor in zato mora te zastopnike v deželni šolski svet voliti deželni odbor in ne deželni zbor. Tudi bi s tem, če hoče voliti deželni zbor, ne postala v deželnem šolskem svetu prava slika razmer v deželi, ampak ta slika postala bi še slabša. Tudi ta zbornica ni prava slika razmer v deželi, in če bi to po kurijah izpremenili, kar hočemo doseči, bi še to pokvarili, kar je dobrega v deželnem šolskem svetu. (Pritrjevanje na levi. — Zustimmung links.)

Stavili so se še razni drugi izpreminjevalni predlogi, in jaz sem jako vesel, da so se izrekli zastopniki mestne kurije, da bodo glasovali za naš zakon, tudi ako mi njihov predlog odklonimo zaradi tega, ker mi hočemo sedaj hitro doseči uspehe, kateri bodo v naši deželi popravili, kar se je doslej zgrešilo. Zato moramo skleniti tak zakon, ki bo hitro sankcioniran, ki ima takoj stopiti v veljavo, da bodo najhujše krivice že letos odpravljene. (Odobranje na levi. — Beifall links.)

Sedaj pa moram reagirati na nekatere izreke, ki so se storili tekom današnje debate. Glede učiteljskih plač omenjam, da ni bila stvar v šolskem odseku in da torej ni na dnevnem redu.

Gospod poslanec dr. Eger je v imenu nemške stranke omenil marsikatero stvar, katera tudi ni v zvezi s predlogom šolskega odseka, in jaz konstatiram, ako je po besedah predgovornika dr. Pegana gospod poslanec grof Barbo najbolj diplomatičen, potem pa je gospod dr. Eger najbolj nedolžen, kajti on vedno naglašja, da Nemci nočejo Slovencev žaliti. Pravi: Saj vam ne delamo nobene krivice, in on celo pravi, kako strašno težko mu je in koliko premagovanja in težav ga stane, ako mora hoditi okoli vlade in ministrov prosjačit, da se kaj za stranko doseže. Gospod poslanec dr. Krek je mene pooblastil izjaviti v njegovem imenu, da je res, da se tako godi. Kadarkoli je vlada Slovincem kaj koncedirala, ni tega storila nikdar, da ne bi bila Nemcev prej vprašala. To mi občutimo in to nas žali, da nas imajo kot narod nižje vrste in da vselej, kadar se gre za kako koncesijo nam, vprašajo Nemce, kadar se pa gre za kako koncesijo narodu višje

vrste, pa nas nihče ne vpraša, kakor ste videli, da se je to sedaj zgodilo pri Belarju. Proti temu moramo seveda protestirati. (Pritrjevanje na levi. — Zustimmung links.)

Potem so bile še nekatere opazke gospoda poslanca dr. Egerja, ki so name v resnici naredile vtis razžaljenja našega naroda. Gospod dr. Eger pravi: „Izmed 46 novih šol je bila ena sama nemška!“ Poglejte, kako se vam dobro godi! Ako to smatrate za koncesijo, potem je to razžaljenje za nas. Mi imamo pravico to zahtevati, to odgovarja percentualnemu razmerju prebivalstva dotičnih krajev in to ni nobena koncesija. Mi vidimo, kako se povsod Vam v jezikovnem in šolskem oziru popolnoma drugače meri kakor nam, in ako nam kdo kako drobtinico pravice pokaže, ki smo jo dosegli mi, in reče: Vi morate biti hvaležni za to, potem moramo mi to kot razžaljenje zavriniti.

Kar se tiče realke, moram izjaviti, da sem danes prvič slišal, da je to nemška posest. Dežela plačuje za realko in v deželni odboru nisem še nikdar imel te zavesti, da je to nemška posest, kadar smo morali plačati. Nadalje se je v drugi resoluciji, s katero se vlada poziva, da referat za šolske zadeve poveri uradniku slovenske narodnosti, reklo, da naše postopanje ni pravilno, češ, da to ne spada v delokrog deželnega zbora. Gospoda! Če tudi v zakonu ni expressis verbis izrečeno, da ima deželni zbor sklepati o tej zadevi, je pa v duhu zakona to ležeče in deželni zbor kranjski ne bi vršil svoje naloge in izpolnil svoje dolžnosti, ki mu je od ljudstva poverjena, ako bi ne govoril o tako važnih stvareh. Zato moramo kot zastopniki ljudstva povzdigniti svoj glas in govoriti, da bo vlada vedela, da ne more nikdar ukrepati o tako važnih vprašanjih, ki se tičejo našega šolstva brez vednosti zastopnikov dežele. (Pritrjevanje na levi. — Zustimmung links.)

Potem je pa omenil gospod dr. Eger, da je deželni šolski svet bolj vnet za slovensko šolstvo kakor deželni odbor sam. To mnenje moram zavrniti. Gospoda! Vsak, kdor vpogleda v postopanje deželnega odbora in tudi deželnega šolskega sveta, mora vedeti, da je deželni odbor kranjski v šolskih zadevah vsaj zadnji čas vedno vpošteval vsako resnično potrebo. Dovolilo se je toliko novih šolskih stavb, toliko novih učiteljskih mest, kakor že dolgo ne. Mi nismo čakali, da bi se nas pritiskalo, ampak nasprotno. Zastopniki deželnega odbora so sami v deželnem šolskem svetu poudarjali potrebo razširjenja šol, in le en sam pridržek imamo. Tam, kjer bi bile šole samo breme za ljudstvo, kjer so brezpotrebne, kjer bi se denar le vun metal, kjer se silijo kmetski otroci iz hribov brez potrebe cele dni v šole in kjer politične oblasti preganjajo starše in jim nalagajo po nepotrebnem hude kazni, tam smo proti prehudim šolskim bremenom in to je naša dolžnost. Mi zavzemamo vedno to stališče: Omika in pouk naj se širita med ljudstvom, nikdar pa naj se ljudstvu ne nalaga nepotrebnih žrtev in bremen. (Pritrjevanje na levi. — Zustimmung links.)

To se mi je potrebno zdelo poudarjati, sicer pa prosim visoko zbornico, da sprejme predlog šolskega odseka, ker s tem najhitreje rešimo šolsko vprašanje in najboljše dosežemo namen, ki ga imamo s tem predlogom (Odobranje in ploskanje na levi. — Beifal und Händeklatschen links.)

Deželni glavar:

K besedi se je oglasil gospod poslanec grof Barbo.

Ich erteile ihm das Wort.

Abgeordneter Graf Barbo:

Der Herr Abgeordnete Dr. Lampe, mein unmittelbarer Herr Vorredner, hat meinen Antrag aus rein sachlichen Gründen zu bekämpfen gesucht. Allein, die sachlichen Gründe, welche er als gegen meinen Antrag sprechend angeführt hat, habe ich schon bei der Begründung meines Antrages von vornherein widerlegt. Er hat gesagt, die Wahl der Vertreter des Landes im Landesschulrat durch den Landtag selbst sei aus vielen technischen Gründen nicht möglich. Er hat aber nicht einen solchen technischen Grund angeführt. Weiters hat er gesagt, es wäre das ein Nonsens, weil alle derartigen Wahlen nicht im Landtage, sondern im Landesauschusse zu erfolgen haben. Ich habe aber schon eingangs meiner früheren Ausführungen darauf hingewiesen, daß die Wahlen in die Personaleinkommensteuer- und in die Erwerbsteuere Kommission auch vom Landtage und nicht vom Landesauschusse vorgenommen werden.

Das waren die einzigen Argumente, die Herr Dr. Lampe gegen mich angeführt hat, und ich glaube, diese habe ich nicht erst jetzt, sondern noch bevor er sie vorgebracht hat, widerlegt.

Etwas eingehender aber muß ich mich mit den Ausführungen des verehrten Herrn Dr. Pegan befassen. (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Le dajte, prepričali tako ne boste nobenega!“)

Derselbe hat eingangs seiner Ausführungen mir gegenüber nach seiner Anschauung ein Kompliment ausgesprochen, für welches ich ihm vielleicht meinen Dank sagen sollte. Allein, ich bin gewiß nicht einer derjenigen, die immer ihre Bescheidenheit betonen, denn ich sage, nur Lumpe sind bescheiden. Ich nehme es also nicht für mich in Anspruch, als besonders bescheiden zu gelten, aber dieses Kompliment muß ich doch ablehnen. Ich bin nichts weniger als ein Diplomat (Klici na levi: — Rufe links: „To je pa resnica!“ — Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Saj sem samo za ta slučaj rekel!“), ich halte auch dafür, daß das, was man gewöhnlich unter Diplomatisieren und Spintifizieren versteht, weder in der Diplomatie noch in der Politik gutzubeißen ist. Die Politik, die Bismark inauguriert hat, die Politik der Aufrichtigkeit, ist viel besser.

Nun hat aber dieses Kompliment des Herrn Dr. Pegan einen bedenklichen Pferdesuß gehabt, denn er hat erklärt, er halte mich nur deshalb für einen solchen Diplomaten, weil dasjenige, was ich vorgebracht habe, „pretkano und prefrigano“ war. (Poslanec — Abgeordneter Turk. „No vidite, saj znate dobro slovenski.“) — O

ja, če bomo enkrat skupaj prišli, se bomo že pomenili.

Der Herr Abgeordnete Turk hat sich gefreut, daß ich so viel Slowenisch kann, daß ich diese Worte ganz genau zu verstehen weiß. — Herr Dr. Pegan hat gemeint, mein Antrag bringe allen drei Parteien ein Sträußchen oder, wie er sich ausgedrückt hat, ein Kompott. Nun, daß das etwas Hinterhältiges sein soll, ist auch etwas merkwürdig gedacht. Wenn man jeder Partei etwas Gutes bringt (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Največ pa samemu sebi!“), kann ich nicht einsehen, daß das ein Hindernis sein soll. Das spricht doch nur dafür, daß alle Parteien dem zustimmen können.

Herr Dr. Pegan hat aber gleich nachher das Timeo Danaos zitiert. Deswegen, weil es von mir kommt, weil es von unserer Partei kommt, muß es einen Haken haben (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Ja, das stimmt!“) und kann es nicht gut sein.

Sehen Sie, Herr Dr. Pegan, das ist ein ganz merkwürdiger Standpunkt. Ich und wir alle hier beurteilen eine Sache niemals darnach, von wem sie kommt, sondern wie sie ist. Sie aber haben gegen meinen Antrag nur deswegen Bedenken, weil er von unserer Seite gekommen ist. (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Ne zato! Saj sem natančno razložil!“)

Herr Dr. Pegan hat die Ansicht ausgesprochen, daß ich vielleicht die Absicht habe, mit diesem Antrage der liberalen Partei zu schmeicheln und sie zu gewinnen, damit sie dafür stimme, um einen Keil in Ihre nationale Einheit zu treiben. Das ist absolut nicht der Fall, und wenn ich geglaubt hätte, es könnte durch einen Antrag auch nur ein solcher Anschein erweckt werden, ich hätte ihn zu stellen gewiß unterlassen, selbst wenn ich damit einen Erfolg hätte erzielen können. Denn meiner Partei ist nichts unangenehmer, als wenn Sie sich gegenseitig in nationalen Streitfragen überbieten. Sobald nämlich die eine slowenische Partei glaubt, daß die andere Partei mit uns in einem Bündnisse steht, wird sofort auf die Deutschen losgegangen, denn die andere Partei, die in dem fürchterlichen Verdachte steht, daß sie mit uns in irgendeiner Päckerei stehe (Veselost. — Heiterkeit.), muß sofort zeigen, daß dies nicht wahr sei, indem sie auf die verfluchten Deutschen losgeht. Dann legitimieren sie sich gegenseitig in der Vorschlagerei auf die Deutschen hinauf. Also ich bitte Sie, meine Herren, streiten Sie sich ja nicht darüber, daß eine Partei mit uns verbündet ist. (Veselost. — Heiterkeit.) Das größte Unglück, daß uns treffen kann, ist, mit einer Ihrer Parteien verbündet zu sein.

Nun hat Herr Dr. Pegan auch gesagt, daß es mir nur darum zu tun sei, einen Deutschen, nicht einen Großgrundbesitzer in den Landeschulrat hineinzubringen, und er hat hinzugefügt, er habe gar nichts dagegen — er hat da, glaube ich, nicht im Namen der Partei gesprochen, denn wie es mir vorkam, hat Herr Dr. Šusteršič sofort dagegen protestiert, er hat zwar nur gemurmelt, aber soviel habe auch ich verstanden, daß das nicht der Standpunkt der Partei, sondern sein persönlicher Standpunkt sei (Poslanec — Abgeordneter Turk: „To je bila že ena paklarija!“ — Veselost. — Heiterkeit.); er habe also gar nichts dagegen, er sei dafür, daß ein Großgrundbesitzer — er hat gesagt, ein slowenischer Groß-

grundbesitzer (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Obrnite se na deželni odbor!“) vom Landesausschusse in den Landeschulrat gewählt werde.

Ich nehme diese Erklärung mit Befriedigung zur Kenntnis und es wird die Stunde kommen, wo ich Herrn Dr. Pegan an diesen Ausspruch erinnern werde. (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Lahko! lahko!“) Er hat gesagt — und ich möchte ihm da gleich mit seinem eigenen Ausspruche antworten — er hat gesagt, ich werde eines Tages sehen, daß ich die Geister, die ich rief, nicht los werden könne. Jetzt erinnere ich ihn daran, es wird einmal der Moment kommen, wo wir ihn beim Worte nehmen werden. Er hat gesagt, den Standpunkt der absoluten Gerechtigkeit werde er dann akzeptieren, wenn auch wir im Großgrundbesitzer eine angemessene Zahl von slowenischen Großgrundbesitzern wählen werden. Ja, wenn Sie in dieser Art mit der Gerechtigkeit anfangen, dann erinnere ich Sie an alle Wahlen. Wo gibt es eine Majorität in einem Wahlkörper, die sich sagt: Herrgott, wir müssen gerecht sein, wir müssen der anderen Partei, die so und so viele Stimmen hat, auch eine Vertretung geben. (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Na Kranjskem že gre, ampak kaj je na Češkem!“) Hören Sie von den Tschechen auf, was geht mich denn jetzt Böhmen an? (Veselost. — Heiterkeit. — Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: „Aha, Vam ne diši!“)

Ich will gewiß nicht den Anschein erwecken, daß das, was Herr Dr. Pegan mir imputiert hat, daß ich einen Zwispalt hervorrufen will, richtig ist, und will deshalb auf diesen Punkt nicht näher eingehen. Ich möchte nur an Laibach erinnern. Im Laibacher Gemeinderate gilt dieses Prinzip der Gerechtigkeit absolut nicht (Klici v središču: — Rufe im Zentrum: „O ja!“), bezüglich der Deutschen ganz gewiß nicht, also, meine Herren, nur nicht mit solchen Sachen kommen! (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Gospod grof, v občinah imamo pa interesno zastopstvo!“ — Poslanec — Abgeordneter Turk: „Aha, v občinski svet bi tudi še radi prišli!“)

Herr Dr. Pegan hat gemeint, ich sei ein ganz merkwürdiger Mensch, ich komme mit einem Antrage, für den ich nur die Minorität habe, sage aber: Meine Herren von der Majorität, stimmen Sie mit mir, dann wird mein Antrag auch sanktioniert werden. Ich habe Sie aber nicht deshalb aufgefodert, mit uns zu stimmen, weil es unser Minoritätsantrag ist — denn es ist ja ganz richtig, daß sich die Minorität leichter der Majorität fügen könne als umgekehrt — sondern ich habe gesagt, kraft der Argumente habe mein Antrag mehr Aussicht auf die Sanktionierung, weil er objektiv sei und allen Kreisen entspreche. (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Allen Kreisen entspreche! To ni res! Nam ne paše!“ — Veselost. — Heiterkeit.)

Nun hat Herr Dr. Pegan gesagt, die Deutschen haben ja sowieso — ich weiß nicht wieviele Vertreter im Landeschulrate. (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Seveda jih imajo, saj sem jih našel!“) Ich glaube, daß sich die Deutschen gegen diese Vertreterschaft entschieden verwahren werden. Fragen Sie die Deutschen, ob sie die Beamten als ihre Vertreter ansehen. Ich zweifle sehr daran. Die Beamten haben überhaupt nicht Vertreter einer Partei oder Nation zu sein. (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Pa so! Ne bi smeli, pa so!“ — Poslanec

— Abgeordneter dr. Triller: „Grüß' mich nicht unter den Linden!“ — Živahna veselost v središču in na levi. — Lebhaftige Heiterkeit im Zentrum und links). Ich bitte, meine Herren, wir werfen absolut nicht den slowenischen Beamten im Landes Schulrate vor, daß sie Vertreter der slowenischen Nation seien. (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Saj jim ne morete, saj si še slovenski govoriti ne upajo!“)

Es ist also absolut nicht wahr, daß wir mit unserem Antrage eine Demonstrationsabsicht verfolgt haben. (Poslanec — Abgeordneter Turk: „Zakaj ste ga pa potem stavili!“ — Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Kaj pa drugega, saj veste, da ne bo sprejet!“) Herr Dr. Pegan hat gesagt, daß auch wir für den Majoritätsantrag stimmen sollen. Nach diesen seinen Erklärungen nun, in denen er uns Hinterhältigkeit und andere schöne Sachen imputiert hat, sind wir wohl nicht in der Lage, für den Antrag der Majorität zu stimmen. (Poslanec — Abgeordneter Turk: „Vidite, koliko vam je za stvar!“) Denn nach den Ausführungen des Herrn Abgeordneten Dr. Pegan müßten wir nach einem solchen merkwürdigen Werben um unsere Stimmen sehr viel an unserer Selbstachtung einbüßen, wenn wir dennoch gewonnen würden, für den Majoritätsantrag zu stimmen.

Deželni glavar:

K besedi pride nadalje gospod poslanec dr. Šusteršič.

Poslanec dr. Šusteršič:

Visoka zbornica! Četudi je čas precej nadejval, smatram vendar za umestno, da posežem v to debato, in sicer glede na veliko važnost predmeta, ki stoji v razpravi.

Gospoda moja! Dovoljeno mi bodi, da zavzamem stališče napram nekaterim gospodom predgovornikom in začnem, visoka zbornica, z neposrednim predgovornikom, gospodom grofom Barbotom.

Gospod poslanec grof Barbo se je silno branil očitania tovariša gospoda dr. Pegana, da je velik diplomat, in v tem oziru mu dam popolnoma prav. Odkrito povem, da te sodbe gospoda tovariša dr. Pegana nisem odobral, ker jaz gospoda poslanca grofa Barbota nikdar nisem imel za diplomata in ga tudi sedaj nimam. Zaraditega mislim, da sem s to svojo opazko tudi ustregel gospodu poslancu grofu Barbotu samemu, ki se je obširno branil tega očitania. Tudi mu priznam, da ni njegov predlog bogve kako prefrigan in pretkan. Jaz ne vidim v predlogu nobene prefriganosti in pretkanosti, ker mora vsakemu biti na prvi pogled jasno, da predlog nima tega namena, kakor ga ima predlog šolskega odseka, namreč utrditi avtonomijo dežele, ampak da ima samo en namen, namreč namen, dodati velikemu obsegu privilegijev veleposestva še en nov privilegij (Klici na levi: — Hufe links: „Tako je!“), in za to se naša Slovenska Ljudska Stranka ne bo dala nikdar pridobiti, tudi če bi na tistih klopeh (na desni — rechts) sedeli sami

Slovenci. To je demokratično stališče naše stranke in to demokratično stališče bomo mi vedno zastopali. Izvor tega demokratičnega stališča pa je tudi, da ima o tem, kdo bo prišel kot zastopnik dežele v deželni šolski svet, odločati večina deželnega zbora, oziroma adekvatna večina deželnega odbora. Tu ni treba nič slepomišiti. Absolutna večina deželnega zbora in odbora je naša, Slovenske Ljudske Stranke, in čisto naravno je, da bo deželni odbor v svoji sedanjosti sestavi štiri zastopnike Slovenske Ljudske Stranke poslan v deželni šolski svet. To odkrito povem, kajti z odkritim postopanjem se najboljše politika dela. Za dani trenutek pomenja tedaj predlog tudi ojačenje Slovenske Ljudske Stranke v deželnem šolskem svetu. Kdo nam pa garantira, da bo vedno tako ostalo? Mi nismo tako naivni, da bi mislili, da bo večina naše stranke večno trajala. Stranke se menjavajo in večine tudi; ampak kot demokratska stranka se bo naša stranka enkrat za vselej držala načela, da bo večina deželnega zbora oziroma deželnega odbora odločevala o zastopu dežele v deželnem šolskem svetu.

In sedaj se, mislim, lahko poslovim od neposrednega gospoda predgovornika in prehajam na druge govornike. Za svojo dolžnost smatram predvsem, ker se to iz naše strani doslej še ni zgodilo, da zavzamem stališče nasproti narodno-napredni stranki glede pomnožitve števila zastopnikov mesta ljubljanskega v deželnem šolskem svetu; gospoda moja, mi bomo glasovali zoper ta predlog, ampak prosim, da se iz tega nikakor ne izvaja namen kakega bagateliziranja ljubljanskega mesta. Mi popolnoma uvidevamo in priznavamo, da ima Ljubljana kot glavno mesto dežele, ja še več, kot kulturno središče našega naroda, svojo posebno pozicijo, in to posebno pozicijo bomo, če smo tudi izključno samo zastopniki dežele, vedno spoštovali. Ali, gospoda moja, zoper ta predlog narodno-napredne stranke imam stvarne in formalne pomisleke. Jaz imam stvarne pomisleke, pravim, ker je zastopstvo ljubljanskega mesta v deželnem šolskem svetu itak privilegij ene mestne občine, ki jo dvigne napram vsem drugim občinam na en poseben piedestal. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Ker je edina avtonomna!“). Mi stojimo glede tega na stališču self gouvernementa, na stališču, da bi morale popolno avtonomijo imeti vse občine. Mi stojimo na stališču kolikor mogoče popolne občinske avtonomije. Mi zastopniki dežele se moramo potemtakem predvsem vprašati, ali ne gre tudi kmetijskim občinam direktno avtonomno zastopstvo v deželnem šolskem svetu, in ker je to vprašanje zvezano z onim glede zastopstva ljubljanskega mesta v deželnem šolskem svetu, je jasno, da se to vprašanje v naglici, takorekoč „zwischen Tür und Angel“, rešiti ne more. Gospoda moja, častiti gospod zastopnik ljubljanskega mesta se je skliceval na veliko davčno moč Ljubljane. Res je ta davčna moč relativno velika, ali prosil bi gospode zastopnike ljubljanskega mesta, naj tega ne postavljajo v ospredje in naj ne očitajo drugim obci-

nam, da imajo manjšo davčno moč kakor Ljubljana, kajti če se vprašamo, odkod pride ta velika davčna moč ljubljanskega mesta, tedaj vidimo, da pride od večjih dohodkov in zaslužka, in ti večji dohodki in večji zaslužek pa pridejo v mesto iz dežele. Kmetje nosijo svoj denar v Ljubljano in veseli boste tega, bodite zadovoljni, da ima ljubljanski obrtnik, ljubljanski trgovec večje dohodke, pa ne izvajajte iz tega pravice za mesto ljubljansko do večjih privilegijev.

Glede tistih 40%, katere prispeva mesto ljubljansko k bremenom za deželno šolstvo, je pa treba gospoda tovariša dr. Trillerja tudi še na nekaj drugega opozoriti. Ne smete prezreti, gospoda moja, da ima na drugi strani Ljubljana zopet veliko pravico glede državnih troškov za kranjsko šolstvo. Gospoda moja, od okroglega milijona, ki ga da država na leto za državno šolstvo v naši deželi, pride 700.000 K na Ljubljano. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Ker je vse v Ljubljani koncentrirano!“). Dobro, — saj mi nimamo nič proti temu, ampak od tega ima vendar mesto ljubljansko v prvi vrsti zopet dobiček. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Tudi dežela!“), in potem šele, v drugi vrsti, tudi dežela. Kajti tisti, ki pridejo iz dežele v Ljubljano v državne šole, tisti zopet prinese denar seboj, saj ne prebivajo brezplačno v Ljubljani, n. pr. na mestne troške! Torej to je zopet samo Ljubljani na korist. Mi jej privoščimo to in priznavamo, da do gotove mere ne more drugače biti; ampak pravice do posebnih privilegijev pa to ne ustanavlja nobene. Mesto ljubljansko ima — v tem oziru se ne more pritoževati — razmeroma zelo močno zastopstvo v tej visoki zbornici, ono ima svoje posebno zastopstvo v deželnem šolskem svetu. Sicer pa spadajo vsa taka vprašanja — in tukaj bi reflektiral tudi na predlog gospoda poslanca Gangla — v okvir tiste resolucije, katero predlaga šolski odsek, namreč, da se vsi deželni šolski zakoni reformirajo. Stvar deželnega odbora, ki bo imel študirati vso to zadevo in priti do konkretnih predlogov, bode razmišljati pri tej priliki tudi o tem vprašanju. Jaz stojim na stališču, da se imajo postaviti, kolikor je to pri človeških lastnostih sploh mogoče — kajti končno delajo vendar postaviti ljudje in ne angeli — vedno delati na podlagi pravice, tako da se to, kar se sklone, da nasproti vsakomur, tudi napram političnemu nasprotniku, z mirno vestjo zagovarjati. Vsak zakon mora objektivno utemeljen biti in jaz sem odločno proti temu, da bi se postavile delale zgolj iz strankarskih namenov, iz strankarskega stališča. Upam, gospoda moja, da boste imeli še dovelj prilike, o resnosti tega mojega stališča prepričati se.

Potem imam pa proti predlogu gospoda tovariša dr. Trillerja tudi še formalen pomislek, da je namreč veliko vprašanje, ali bi bil načrt zakona, če se sprejme njegov predlog, sankcioniran. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Saj sem to že rekel!“) Ja, g. dr. Triller nima tega pomisleka, a jaz ga imam in za to imam svoje razloge. Treba se je torej nekoliko omejiti. Meni bi bilo tudi veliko ljubše, če

bi dežela namesto štirih imela v deželnem šolskem svetu šest ali tudi deset zastopnikov, ali, gospoda moja, mi smo se omejili samo na moj predlog, da zahtevamo štiri zastopnike, to pa je minimum, na katerega smo se sploh mogli omejiti.

Ravnoisti pomislek pa velja tudi o predlogu gospoda tovariša Gangla. Gospoda, to, kar zahteva on, to ni za noben drug deželni šolski svet določeno in jako dvomim, da bi tak zakonski načrt dobil Najvišje potrjenje. Edino to je, in sicer za nižje-avstrijski deželni šolski svet, določeno, da se namreč zastopniki učiteljstva imenujejo iz terno-predloga, ki ga sestavi deželni odbor. Torej v tem oziru je avtonomija dežele tam nekoliko bolj varovana, sicer pa ni izključeno, da bo pri končni reformi tega zakona mogoče tudi nam adoptirati to določbo.

Sedaj pa se moram čisto kratko pečati še nekoliko z gospodom deželnim predsednikom, kateremu se danes, ker se stranke zadosti med seboj prepirajo, jako dobro godi (Veselost na levi in v središču. — Heiterkeit links und im Zentrum.) in ki tiho in mirno sedi na svojem sedežu, ker je vse nanj pozabilo. On je zastopal stališče, da bi deželni zbor ne smel sklepati resolucije, katera pozivlje vlado, da naj izroči šolski referat slovenskemu uradniku, in je prosil, da naj se ta resolucija odkloni. Ta prošnja seveda ne bo uslišana (Veselost na levi in v središču. — Heiterkeit links und im Zentrum.) in resolucija bo sprejeta, četudi proti glasnemu protestu dr. Egerja. Gospod deželni predsednik je prosil, gospod poslanec dr. Eger pa protestiral (Ponovna veselost. — Erneuerte Heiterkeit.), ampak glede na § 19. deželnega reda, odst. 1., lit. a in b, je popolnoma gotovo, da stvar spada v delokrog deželnega zbora. Tukaj pravi nemški tekst — slovenski tekst: „osnove, katere se dotikajo deželnih interesov“ je nerazumljiv —: „Der Landtag ist berufen, Anträge zu stellen und zu beraten über Einrichtungen bezüglich ihrer besonderen Rückwirkung auf das Wohl des Landes“. Tukaj se gre za „Einrichtung“, za napravo, ki se dotika deželnih interesov, in zato je popolnoma gotovo, da ima deželni zbor pravico v tem oziru izreči svoje mnenje, in nekaj drugega se tudi ne predlaga. Gospod deželni predsednik bi smel le potem ugovarjati in gospod poslanec dr. Eger protestirati, ako bi mi sklepali zakon, v katerem bi bilo izrečeno, da tega in tega referata ne sme imeti drug kakor slovenski uradnik; sicer pa mislim, da gospod deželni predsednik in gospod poslanec dr. Eger vprašanje deželnozborskega delokroga mirno lahko prepuščata gospodu deželnemu glavarju, ker je on za to tukaj, da interpretira in brani kompetenco deželnega zbora. (Pritrjevanje na levi. — Zustimmung links.)

Gospoda moja, še eno samo stvar odgovorim gospodu poslancu dr. Egerju. Tovariš gospod dr. Eger se je podal na jako nevarno polje, ko je zagovarjal postopanje gospoda deželnega predsednika, ki je vso stvar glede imenovanja Belarjevega skrival in zamolčal pred deželnim šolskim svetom. Gospod tovariš dr. Eger je pa sam v svojem govoru rekel:

„Es ist ja möglich, daß Sie recht haben, daß der Landes-
schulrat hätte gefragt werden müssen.“ Torej je vprašanje
tudi za gospoda dr. Egerja vendarle vsaj dvomljivo;
ker je pa dvomljivo, se je gospod dr. Eger v nadaljnjih
svojih izvajanjih postavil na stališče vlade. Če je pa,
gospoda moja, interpretacija določbe kakega zakona
dvomljiva, — pa v tem slučaju, kakor sem že v
zadnji seji dokazal, ni dvomljiva —, če nastane v
širši ali ožji kompetenci kake avtonomne oblasti,
kakršna je deželni šolski svet, kak spor med vlado
in avtonomno oblastjo v deželi, potem ravno de-
želni poslanec ni zato tukaj, da se v takem slučaju
postavi na stališče vlade in pomaga vladi omejevati
in ubijati avtonomijo dežele. (Živahno pritrdjevanje
in ploskanje na levi in v središču. — Lebhaftes Zu-
stimmung und Händeflaten links und im Zentrum.)

Imel sem v mislih govoriti še o marsičem,
ampak ker nam je rešiti še veliko važnih točk, se
omejujem za danes samo na te opazke in le še
prosim, častiti gospodje, da glasujete za neizpreme-
njeni zakonski načrt in resolucije šolskega odseka;
razentega pa izjavljam, da bomo s polnim prepri-
čanjem glasovali tudi za resolucijo gospoda tovariša
dr. Trillerja zaradi reforme ljubljanske realke. (Ži-
vahno odobravanje in ploskanje na levi in v sre-
dišču. — Lebhafter Beifall links und im Zentrum.)

Deželni glavar:

Ker nihče več ni oglašen k besedi, je debata
zaključena.

Prosim torej gospoda poročevalca, da poprime
končno besedo.

Poročevalec Jarc:

Visoka zbornica! Ker se je v obširni debati
položaj vsestransko in temeljito pojasnil, preostaja
mi samo par kratkih sklepčnih opazk.

Gospod tovariš dr. Šusteršič je že izjavil, da
se naša stranka s polnim prepričanjem akomodira
resoluciji gospoda tovariša dr. Trillerja, in jaz izjav-
ljam, da pridružujem njegovo resolucijo besedilu
svojih resolucij.

Kar se tiče drugih izvajanj, ki smo jih čuli od
gospodov tovarišev dr. Trillerja in Gangla, bi po-
udarjal še enkrat tisto stališče, kakršno je zastopal
gospod tovariš dr. Šusteršič. Mi smo spoznali že
v debati o nujnosti, da je glavna reč, da je treba
rešiti vprašanje razširjenja oblasti deželnega zbora
potom predlaganega zakonskega načrta.

Kar se tiče predloga gospoda poslanca Gangla,
mi je iz demokratičnega stališča simpatičen. Vse te
in druge stvari se rešijo v prihodnjem zasedanju,
ko predloži deželni odbor zadevni svoj referat.

Gospodu poslancu dr. Egerju bi lahko poslužil
s celo vrsto stvarnih popravkov, ampak omejiti se
hočem samo na eno stvar. Gospod poslanec dr. Eger
poudarja, da mu je vodilno načelo vzdrževanje nem-
škega posestnega stanja na Kranjskem. Jaz pa pravim,
da je asanacija narodnostnega razmerja v deželi
odvisna od tega, da pade to nesrečno načelo. To

načelo je nastalo v dobi, ko je nemštvo izvršilo
nasproti Slovencem rop narodnih pravic. Ako hočete
priti do rednih narodnih razmer v deželi, je treba,
da nemštvo odneha od tega načelnega poudarjanja
posestnega stanja in da se izravnavajo pravice obeh
narodnosti ne samo na Kranjskem, ampak tudi po
vseh drugih kronovinah, koder prebivajo Slovenci,
torej na Štajerskem, Koroškem in Primorskem. Gospod
poslanec dr. Eger se vedno postavlja na stališče
kranjskih Nemcev. Kakšno je stališče Nemcev po
drugih deželah, to se jasno spozna iz predloga
Axmannovega v nižjeavstrijskem deželnem zboru.
Ta predlog pomenja rop pravic, ki gredo Čehom
v Nižji Avstriji po božji in človeški postavi, in ker
smo danes tukaj zbrani, je naša dolžnost, da proti
takemu postopanju protestujemo kar najodločneje.

S tem končam in samo še rečem: Mir bo zavladal
pri nas med narodi tedaj, ko se ne bo pogajala
stranka s stranko, ampak narod z narodom!

Deželni glavar.

Preden prestopimo na glasovanje, izjavljam s
tega mesta, da jaz nimam pomislekov proti dopust-
nosti resolucije zaradi izročitve šolskega referata
uradniku slovenske narodnosti. Sklicujem se v tem
oziru na § 19. deželnega reda. Po besedilu tega
zakona je deželni zbor kompetenten razpravljati in
staviti nasvete ne samo o splošnih zakonih, ampak
o vseh zadevah, ki se nanašajo na blagor dežele,
in med te zadeve spada nedvomno tudi stvar, o
kateri govori dotična resolucija.

Preden preidemo na glasovanje, moram najprej
še visoko zbornico opozoriti, da se je vrinila v
nemški tekst člena I. predlaganega zakonskega načrta
tiskovna pomota, ker stoji tam takoj začetkom;
„§ 23 des Gesetzes ...“ kar naj se izvoli popraviti
v „§ 20 des Gesetzes ...“

Slovenski tekst je pravilen.

V meritornem oziru imamo mi pred seboj poleg
predloga in 4 resolucij šolskega odseka še 2 izpre-
minjalna predloga, namreč izpreminjalni predlog
gospoda poslanca grofa Barbota k 2. točki § 20. za-
konskega načrta, kakor je natisnjen v prilogi 63., in
pa izpreminjalni predlog gospoda poslanca dr. Trillerja
(Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „To je dodatni
predlog!“), oziroma dodatni predlog gosp. poslanca
dr. Trillerja glede 7. odstavka § 20. Ker imajo vsi 3 pred-
logi mnogo skupnega, bomo najprej glasovali o tem, kar
je skupnega. Prva diferenca se pokaže pri odstavku 2.
Tam nasvetuje gospod poslanec grof Barbo, da naj
deželni šolski svet obstoji iz 5 zastopnikov, ki naj jih
voli deželni zbor, medtem ko predlaga šolski odsek
samo 4 zastopnike dežele, ki naj jih določi deželni
odbor. Torej bomo najprej glasovali o predlogu go-
spoda poslanca grofa Barbota, ker je dalje segajoč.
Gospod poslanec dr. Triller pa predlaga pod odstav-
kom 7. § 20., da naj šolski svet obstoji iz 2 odpo-
slancev ljubljanskega občinskega sveta, dočim pred-
laga šolski odsek samo 1 odposlanca mesta ljubljans-
kega. Torej bomo najprej glasovali o dalje segajočem

predlogu gospoda poslanca dr. Trillerja in potem šele, če se ta odkloni, o predlogu šolskega odseka, kakor je tiskan v prilogi 63.

Ali je kaj ugovora proti temu mojemu predlogu? (Nihče ne ugovarja. — Es erfolgt kein Widerspruch.)

Temu ni tako, torej prosim glasovati. Gospodje, ki ste za neizpremenjeno besedilo § 20., kakor je natiskano v prilogi 63, izvzemši odstavkov pod štev. 2. in 7., prosim, izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Sedaj bomo glasovali o besedilu odstavka 2., in sicer najprej o predlogu gospoda poslanca grofa Barbota.

Wir werden zuerst abstimmen über den Antrag des Herrn Abgeordneten Grafen Barbo, daß der Punkt 2 des § 20 zu lauten habe: „aus 5 vom Landtage zu wählenden Mitgliedern“.

Die Herren, die mit diesem Abänderungsantrage des Herrn Abgeordneten Grafen Barbo einverstanden sind, bitte ich, sich von den Sigen zu erheben.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je manjšina in torej je ta predlog padel.

Pride sedaj na vrsto glasovanje o odstavku 2., kakor ga predlaga šolski odsek in kakor je tukaj tiskan.

Gospodje, ki so za to tiskano besedilo, naj blagovolijo vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je večina in torej je odstavek 2. sprejet po predlogu šolskega odseka.

In sedaj bomo glasovali o odstavku 7. § 20., in sicer najprej o predlogu gospoda poslanca dr. Trillerja, ki se glasi:

„7. odstavek § 20. zakona z dne 9. marca 1879., štev. 13. dež. zak., se ima odslej glasiti:

7. iz dveh odposlancev občinskega zastopa ljubljanskega.“

Gospodje, ki ste za ta predlog gospoda poslanca dr. Trillerja, izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

(Poslanec — Abgeordneter Turk: „Na dan s pravico!“)

Predlog je padel.

In sedaj prosim tiste gospode, ki so za tiskani odstavek 7., da se izvolijo vzdigniti raz sedeže.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je sprejet, in s tem je sprejeta meritorna vsebina tega zakona.

In sedaj bomo glasovali o členu I., kakor je tiskan v prilogi 63.

Gospodje, ki ste za člen I., blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Člen I. je sprejet.

Gospodje, ki ste za člen II., izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je sprejet.

Prosim gospode, ki so za člen III., da izvolijo vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je tudi sprejet.

In sedaj prosim glasovati o uvodu in o naslovu zakona.

Gospodje, ki ste za uvod in naslov, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Uvod in naslov sta sprejeta.

Poročevalec Jarc.

Predlagam tretje branje.

Deželni glavar.

Gospod poročevalec predlaga tretje branje. Gospodje poslanci, ki hočete pritrditi ravno kar v drugem branju sprejetemu zakonu tudi v celoti, prosim blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Načrt zakona je v celoti sprejet, in sedaj bomo glasovali o resolucijah šolskega odseka.

Ali se zahteva, da se te resolucije še enkrat prečitajo? (Klici. — Ruße: — „Ni treba.“ — „Nicht notwendig.“) Ker se ne izraža ta želja, mislim, da je vsebina vsem gospodom znana, in bomo torej glasovali, in sicer najprej o prvi resoluciji, v kateri se pridružuje deželni zbor protestu deželnega odbora glede imenovanja 3. deželnega šolskega nadzornika.

Gospodje, ki ste za to resolucijo, blagovolite ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Sedaj prosim glasovati o drugi resoluciji, s katero se vlada pozivlja, da poveri šolski referat slovenskemu uradniku. Gospodje, ki ste za to resolucijo, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Dalje nam je še glasovati, in sicer mislim, da se to lahko zgodi skupno, o resolucijah šolskega odseka glede preosnove šolskih zakonov in obenem tudi realčnega zakona.

Abgeordneter Excellenz Freiherr von Schwegel:

Ich beantrage diese beiden Punkte abgetrennt zur Abstimmung zu bringen, da dieselben auch abgetrennt vorgebracht wurden.

Landeshauptmann:

Exzellenz wünschen nur die Teilung vorzunehmen in dem Sinne, daß über den Antrag, betreffend das Realschulgesetz, separat abgestimmt werde? Bezüglich der anderen Schulgesetze soll zusammen abgestimmt werden?

Abgeordneter Excellenz Freiherr von Schwegel:

Ja.

Landeshauptmann:

Dem Wunsche werde ich entsprechen, in torej bomo sedaj najprvo glasovali samo o tretji resoluciji glede preosnove šolskih zakonov.

Gospodje, ki ste za to resolucijo, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Resolucija je enoglasno sprejeta.

In sedaj prosim glasovati o četrti resoluciji, s katero se deželnemu odboru naroča, da izdela in predloži deželnemu zboru v prihodnjem zasedanju načrt realčnega zakona.

Gospodje, ki se strinjate s to resolucijo, izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Sedaj pride glasovanje o resoluciji gospoda poslanca Gangla.

Ta resolucija se glasi!

(bere — liest):

„Izpremeni naj se § 21. deželnega zakona z dne 9. marca 1879, dež. zak. šte. 13, v tem zmislu, da voli svoje zastopnike v c. kr. deželni šolski svet učiteljstvo samo.

Izpremeni naj se točka 6. istega zakona v tem zmislu, da ima v deželnem šolskem svetu ljudsko-šolsko učiteljstvo dva zastopnika, srednješolsko pa enega zastopnika.

Deželni zbor skleni: Deželnemu odboru se naroča, da tem izpremembam odgovarjajoči zakonski načrt v bodočem zasedanju predloži.“

Gospodje, ki ste za to resolucijo, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je manjšina in torej je ta resolucija odklonjena.

In sedaj pridemo do glasovanja o zadnji resoluciji gospoda poslanca dr. Trillerja, ki se glasi:

(bere — liest):

„Visoki deželni zbor skleni:

C. kr. vlada se pozivlja, da ukrene nemudoma vse potrebno v svrhu popolnega utrakovizovanja c. kr. višje realke v Ljubljani počenši že s šolskim letom 1909/1910.“

Gospodje, ki pritrjujete tej resoluciji, prosim, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je manjšina in tedaj je rešena točka 3a in mi prestopimo takoj k razpravi:

b) o nujnem predlogu gospoda poslanca Jarca in tovarišev glede slovenskega vseučilišča.

b) über den Dringlichkeitsantrag des Herrn Abgeordneten Jarc und Genossen, betreffend die slowenische Universität.

Naprošam gospoda poročevalca, da uvede razpravo.

Poročevalec Jarc:

Visoka zbornica! Ako se peča naš deželni zbor danes zopet z vseučiliškim vprašanjem, je temu

edini namen ta, da ponovimo tisto perečo zadevo, s katero se je visoka zbornica že opetovano bavila in za katero se je tudi svojedobno zavzela s konkretnimi predlogi.

Ni mi treba danes govoriti o tem, kaj bi pomenila za nas ustanovitev slovenskega vseučilišča in kako nujna je potreba po tem vseučilišču, s katerim bi se izpopolnilo kranjsko našo ljudsko izobrazbo, ni treba govoriti o tem, kako je napredovalo v zadnjih letih naše šolstvo, kako se je razvilo društveno življenje, kako je napredovalo časopisje politično in znanstveno in kako se je razvila naša gospodarska organizacija, katero hodijo študirat k nam celo iz drugih držav. V vseh kulturnih in gospodarskih zadevah se je izvršil tak napredek, da je v tem napredku dana realna podlaga za uresničenje vprašanja ustanovitve slovenskega vseučilišča. Ko predlagam resolucijo šolskega odseka, sem vrh tega še v prijetnem položaju, da se opiram lahko na 2 nemška tovariša naša, katerih eden, gospod poslanec ekscelenca baron Schwegel, je v seji dne 11. februarja 1898 izustil sledeče besede

(bere — liest):

„Kein einsichtiger und ehrlicher Politiker kann verkennen, daß es wünschenswert ist, die Ausbildung in der slowenischen Sprache speziell für diejenigen Beamten, welche in dieser Sprache zu amtieren berufen sind, so sorgfältig als möglich zu gestalten. Es genügt nicht eine Privatausbildung auf diesem Gebiete, vielmehr ist es wünschenswert und notwendig, daß speziell in der Rechtspflege eine feststehende Tradition, eine Lehre, eine Grundlage sich bilde, welche unwandelbar sei und für die Rechtssicherheit selbst von allergrößter Bedeutung ist.“

Ekscelenca gospod poslanec baron Schwegel je s tem sam priznal, da tista juridična izobrazba, ki si jo slovenski pravnik pridobi na nemškem vseučilišču ni zadostna, ampak da potrebujejo slovenski juristi izobrazbe na slovenskem vseučilišču.

Gospod poslanec grof Barbo je pa v seji dne 24. novembra 1905 v ravno tej zbornici izpregovoril sledeče

(bere — liest):

„Wir wünschen und gönnen der slowenischen Nation als solcher ihre kulturelle Entwicklung, welche sie befähigen soll, mit Würde auf den friedlichen Kampfplatz der Völker zu treten, wo jede Nation ihr Bestes zeigt, ohne dadurch die anderen Nationen zu bekämpfen.“

Apeliram danes na gospoda poslanca grofa Barbota in gospoda poslanca ekscelenco barona Schwegla, naj danes s svojim glasovanjem pokažeta, da so bile njune besede resno mišljene, in naj glasujeta za naš predlog (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Danes sem pa jaz kriv, da ne bosta glasovala“). Danes se peča naš deželni zbor z zadevo slovenskega vseučilišča opravičeno že zato, ker je naša dežela sklenila prinesiti na korist slovenskega vseučilišča veliko žrtev. Naš deželni zbor je sklenil prispevati k ustanovitvi z zneskom 500.000 K; tudi mesto ljubljansko je pripravljeno žrtvovati 100.000 K in razentega smo sklenili s štipendijami podpirati naše akademike, ki bi mogli svoječasno

biti docenti na naši univerzi. Ustanove so imele že lepe uspehe — opozarjam le na izvrstnega matematika dr. Plemelja. Ako nadaljujemo to pot, bo v najkrajšem času zasigurana ustanovitev in obstoj naše univerze. Gospodje nemške stranke pa naj glasujejo z nami. Samo s tistim tarnanjem o nevarnosti za nemško posest nam ni nič pomaganò. (Klici na levi: — Ruše links: „Tako je!“)

Žal mi je pravzaprav, da moram pri tej priliki pa tudi poudarjati, da smo prisiljeni danes pečati se z vseučiliškim vprašanjem tudi še iz drugih vzrokov, namreč iz notranje-političnih vzrokov. Najboljši argument mojim izvajanjem je bil zadnji manifestacijski shod za slovensko vseučilišče v „Unionu“. Tam smo čuli iz ust naših akademikov samih, kako težavno je njihovo študiranje na Dunaju in v Gradcu, kjer jim je življenje skoraj onemogočeno. Če je ekselenci gospodu poslancu baronu Schweglu res na tem, da se jim omogoči vseučiliška izobrazba v maternem jeziku, mora danes konsekvентno glasovati za naš predlog. Spominjam Vas le, kako je ravnal rektor Exner in drugi različni profesorji na dunajski in graški univerzi. Seveda kdor pozna njihovo pristranost, ne bo od njih zahteval kaj drugega, ali vkljub temu smatramo kot našo dolžnost, da ožigosamo na naših nemških univerzah vladajoči sistem, in vsled tega je šolski odsek sklenil resolucijo, ki protestira proti početju rektorja Exnerja na Dunaju in rektorja Hildebrandta v Gradcu. En del resolucije se nanaša tudi na laško univerzo v Trstu. Trst je slovensko ozemlje, Lah! naj le pomislijo, da so imeli v ožji volitvi z Italijanom dr. Rybářa in priznati morajo sami, da je mesto toliko slovensko kakor laško.

S tega stališča, s stališča narodne enakopravnosti, s stališča kulturnega in gospodarskega razvoja slovenskega naroda in s stališča neznansko žalostnih razmer, v katerih je naše dijaštvo prisiljeno študirati na univerzah v Gradcu in na Dunaju, vas prosim, da se soglasno izrečete za resolucijo, ki jo predlaga šolski odsek in ki se oglašuje:

(bere — lieft):

„Osrednja vlada se pozivlja, da nemudoma uvede vse potrebne ustavne korake, da se čimpreje ustanovi slovenska visoka šola v Ljubljani, in sicer najprej bogoslovna in pravna fakulteta.

Z ozirom na interese dežele se izreka deželni zbor zoper Trst kot sedež italijanske visoke šole.

Deželni zbor najodločneje protestuje zoper protizakonito in nezaslišano postopanje rektorja dunajske univerze profesorja Exnerja na škodo slovenskim visokošolcem.“

Deželni glavar:

Otvarjam debato. Zum Worte haben sich gemeldet Seine Excellenz der Herr Abgeordnete Baron Schwegel.

Abgeordneter Excellenz Freiherr von Schwegel:

Der Gegenstand, der jetzt in Beratung steht, stand ja schon wiederholt auf der Tagesordnung der Sitzungen des hohen Landtages. Der Herr Berichterstatter hat sich

auch auf diese früheren Debatten bezogen und hat in dieser Beziehung speziell auch an mich einen Appell gerichtet, konsequent in jenem Sinne zu stimmen, in dem ich in früheren Zeiten in dieser Angelegenheit mich auszusprechen Gelegenheit hatte.

Ich bin nun gerne bereit, sofort zu erklären, daß sich meine Ansichten nicht von einem Tage auf den anderen ändern, daß ich heute genau auf demselben Standpunkte in dieser Frage stehe wie vor Jahren und daß ich auch gern bereit bin, in diesem Sinne heute zu stimmen. Ich möchte aber um die Erlaubnis bitten, jenen Standpunkt präzisieren zu dürfen, den ich damals eingenommen habe und den ich auch heute noch einnehme.

Der Herr Berichterstatter hat einen Teil meiner Ausführungen in dieser Angelegenheit aus früheren Jahren zitiert, aber nur einen Teil, andere und wesentliche Prinzipien, die ich damals zur Sprache brachte, hat er heute nicht angeführt; es war das vielleicht auch nicht notwendig, weil ich ja selbst in der Lage bin, dieselben dem hohen Hause in Erinnerung zu bringen.

Die Gründung einer Universität in Laibach — darauf geht ja das Petit, das der Herr Berichterstatter vorgebracht hat — ist gewiß im Interesse des Landes und seiner Bevölkerung wünschenswert. Die Angelegenheit aber, um die es sich hier handelt, ist keine Angelegenheit, über welche der Landtag zu entscheiden hat, sondern eine Angelegenheit, über welche selbständig zu entscheiden dem Reichsrate vorbehalten ist nach dem Grundgesetze, das in dieser Angelegenheit maßgebend ist. Für mich sind in dieser Angelegenheit tatsächlich nur sachliche und durchaus keine anderen Interessen maßgebend und namentlich würde ich bitten, mir zu gestatten, von allen nationalen Rücksichten nach welcher Richtung immer dabei vollkommen absehen zu dürfen. Eine Universität steht für mich zu hoch, als daß ich sie auf dieses Gebiet einbezogen wissen möchte. Für mich wenigstens sind also nationale Rücksichten in dieser Frage in gar keiner Weise maßgebend.

Wenn es sich nun um die Errichtung einer Universität in Laibach handelt, so ist es ja vollständig richtig, daß die Bedürfnisse speziell jener Hörer der Universität, die an der juristischen Fakultät inskribiert sind, insofern Berücksichtigung verdienen, daß diese Hörer den Unterricht in den juristischen Disziplinen in Laibach in ihrer Muttersprache erhalten, weil sie ja später bei der Ausübung ihres Berufes in dieser Sprache Recht zu sprechen, die Interpretation der Gesetze durchzuführen haben werden. Aber ich bin stets auf dem Standpunkte gestanden und stehe heute noch auf demselben, daß an der Universität in Laibach nicht einseitig bloß die slowenische Unterrichtssprache bestehen dürfe, sondern ich habe mich immer dafür ausgesprochen, daß die verschiedenen Gegenstände in jener Sprache vorgetragen werden, in der sie entsprechend vorgetragen werden können. Und da verzeihen Sie, wenn ich es hier aufrichtig ausspreche, daß ich glaube, daß wir in der Ausbildung der slowenischen juristischen oder anderweitigen Literatur heute noch nicht auf dem Standpunkte stehen, der es ermöglichen würde, in allen Fächern den Hörern dieser Fakultät eine entsprechende Universitäts-Ausbildung in der slowenischen Sprache angedeihen lassen zu können. Ja, in verschiedenen Fächern soll das geschehen, wo es eben möglich ist, es soll aber das nicht

geschehen, wo es nicht möglich ist und zum Schaden der Hörer der Universität, indem sie einen minderwertigen Unterricht genießen, weil sie wegen Mangels der Bildungsmittel einen vollwertigen nicht genießen können.

Wir können es nicht verschweigen, daß wir tatsächlich heute noch mit den slowenischen Unterrichtsmitteln nicht soweit gediehen sind, um für die Gymnasien alle Unterrichtsbehelfe zu besitzen. Der hohe Landtag hat ja in dieser Beziehung in gewiß sehr aner kennenswerter Weise schon sehr viel getan; er hat für die Herstellung der entsprechenden Lehrmittel Vor sorge getroffen, soweit seine Mittel es erlaubten, und auch unter Mitwirkung der Regierung. Anderseits ist auch für die Ausbildung geeigneter Kräfte zu dem Zwecke, um später an der Universität wirken zu können, wirksam vorge arbeitet und entsprechende Vor sorge getroffen worden. Aber das können Sie nicht behaupten und werden Sie auch nicht behaupten, wenn Ihnen die Sache ernstlich am Herzen liegt, daß wir heute in der Lage sind, eine slowenische Universität mit allen jenen Mitteln auszurüsten, die sie braucht.

Ich habe stets an dem Standpunkte festgehalten, es soll dahin gewirkt werden, daß in Laibach eine Universität gegründet werde; an dieser Universität soll aber der Unterricht entsprechend der hohen Aufgabe, die eine Universität zu erfüllen hat, in jener Sprache erteilt werden, in der dies möglich ist. Ist die Unterrichtserteilung in einem Fache in slowenischer Sprache möglich, ich werde das mit der größten Freude begrüßen. Ich werde es auch begrüßen, wenn auch in italienischer Sprache vorgetragen wird. Denn ich bin kein Feind irgend einer Nation. Gerade auf diesem Gebiete müssen wir gemeinschaftlich vorgehen und namentlich sollten alle Sprachen, die in Krain und in den angrenzenden Ländern gesprochen werden, beim Unterrichte gleichmäßig vertreten sein, um den Besuch fremder Universitäten entbehrlich zu machen.

Dem zweiten Punkte aber, der in dem Ausschusse antrage enthalten ist, kann ich nicht zustimmen. Wenn der Antrag gestellt wird, daß wir uns gegen die Errichtung einer italienischen Universität in Triest aussprechen sollen, so kann ich eine Begründung hiefür nicht finden. Sie sind alle damit einverstanden und es ist nur eine konsequente Auffassung, daß wir den Italienern die Gründung einer Universität unter allen Umständen ebenso gönnen, wie wir sie für uns verlangen. Wo diese italienische Universität aber gegründet werden soll, das zu entscheiden liegt nicht in unserer Kompetenz. Wenn heute z. B. im Landtage in Klagenfurt oder Graz der Beschluß gefaßt würde, in Laibach dürfe eine Universität nicht gegründet werden, Sie würden sagen, die Herren dort sind nicht berufen darüber zu entscheiden, und Sie hätten recht. Aber was in dem einen Falle recht ist, ist in dem anderen Falle auch recht. Wie die Mischungsverhältnisse der Bevölkerung in Triest beschaffen sind, lehrt die Statistik, und wenn wir der Statistik Glauben schenken wollen, können wir nicht in Abrede stellen, daß die italienische Bevölkerung in Triest in der Majorität ist. Nun ist hier aber nicht der Standpunkt der Bevölkerung, die in Triest in der Majorität ist, maßgebend, sondern der Wunsch der italienischen Bevölkerung Österreichs, daß die Universität an diesem Orte errichtet werde, sowie die Wünsche der slowenischen Bevölkerung die Errichtung einer Universität in

Laibach verlangen. Das ist der einzig objektive, richtige Standpunkt, gegen den sich kaum etwas einwenden läßt. Ich wenigstens habe nichts gehört, was gegen Triest als den Sitz der Universität sprechen kann, außer, daß gesagt wurde, Triest sei ein slowenischer und nicht italienischer Besitz. Nein, meine Herren, Triest ist österreichischer Besitz, und wenn Sie eine italienische oder eine slowenische Universität in Wien gründen wollten — ich werde dafür stimmen, weil jeder Volksstamm in Österreich überall das gleiche Recht besitzen muß und in keiner Weise in der Ausübung seiner nationalen Rechte innerhalb normaler Grenzen behindert werden darf. Dem werden Sie doch beistimmen; dann aber werden Sie auch dem geradezu gehässigen Antrage, die Errichtung der italienischen Universität in Triest betreffend, ihre Zustimmung nicht erteilen. Ich und meine Gesinnungsgenossen können diesem Teile der Resolution die Zustimmung nicht erteilen, ebenso wie ich entschieden bitten müßte, auch vom dritten Teile abzusehen. Wünschen wir uns nicht in die Personenfragen, die uns nichts angehen. In diesem dritten Teile des Antrages ist ein Angriff gegen die Rektoren fremder Universitäten enthalten, gegen ausgezeichnete und hervorragende Männer der Wissenschaft, die in ihrem Wirkungskreise wirklich nicht von der Entscheidung dieses oder jenes Landtages abhängig sind und die ihre Schuldigkeit so tun, wie sie es vor ihrem Gewissen verantworten können. Wir sind nicht ihre Richter, ebenso wie wir auch nicht zugeben würden, daß über hochverdiente Männer bei uns so gerichtet werde. Die Herren Abgeordneten würden sich gewiß sehr beklagen, und mit Recht, wenn das geschehen würde. Was wir nicht wollen, daß es uns geschehe, dürfen wir auch nicht anderen tun.

Ich und meine Parteigenossen werden also für den Antrag auf Gründung einer Universität in Laibach stimmen in der Überzeugung, das dies im Interesse des Landes und der Bevölkerung gelegen ist und daß es sehr wünschenswert ist, das an maßgebender Stelle, im Reichsrate, die Gründe, welche dafür sprechen, auch Anerkennung finden; diese Anerkennung wird uns aber umso sicherer zuteil werden, wenn wir von allen partikularistischen und nationalen Argumenten absehen und nur den hohen Zweck der Bildung und Wissenschaft im Auge behalten. Nur das kann alle Welt überzeugen, und in diesem Sinne werden wir für den ersten Teil des Antrages stimmen.

Deželni glavar:

K besedi se je nadalje oglašil gospod poslanec Plantan.

Prosim!

Poslanec Plantan:

Visoka zbornica! Ker je današnji čas že precej potekel in imamo pred seboj še veliko gradiva, ki ga je treba rešiti, hočem biti kolikor mogoče kratek v svojih izvajanjih. Nam je bila predložena resolucija, obstoječa iz treh delov. Vsi trije deli se nanašajo na ustanovitev slovenske univerze oziroma uredbo potrebnih ustavnih korakov, da se čimprej ustanovi slovenska visoka šola v Ljubljani, in sicer najprej bogoslovna in pravna fakulteta, potem da se izrečemo proti laški univerzi v Trstu, in tretjič,

da protestujemo zoper postopanje rektorjev na dunajski in graški univerzi. Gospoda moja, mi sami ne bomo tukaj definitivno rešili perečega vprašanja glede ustanovitve slovenske univerze. To vprašanje se bo rešilo v državnem zboru, in danes imamo tukaj le nalogo, da zastavimo svoj glas in svoje sile na to, da opozorimo vlado na one pravice, ki so nam zajamčene v ustanovnih državnih zakonih, katerih pravic nam pa vlada do danes ni hotela priznati. Priznala jih je včasih že teoretično; pred štirimi leti na primer je bivši naučni minister Hartel blagega spomina v budgetnem odseku na Dunaju javno priznal opravičenost naše zahteve po slovenskem vseučilišču. Bil je to mož, ki si je prihranil nekaj lastnega mišljenja in ki nam je, akoravno so drugi nanj pritiskali in mu to za zlo šteli, obljubil, pomagati, kolikor se bo dalo, za pripravo predpogovov za ustanovitev slovenske univerze. On je tudi priznal, da imamo dovelj izvrstno nadarjenih mladeničev, ki so usposobljeni, da bi svoj čas zasedli profesorska mesta. On je rad priznal, da smo dali že raznim univerzam odličnih mož profesorjev na tem in onem znanstvenem polju in da imamo med njimi zvezde, katerih imena se bleste na različnih poljih znanosti in vede. To je bilo pred štirimi leti, ali kaj se je med tem časom zgodilo? Znano je, da je odšel Hartel in med tem časom tudi že umrl. Prišli so drugi naučni ministri, prišel je Marchet, ki so bili čisto drugih nazorov glede naše zahteve po univerzi, in kaj se je po Marchetu godilo na vseučiliščih na Dunaju in v Gradcu, je Vam vsem znano. Podivjali so burši in pričeli preganjati vse, kar ni bilo strogo nemškonacionalnega duha. Kakor znano, pobijali so v prvi vrsti na dunajskem vseučilišču žide in potem je prišlo še drugo. Počeli so slovenskim dijakom odjemati še tisti suhi kruh, ki so ga primorani uživati, da se prežive, začeli so jim zapirati menso akademico in hoteli doseči s tem to, da naši dijaki ne morejo več študirati na Dunaju, kajti kdor nima kruha in sredstev, ne more živeti. Tako se je zgodilo pred kratkim na Dunaju, da so naši ubogi dijaki bili brez hrane, kajti imeli so sicer nakaznice za menso akademico, toda nemški dijaki so izsilili, da se je zaprla. In kaj se je zgodilo v Gradcu? Napadli so podivjani burši z brutalno silo slovenske dijače, ki niso nič zakrivali in ki nikomur niso niti žal besedice rekli, in pokazalo se je, da naši ljudje nikjer niso našli zaščite. Na Dunaju so brezpravni in ko so se zatekli k rektorju Exnerju, tam niso našli zavetja in pravice. Istotako je v Gradcu, kajti oba rektorja sta strogo nemškonacionalnega duha, ne priznavata slovenskim dijakom načelno nobenih pravic in jih smatrata le za nadležne goste v nemški deželi. Mi plačujemo državne davke zato, da morejo naši sinovi vršiti svoje študije na Dunaju in v Gradcu, in imamo pošteno pravico zahtevati, da se jim pusti študije vršiti nemoteno; tam pa jim na vse mogoče načine grenijo življenje z jasnim namenom, onemogočiti slovenskim dijakom študije in s tem kolikor mogoče malo dijakom pustiti, da pridejo do zaključka študij. Nemci mislijo, ako jim

sredstva za življenje vzamemo, prišlo bo le malo Slovencev iz univerze in toliko več pa bo Nemcev dobilo svoj kruh. Tudi za krušno vprašanje se gre. Kolikor več ima kdo študij, toliko lažje dobi kruha, toliko več mest mu je odprtih (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Saj ni res! Če v Terezianu študirajo!“). Temu se da le odpomoči z ustanovitvijo slovenskega vseučilišča in, ko bomo imeli to vseučilišče, bomo s tem, da bomo imeli na njem zadostno število slovenskih dijakov, vladi dokazali, da nima nobenega povoda pri nas, da nam, kakor še v najnovejši dobi, pošilja nemško uradništvo, katero ne pozna jezika in naroda našega, in da nam pri vsaki priliki, bila mogoča ali nemogoča, utihotaplja na uradna službena mesta Nemce (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Utihotaplja? Vsaj očitno delajo!“). Ako bomo imeli dovelj naraščaja, bomo vladi dokazali in bo sama videla, da ne stavljamo morda te zahteve iz navideznega razloga, in spoznala bo, da mora našim ljudem dati kruha in mesta (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Ja seveda!“ — Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Saj tega pa vlada ravno neče!“) in da ne more več na tak način postopati, kakor dosedaj. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Samo s pestjo ji bomo dokazali!“ — Poslanec — Abgeordneter Turk: „To je pa prav!“) Če se človek ozira na to, da je že pred 100 leti bila slovenska univerza napeljana, da smo l. 1854. imeli v Gradcu slovensko stolico za juridične predmete, in če sedaj pogleda, kako daleč smo sedaj nazaj padli in da tekom 100 let nismo dosegli nič, nas mora biti sram, ker smo bili preveč ponižni in premalo odločni. (Poslanec — Abgeordneter — dr. Triller: „Nas ne, one!“) Mi bomo morali od sedaj naprej bolj odločno zastopati naše zahteve in pri vsaki priliki vlado opozarjati na njeno dolžnost, da nam ne sme odrekati ustavnopravno zajamčenih nam pravic. Vlada je naša dolžnica, ona nam mora dati, kar nam gre in ne sme z nogami teptati teh naših pravic. Mi, ki smo kot zastopniki dežele prva zaslomba našega dijaštva, bomo danes morali glasovati za vse tri točke vseučiliškega predloga, kajti sveta naša dolžnost je, da se v prvi vrsti zavzamemo za naše dijaštvo, za domovino in za slovenski narod. (Živahno odobravanje v središču. — Lebhafter Beifall im Centrum.)

Vandeshauptmann:

Das Wort hat der Herr Abgeordnete Dr. Eger.

Abgeordneter Dr. Eger:

Mit Rücksicht auf die Ausführungen, insbesondere des Herrn Vorredners, sehe ich mich veranlaßt, auch einige Worte zum Gegenstande der Debatte zu sprechen.

Es ist bekannt, daß die Universität, die alma mater, die Krone der kulturellen Entwicklung ist, des Anbegriffes der geistigen, sittigen und wirtschaftlichen Macht eines Volkes, die wir als Kultur bezeichnen. Dabei will ich noch etwas hinzufügen und einen Mann zitieren, den

auch der Herr Vorredner zitiert hat, den gewesenen Unterrichtsminister Hartel. Ich erinnere mich daran, daß er im Verlaufe einer Universitätsdebatte in Wien die Worte gesprochen hat: „Die Universität fällt als reiche Frucht einer Kultur dem Volke in den Schoß, wenn die Vorbedingungen für dieselbe vorhanden sind. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Gemeinplätze!“ — Poslanec Abgeordneter dr. Tavčar: „Drevo mora vzrasti, potlej šele nese sadove!“)

Meine Herren! Nur eine Bemerkung, anknüpfend an meine früheren Ausführungen! Es ist ja ganz klar, daß wir entgegengesetzte Stellungen einnehmen und nicht das Bestreben haben, uns Gott weiß für Gefälligkeiten zu erweisen. Aber das eine ist auch ganz klar, daß wir in einem Vertretungskörper berufen und berechtigt sind, unsere Ansicht offen auszusprechen. (Klici v središču: — Ruše im Zentrum: „No, le povejte, pa nismo preveč radovedni!“) Zu den Vorbereitungen einer Universität gehören zweifellos zweierlei Faktoren, eine Literatur und Dozenten. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Und drittens die deutsche Nationalität!“) Ich werde mich nicht um eine Dozentur an Ihrer Universität bewerben. (Veselost. — Heiterkeit. — Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Sie kommen auch nicht durch!“) Ich will nur eine Fakultät ins Auge fassen, die juridische, und möchte mir da die eine Frage erlauben, wie es mit der slowenischen juridischen Literatur steht. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Als die deutschen Universitäten entstanden sind, gab es nur eine lateinische Literatur, aber keine deutsche.“ — Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Tisto le nam prepustite!“) Ich stelle nur das eine fest, daß es eine slowenische juridische Literatur vorderhand nicht gibt. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Najprej nas 50 let zatirate, ste vi vzrok, da nimamo literature, potem nam pa očitata, da je nimamo!“ — Klici v središču: — Ruše im Zentrum: „Jo bomo že dobili, le vun z univerzo!“)

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Triller, Vi nimate besede! (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Vem, da ne!“)

Abgeordneter Dr. Eger:

(nadaljuje — fortjahrend)

Ich habe nichts anderes getan, als eine Tatsache festgestellt, die Sie nicht bestreiten können. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Gemeinplätze!“ — Poslanec — Abgeordneter Turk: „Samo žalite! To ne moremo več poslušati! To si več ne pustimo dopasti!“)

Deželni glavar:

(pozvonil — das Glockenzeichen gebend)

Prosim za mir! Ne vedno motiti gospoda govornika!

Abgeordneter Dr. Eger:

(nadaljuje — fortjahrend)

Hoher Landtag! Ich glaube, wir haben früher bei dem Antrage über die Mittelschulen durch unsere Er-

klärungen direkt den Beweis erbracht, daß wir für die Slowenisierung Ihrer Mittelschulen und Handelsschulen vollkommen offen eintreten, weil wir der Ansicht sind, daß dies der heutigen Sachlage entspricht. Bezüglich der Universität aber habe ich mich bemüßigt gefühlt, darauf hinzuweisen, daß hiezu zwei Faktoren nötig sind, die heute noch nicht vorhanden sind. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Tačas pa naše fante pobijajte!“ — Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Das alte verknöcherte System!“) Damit glaube ich meine Anschauung begründet zu haben und verzichte mit Rücksicht auf die vielen Unterbrechungen auf das Wort. (Klici v središču in na levi: — Ruše im Zentrum und links: „Je najbolj!“)

Deželni glavar:

Besedo ima sedaj gospod poslanec dr. Krek.

Poslanec dr. Krek:

Gospod predgovornik dr. Eger je omenil, da so za ustanovitev slovenskega vseučilišča potrebni prvič slovenski docenti in drugič literatura. Ako bi se ta predpogoja umevala v zmislu gospoda predgovornika, je jasno, da mi nikdar ne dobimo svojega vseučilišča. Pogoji bi se morali formulirati tako-le: Narod, ki zahteva univerzo, mora dokazati, da ima sposobnost vzgojiti si potrebnih učiteljskih sil iz svoje srede in s temi učiteljskimi silami dobiti tudi potrebno literaturo. (Pritrjevanje na levi in v sred šču. — Zustimmung links und im Zentrum.), in tega dokaza mi nismo dolžni ostali, namreč ta stvar, da imamo mi dovolj sposobnih mož, je čisto jasno dokazana. Mi se vedno gibljemo v tistem „circulus vitiosus“. Ako sem mladega fanta — kar se mi je že večkrat primerilo — še nedavno mladega matematikarja animiral, da naj se pripravi za docenturo in se poprima vseučiliške kariere, sem dobil odgovor: „Kako se bom pripravljaj, ko vem, da ne pridem do kruha.“ (Klici na levi — Ruše links: „Čujte!“) Jaz vem, da je dotičnik edino le za znanstveno delo sposoben, konec bo pa ta, da bo morda pri kaki banki ali kakem državnem zavodu nižje vrste pisal in „rajtal“, in tako, kakor bo končal ta fant, konča veliko naših nadarjenih mladeničev, veliko naših filologov, katerim bi se moralo reči: Pusti šolo, ne bavi se s tem, da boš učil učence sklanjati alauda, alaudae, ne bavi se s tem, da jim utepaš v prvi šoli v glavo ime kakšnega hrošča, ampak bavi se z znanostjo. On bo seveda rekel: Odkod bom pa živel; nimam nobenih sredstev za knjige, kruha za čas, ko bom študiral. Take so razmere in vsled tega je popolnoma upravičen ugovor mladeničev, da pravijo: Ako nam ne ustvarite pogojev, pri katerih bi se mogli naprej razvijati, toliko časa ne zahtevajte, da bi mi znanstveno delali, pri tem pa umirali lakote. Od učne uprave, od državne vlade in od veleposestnikov v tukajšnji zbornici pa slišimo venomer: Vi nimate učnih moči in zato vam ne moremo dati univerze. To je tisti „circulus vitiosus“, iz katerega mi drugače nikdar ne pridemo vun, kakor s tem, da ustvarimo podlago, da si vzgojimo

potrebnih učnih moči. Ako pravite vi, potrebne literature vam manjka, je to popolnoma nelogično; to se pravi naravnost metati ljudem pesek v oči. Čemu je treba literature? Ali mislite, da bodo naši fantje precej pozabili nemščino in vse, kar so se drugih jezikov naučili? Ali jim ni dostopna literatura drugih jezikov? Ali mi trdimo, da bomo, ko se nam otvori vseučilišče, tako neumni in omejeni, da se bomo potem zaprli pred vsem svetom in se predvsem ne učili nobenih jezikov več?! Besede, ki smo jih slišali od gospoda dr. Egerja, so naravnost žaljive za nas; tako se ne polemizira, jaz obžalujem to in upam, da po pojasnilih, katere je podala današnja debata, ne bodo nikdar več tu padle take besede. Če se bo pa še kdo upal priti na dan s takimi argumenti, naj bo siguren, da bo dobil odgovor v čisto drugačni obliki kakor danes. (Burno odobravanje in ploskanje na levi in v središču. — *Stürmischer Beifall links und im Zentrum.*)

Deželni glavar:

Ker ni oglašen noben govornik več, je debata zaključena in ima gospod poročevalec končno besedo.

Poročevalec Jarc:

Omejil se bom v svojem končnem govoru samo na nekatere čisto kratke opazke. Odgovor gospoda poslanca ekscelece barona Schwegla se je glasil popolnoma tako, kakor smo ga od njega pričakovali. Ostal je konsekventen, star ustavoverni veleposestnik; tega priznanja mu ne more nihče odrekati. Vzel je rektorja Exnerja v ogrambo z jako visokega idealnega stališča, ali mi moramo vkljub temu protestirati proti njegovemu postopanju, ker so tisti, proti katerim ščuje Exner nemške burše, bili naši slovenski fantje. Ko bomo imeli v Ljubljani svoje vseučilišče, prepustimo Exnerju na Dunaju in Hildebrandu v Gradcu, naj delata, kar hočeta, dokler pa naši fantje študirajo na Dunaju in v Gradcu, jih pa moramo ščititi in sram bi nas lahko bilo, ako bi se zanje ne zavzeli.

Ekscelenca gospod baron Schwegel nam je, kakor — seveda v drugem tonu — tudi gospod poslanec dr. Eger, očital, da nimamo literature za vseučilišče. O gospodu dr. Egerju ne vem, koliko pozna zgodovino, vem pa, da jo pozna gospod baron Schwegel, katerega bi zato na nekaj opozoril. Če bi bil razvoj tak, kakor si ga predstavlja gospoda glede slovenskega vseučilišča, bi Nemci v rajhu in Avstriji še vedno ne imeli nobene univerze. Literatura, to je stvar živega razvoja, nič okostenelega. Dajte nam univerzo, in znanstvena literatura se bo tako razvila, kakor se danes ustvarjajo šolske knjige, odkar smo dobili na papirju dovoljene slovenske gimnazije. Ugovor glede pomanjkanja literature je jalov.

Z gospodom dr. Egerjem je odveč se prerekati. Opozarjam ga samo na to, kako je nastala Češka univerza. Čehi tudi niso imeli znanstvene literature, ko so pa dobili univerzo, so si jo ustvarili. Gospodje

naj tega razvoja ne ovirajo in potem se tudi pri nas razvije znanstvena literatura v konkurenci z nemškimi in inorodnimi univerzami. (Pritrjevanje na levi in v središču. — *Zustimmung links und im Zentrum.*)

Glede laške univerze v Trstu bi opozoril gospoda poslanca eksceleco barona Schwegla, da je pozabil na naša izvajanja iz nujnostne razprave. Trst je pristaniško mesto in kot tako ni najbolj pripravo za mirni znanstveni razvoj (Poslanec — *Abgeordneter* dr. Lampe: „Nemci niso v Hamburgu univerze naredili!“) Gradec, penzijenopolis, je zato popolnoma primerno mesto. Poglejte v Nemčijo, Bonn, Jena, Münster, Würzburg, Königsberg imajo prav dobre univerze, iz katerih naša nemška vseučilišča prav rada jemljejo svoje profesorje. Vsaj je znano, da je Nemčija dala Avstriji že veliko profesorjev, ker jih avstrijsko Nemštvo ne producira zadosti (Poslanec — *Abgeordneter* dr. Pegan: „Je impotentno!“). Gospoda moja, ignorirajmo ton, ki ga je v vseučiliščno razpravo zanesel gospod poslanec dr. Eger, in prosim Vas, v zmislu predlagane resolucije glasujte za predlog glede slovenske univerze.

Deželni glavar:

Mi bomo sedaj glasovali, in sicer bo treba glasovanje razdeliti. Ker se je izrekla od strani gospoda poslanca ekscelece barona Schwegla želja, da bi se tudi o prvem odstavku posebej glasovalo, namreč najprvo brez besede „slovenska“, bomo glasovanje uredili tako, da se bo najprej glasovalo o prvem odstavku predloga brez besede „slovenska“, torej o prvem odstavku z besedilom (bere — *liest*):

„Osrednja vlada se pozivlja, da nemudoma uvede vse potrebne ustavne korake, da se čimprej ustanovi visoka šola v Ljubljani, in sicer najprej bogoslovna in pravna fakulteta.“

Gospodje, ki ste za to besedilo prvega odstavka odsekovega predloga, prosim, blagovolite vstati. (Zgodi se. — *Gehehelt.*)

Soglasno sprejeto.

Sedaj prosim, da se glasuje tudi o besedi „slovenska“, namreč visoka šola.

Gospodje, ki ste za prvi odstavek z besedo „slovenska“, blagovolite vstati. (Zgodi se. — *Gehehelt.*)

Sprejeto.

Sedaj prosim glasovati o drugem odstavku (bere — *liest*):

„Z ozirom na interese dežele se izreka deželni zbor zoper Trst kot sedež italijanske visoke šole.“

Gospodje, ki ste za ta odstavek, izvolite, prosim, vstati. (Zgodi se. — *Gehehelt.*)

Sedaj prosim še glasovati o tretjem odstavku, ki se glasi (bere — *liest*):

„Deželni zbor najodločneje protestuje zoper protizakonito in nezaslišano postopanje rektorja dunajske univerze prof. Exnerja na škodo slovenskim visokošolcem.“

Gospodje, ki ste za ta odstavek 3., blagovolite vstati! (Zgodi se. — *Gehehelt.*)

Sprejeto in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Na vrsto pride točka:

4. Ustno poročilo upravnega odseka:

a) o nujnem predlogu poslanca dr. Žitnika in tovarišev glede izpremembe deželnega cestnega zakona.

4. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses:

a) über den Dringlichkeitsantrag des Herrn Abgeordneten Dr. Žitnik und Genossen, betreffend die Aenderung des Landes-Straßen-Gesetzes.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Viedtberg:

(prevzame predsedstvo — den Vorsitz übernehmend)

Berichterstatter über diesen Punkt ist der Herr Abgeordnete Jaklič.

Prosim gospoda poročevalca Jakliča!

Poročevalec Jaklič:

Visoka zbornica! Čast mi je poročati v imenu upravnega odseka o nujnem predlogu gospoda poslanca dr. Žitnika in tovarišev, glede izpremembe deželnega cestnega zakona.

Naš cestni zakon je star okrog 20 let in izkušnja je pokazala, da je v mnogih paragrafih silno potreben izpremembe. Ko je gospod poslanec dr. Žitnik utemeljeval nujnost tega predloga, je navajal več paragrafov, ki ne spadajo več v ta zakon in je označil smer, v kateri naj se izvrše vse izpremembe cestnega zakona. Tega jaz ne bom na dolgo in široko še enkrat ponavljal, to bi bilo preveč dolgočasno — tvarina sama po sebi je precej suhoparna — poudarjam torej samo, da bi bilo po mojem mnenju potrebno, da se v novem zakonu predvsem izpremeni določba glede zastopstva kmetskih občin v cestnih odborih, da se namreč pomnoži število zastopnikov kmetskih občin v cestnih odborih in nemoderni privilegij virilistov odpravi. Velikih korektur so pa potrebni tudi tisti paragrafi, ki govore o vzdrževanju cest. Notri je tudi še določba, da morajo nekatera dela na okrajnih in deželnih cestah opravljati občine in natura. Ta določba, jaz mislim, ne spada več v sedanjí čas. Mislim tudi, da naj se za vso deželo pobirajo enotne cestne naklade. Iz vse dežele bi se zbirali davki, iz katerih bi potem deželni odbor dotiral posamezne cestne okraje. Znano pa je tudi, da nekateri cestni okraji zelo slabo gospodarijo, da so nekatere ceste v deželi v slabem stanju, in zdi se mi potrebno, da bi bilo tudi treba postaviti posebne nadzornike tehnike, ki bi imeli cestno omrežje nadzirati.

Navajal bi lahko še to in ono, pa mislim, da bo deželni odbor, ki bo po sklepu upravnega odseka imel pripraviti načrt revidirane cestne postave, sam ukrenil pravo in popravil zlasti tiste paragrafe, ki so potrebni izpremembe.

Upravni odsek predlaga (bere — liest):

„Deželní zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča, da nam v prihodnjem zasedanju predloži načrt revidiranega cestnega zakona.“

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Viedtberg:

Wünscht jemand zu diesem Antrage das Wort zu ergreifen?

Der Herr Abgeordnete Matjašič hat das Wort.

Poslanec Matjašič:

Visoka zbornica! Omenil bi samo dve točki, glede katerih se mi zde dosedanja zakonita določila neprimerna in izpremembe potrebna. Prva so cokle, ki imajo danes služiti za zaviranje koles, in druga so zvonila, katera mora imeti v zimskem času vprežna živina, da se pri srečavanju voznikov prepreči nevarnosti.

Glede prve točke omenjam, da so cokle v strmih legah, po klancih itd. popolnoma nepotrebne in nezadostne in da tamkaj veliko bolje odgovarjajo močne verige, takozvani „rajzi“. Rajzi popolnoma zavarujejo voz, cokla je pa v strmih legah nevarna; vrine se lahko pod njo kamenček in vse skupaj zleti potem po klancu dol.

Tukaj bi smatral, da je potrebno razveljaviti kazni, ki je sedaj določena za rabo drugih zavor kakor cokel.

Druga točka so zvonila, ki so za zimski čas predpisana za vprežno živino. Pri konjih naj ostanejo, za govejo živino pa niso potrebna. Znano vam je, da je goveja živina počasna, in če se srečava med sabo ali s konji, se ni bati nobene nevarnosti. Konj ima itak zvonila in časa je zadosti, da si vozova izogneta. Tudi tukaj naj bi se kazni odpravila. To gotovo ljudstvu ne bo v škodo, katero trpi sedaj, ko je premnogokrat izpostavljeno kaznim. (Poslanec — Abgeordneter dr. Krek: „Kaj bodo pa potem žandarji opraviti imeli?“) Pa naj se z drugimi reči pečajo!

Prosim, da se te moje opazke vzamejo v poštev in da se pri reviziji zakona poskrbi, da se v bodoče opustitev cokle in pa zvonil pri goveji živini ne bo več smatrala kot kazniva. (Odobrovanje na levi. — Beifall links.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Viedtberg:

Wünscht noch jemand der Herren das Wort? — Zeli še kdo besede?

(Nič se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, der Herr Berichterstatter? (Poročevalec Jaklič: „Ne!“) Nachdem der Herr Berichterstatter das Wort nicht mehr ergreift, kommen wir zur Abstimmung.

Der Verwaltungsausschuss beantragt (bere — liest):

„Deželnemu odboru se naroča, da nam v prihodnjem zasedanju predloži načrt revidiranega cestnega zakona.“

Ich bitte jene Herren, welche mit diesem Antrage einverstanden sind, sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschlecht.)

Angenommen.

Wir kommen jetzt zum Punkte 4. b) der Tagesordnung:

b) o nujnem predlogu gospoda poslanca Pibra in tovarišev o zakonskem načrtu v varstvo planin in pospeševanju planinskega gospodarstva (k prilogi 57).

b) über den Dringlichkeitsantrag des Herrn Abgeordneten Piber und Genossen über den Gesetzesentwurf, betreffend den Schutz der Alpen und die Förderung der Alpenwirtschaft (zur Beilage 57).

Poročevalec Piber:

Visoka zbornica! Planinstvo v naših gorskih krajih na Gorenjskem: v radovljiskem, kaninškem, kranjskem okraju, deloma tudi na Notranjskem, je pogoj obstanka in uspešnega razvoja našemu kmetu.

Gorski kmet ima le malo polja, malo, skoraj nič travnikov. Pridelek ljudem in živini nudi le planinski, gorski svet, vir vseh dohodkov je živinoreja in kar je ž njo v zvezi: mlekarstvo in sirarstvo.

Poleti preživi živino na planini; za dolgo zimo pa si zopet oskrbi krmo na gorskih planinskih strminah. To so gorske senožeti — rovti.

Čim več ima teh in boljših, več živine redi in preredi, več mleka znosi doma in na planini v mlekarno, več pridela sira in surovega masla. Dоследno pa tudi dobi pri razdelitvi izkupila več denarja.

Smelo trdim, kar je ribi voda ali ptiču zrak, to je našemu gorskemu kmetu — planina.

Za planino pa se šteje zemeljski kompleks na gorskem svetu, ki po svojem značaju ali po sedanjosti rabi služi samo za pašo.

Razumljivo je torej: izboljšanje, melioracija planin je rešitev vitalnega vprašanja našemu planinskemu kmetu, je eminentno gospodarsko-socijalno delo.

Visoka zbornica! Druge sosedne dežele že imajo svoje deželne postave o varstvu planin in pospeševanju planšarstva, in sicer Koroška, Solnograška in Gorenjeavstrijska.

Tudi naša kranjska dežela je po velikem delu gorska, planinska. Po uradnih sestavkih pri davčnih uradih ima naša Gorenjska te-le planine:

Okrajno glavarstvo.	Davčni okraj	Skupne planine			Lastniške planine		
		štev.	ploskev		štev.	ploskev	
			ha	a m ²		ha	a m ²
Kranj	Kranj	5	468	45 24	5	912	71 47
	Tržič	12	1051	02 26	17	599	65 51
Radovljica	Kranjska gora	19	2030	40 39	—	—	—
	Radovljica	72	9618	87 52	16	93	33 46
Kamnik	Kamnik	7	2814	70 20	1	109	43 35
Skupaj		115	15983	45 61	39	1715	13 79

Pripomnim, da se planine davčnega okraja Škofja Loka v ta seznamek niso privzele.

V davčnem okraju Kamnik je mnogo planin vknjiženih kot pašniki in gozdi, vsled česar je izkazana ploskev manjša kakor v naravi.

K temu se še pripomni, da je po Gorenjskem mnogo planin, katere so vpisane kot gozdi, pa so v resnici le planine.

Razvidno je torej, naša Gorenjska je zares kranjska Švica tudi glede planin in ne le visokih gora. Da planine naše po svoji naravni lepoti in kvaliteti krme brezdomno še prekose planine v Švici in tudi v naših sosednih deželah, na Koroškem in Štajerskem, koje že imajo planinsko postavo, je znano. Jasno je torej, da je tudi naši deželi planinska postava nujna potreba.

Uvaževaje to živo potrebo, stavili smo poslanci Slovenske Ljudske Stranke takoj pričetkom zasedanja letošnjega deželnega zbora nujni predlog, v katerem se naroča deželnemu odboru, da takoj izdela in predloži upravnemu odboru načrt postave o planinstvu in planšarstvu sploh.

Deželni odbor pa je vzajemno z visoko deželno vlado že izdelal omenjeni zakonski načrt v varstvo planin ter ga je takoj predložil upravnemu odseku v posvetovanje.

Poročilo slavnega deželnega odbora se glasi (bere — lieft):

„C. kr. deželna vlada je z dopisom z dne 5. avgusta 1907, št. 16.010, izročila deželnemu odboru po naročilu c. kr. poljedelskega ministrstva sestavljeni načrt zakona o varstvu planin in pospeševanju planinskega gospodarstva z dostavkom, da se ima vsled odredbe c. kr. poljedelskega ministrstva vršiti pri c. kr. deželni vladi posvetovanje radi prilagoditve zakonskega načrta lokalnim razmeram in določitve načrta za deželni zakon o planinskem gospodarstvu.“

Tozadevna enketa se je vršila 4. novembra 1907. Udeležili so se poleg zastopnikov c. kr. deželne vlade in deželnega odbora tudi zastopnik c. kr. poljedelskega ministrstva in izvedenci v planinskem gospodarstvu.“

Visoka zbornica! Pred seboj imamo natisnjen omenjeni zakonski načrt. Upravni odsek se je v seji 13. t. m. o njem temeljito posvetoval in spoznal, da je našim planinskim razmeram potreben in koristen. Prosim, posvetujmo se o njem in sklenimo zakon o varstvu in pospeševanju planšarstva v korist našemu kmetu.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Riechtenberg:

Wünscht jemand der Herren das Wort in der Generaldebatte?

(Nič se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, werden wir über das Eingehen in die Spezialdebatte abstimmen.

Diejenigen Herren, welche mit dem Eingehen in die Spezialdebatte einverstanden sind, bitte ich, sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Angenommen und ich ersuche demnach den Herrn Berichterstatter in die Spezialdebatte einzugehen.

Poročevalec Piber:

Vsi gospodje imate zakonski načrt tiskan pred seboj, zato mislim, da ni treba, da čitam vsak posamezni paragraf, ampak bi predlagal, da smem paragrafe samo sklicati. (Pritrjuje se. — Zustimmung.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Pöschel:

Der Herr Berichterstatter stellt den Antrag, daß nur die Nummern der einzelnen Paragraphen aufgerufen werden. (Pritrjuje se. — Zustimmung.)

Ich ersuche also den Herrn Berichterstatter in diesem Sinne vorzugehen.

Poročevalec Piber:

(Skliče §§ 1—23, uvod in naslov zakona iz priloge 57., ki brez debate obveljajo. — Ruft die §§ 1—23, Eingang und Titel des Gesetzes aus der Beilage 57 auf, welche ohne Debatte angenommen werden.)

Predlagam, da se zakonski načrt takoj sprejme še v tretjem branju.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Pöschel:

Wir kommen nun zur dritten Lesung des Gesetzes. Jene Herren, welche das Gesetz auch in dritter Lesung annehmen wollen, bitte ich, sich zu erheben. (Zgodi se. — Geschieht.)

Das Gesetz ist auch in dritter Lesung angenommen. (Zivahno odobravanje in ploskanje. — Lebhafter Beifall und Handclatschen.)

Wir kommen nun zu den Resolutionen. Ich bitte den Herrn Berichterstatter das Wort zu ergreifen.

Poročevalec Piber:

Visoka zbornica! Upravni odsek se, je pečal tudi z vprašanjem izboljšanja pašnikov. Pašniki so našemu živinorejcu po vsej domovini prepotreben in koristen kulturen svet. Brez pašnikov je nemogoča uspešna živinoreja. Če hočemo imeti zdravo in močno živino, dati ji moramo priliko, da se giblje na prostem, na paši.

Naša kranjska dežela je bogata na pašnikih. Po uradnem izkazu od leta 1907. imamo 155 823 ha pašnikov. Žalibog, pašniki na Kranjskem se nahajajo v ravnotako zanemarjenem stanu kakor naše planine.

Ko bi se tudi ti vsaj toliko izboljšali, da bi odpravili z njih grmovje, kamenje in zastajajoče luže, bi se produkcija krme za neverjetno veliko kvantiteto pomnožila.

Ne da se torej tajiti, da je zahteva po melioraciji pašnikov povsem utemeljena.

Zato je upravni odsek sklenil sledečo resolucijo (bere — liest):

„I. Deželnemu odboru se naroča, naj proučuje pašniške razmere sploh in enako kakor za planine izdelava zakonski načrt, v katerem naj se tudi pašniki pritegnejo v delovanje melioracij ter ta zakon v prihodnjem rednem zasedanju predloži.“

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Pöschel:

Wünscht jemand das Wort?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Dies ist nicht der Fall und ich ersuche nun abzustimmen.

Diejenigen Herren, die mit der Resolution I. des Ausschusses einverstanden sind, bitte ich, sitzen zu bleiben. (Zgodi se. — Geschieht.)

Angenommen.

Poročevalec Piber:

Visoka zbornica! Nujnosti predloga o izboljšanju planin in planšarstva pritrdila je vsa zbornica. Kakor je izboljšanje planin živa potreba, istotako je smatral upravni odsek kot nujno potrebo revizijo servitutnih pravic glede paše, postavno zajamčene v prilog našim planšarjem.

Po odvezni komisiji je pač na papirju določeno, kdaj, koliko glav in kje smejo kmetje pasti po servitutnem svetu, naj si je isti last verskega zaklada ali kakega bogatega privatnega posestnika.

Faktično pa je upravičencem servitutne pravice nemogoče izvrševati svoje pravno zajamčene pašne pravice.

Gozdni zakon daje namreč neko predpravo lastniku dotičnih parcel s servitutnimi pašnimi pravicami v prilog gozda, ne pa paše.

Lastnik gozda sme namreč sekati, kjerkoli hoče, seveda v okviru postave, in ravnotako sme zabraniti pašo, to je zaklinčati dotični svet. Ni pa se mu treba prav nič ozirati, ali bo potem planšar še kaj paše imel za svojo živino ali ne, dasi mu je po servituti zagotovljena.

Postava varuje le gozd, paše pa ne!

Postavno je določeno: kmet, pasti smeš, toda za pašo ni oskrbljeno.

Kvantiteta paše mora biti zasigurana na onih parcelah, kjer je po servituti postavno zajamčena, da bo mogel živinorejec, naš kmet, svojo pravico, pasti, tudi v resnici produktivno izvrševati. Pravica ne sme biti le na papirju, ampak v izvrševanju na parcelah — paša. Drugače je iluzorična pravica in postava.

Visoka zbornica! Ne bom navajal danes kričeih krivic, ki so se godile in se deloma še gode postavnim potom pri odmeri kazni onim živinorejcem, ki izvršujejo pašno servitutno pravico. Zato bo dana že še prilika. Visoka zbornica! Vzrok teh krivičnih kazni tiči v pomanjkljivosti postave same, ki varuje le gozd, ne pa tudi paše. Zakon

mora oskrbeti živinorejcu zagotovilo, možnost, da bo mogel živinorejec pašno postavno zasigurano pravico na servitutnem svetu v resnici izvrševati. To pravno razmerje, da bo dobil svojo pravico tudi kmet, moramo dobiti postavnim potom.

To potrebo je spoznal upravni odsek ter sklenil sledečo resolucijo (bere — liest):

„II. Deželnemu odboru se naroča, naj izdela in predloži zakonski načrt za revizijo servitutnih pašnih pravic takoj pričetkom prihodnjega deželnozborskega zasedanja.“

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Zu diesem Antrage hat sich zum Worte gemeldet der Herr Abgeordnete Dr. Krek.

Ich erteile ihm dasselbe.

Poslanec dr. Krek:

Visoka zbornica! Vse to, kar smo sedaj že sklenili ali kar imamo namen še skleniti, je silne važnosti za povzdigo živinoreje. Pri tem pa ne morem zamolčati ene važne stvari, ki se mi zdi skoraj poglavitna, če hočemo doseči, kar nameravamo s tem zakonom. Statistični podatki naše dežele kažejo, da je planin pri nas silno malo, in uradna izvešja poljedelskega ministrstva sama trdijo, da jih je dejansko veliko več, kakor jih je vpisanih v javni knjigi. Ravno isto je s pašniki in dokler se tukaj temeljito ne popravijo razmere, nam ne bo postava in resolucija dala, kar potrebuje naš kmet. Mi moramo vojsko, ki jo bijeta gozd in pašnik, enkrat končati. Jaz sem za to, da se pravično tepeta; ali dosedaj je bil vedno tepen pašnik, oziroma kmet-živinorejec. Ako to, kar je v krivičnih vojskah naš kmet izgubil, ako to smatramo kot dejansko stanje, na podlagi katerega hočemo izvrševati ta zakon in izvrševati prihodnji, od deželnega odbora pričakovani zakon glede na pašnike, potem ustalimo krivico, ki se je zgodila našemu kmetu s tem, da se je veliko sveta, ki spada po svoji lastnosti in dejanski uporabi nujno med pašnike, potrebi dotičnih krajev odvzelo od paše, pridelilo gozdu. Če smatramo to kot neizpremenljivo stanje, perpetuiramo krivice, ki jih kmet trpi, in zato predlagam, da se poleg resolucij, ki jih je stavil gospod poročevalec v upravnem odseku, sprejme še sledeča resolucija:

„Deželna vlada se pozivlja, da kataster planin in pašnikov izdela ne glede na sedanji kulturni značaj, ampak na dejansko sposobnost zemljišča za pašo.“

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Wünscht noch jemand der Herren das Wort.

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, der Herr Berichterstatter?

Poročevalec Piber:

Jaz bi omenil glede tega, kar je poslanec dr. Krek izvajal, da bi bilo želeli, da se prej ko mogoče izvrši. Koliko je po krivičnem vpisanih pašnikov med gozde! Vzrok teh napak je bila velikokrat površnost dotičnega gozdarskega komisarja. Stari ljudje še sedaj pomnijo in vedo pripovedovati, da je kak gospod, radi komoditete ali pa, da bi se bolj prikupil, popolnoma svojovoljno prejšnji pašnik vpisal v kataster kot gozd. Ta krivica se mora odpraviti. To pa se da zgoditi le na ta način, da se sprejme, kar predlaga gospod tovariš dr. Krek, to je, da vlada po svojih organih primerja sedanji kataster s starim in, kar je v starem katastru vpisanih planin, v novem pa vpisanih kot gozd, zopet izpremeni v planine, kar so po svoji naravi in rabi, ter sestavi nov, pravilen kataster.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Der Herr Berichterstatter nimmt den Zusatzantrag des Herrn Abgeordneten Dr. Krek als seinen an. Der ganze Antrag lautet also (bere: — liest):

„Deželnemu odboru se naroča, naj izdela in predloži zakonski načrt za revizijo servitutnih pašnih pravic takoj pričetkom prihodnjega deželnozborskega zasedanja.“

Deželna vlada se pozivlja, da kataster planin in pašnikov izdela ne glede na sedanji kulturni značaj, ampak na njegovo dejansko sposobnost zemljišča za pašo.“

Ich bitte jene Herren, welche sowohl mit der Resolution des Herrn Berichterstatters als mit dem Zusatzantrage des Herrn Abgeordneten Dr. Krek einverstanden sind, sich zu erheben..

(Zgodi se. — Geschieht.)

Angenommen und mithin ist dieser Punkt der Tagesordnung erledigt.

Wir gelangen nun zum Punkt 4:

c) o nujnem predlogu gospoda poslanca dr. Zajca in tovarišev o izpremembi lovskega zakona.

c) über den Dringlichkeitsantrag des Herrn Abgeordneten Dr. Zajc und Genossen, betreffend die Abänderung des Jagdgesetzes.

Poročevalec Hladnik:

Visoka zbornica! Drugi dan tega zasedanja predložen je bil visoki zbornici predlog dr. Zajca in tovarišev kot nujni predlog; da naj se sedaj obstoječi lovski zakon prenaredi. Gospod predlagatelj je zahteval troje:

1. Zajec naj se izvzame iz lovskega varstva;

2. uprava lova se prepušča občinam in

3. prenaredi se odškodninsko postopanje.

Upravni odsek, kateremu je bil ta predlog izročen, se je posvetoval o njem v 2 sejah. K drugi seji je tudi 2 izvedenca izmed gospodov poslancev povabil,

da je zaslišal tudi njihovo mnenje, in kar se je sklenilo, je bilo meni naročeno, poročati visoki zbornici.

Upravni odsek je predvsem prišel do prepričanja, da je res treba prenarediti lovski zakon: To, kar imamo o lovskem zakonu v naši postavitvi, je sama krparija. Obstoje pač razne posamezne postave in novele. Naš zakon je še na cesarskem patentu iz leta 1786. in potem na patentu iz leta 1849. Potem se je sedanji tukajšnji deželni zastop posvetoval o stvari leta 1884., in je bil izdan zakon o lovskih kartah, ki je bil potrjen 17. aprila 1884. Leta 1887. so se izpremenila nekatera določila o izvrševanju lovske pravice in o zakupu lova. Dotični zakon je bil potrjen 27. septembra 1887. Leta 1889. se je posvetoval deželni zbor glede povračila škod po lovu in divjačini in dotični zakon je bil potrjen dne 19. maja 1889. Leta 1889. posvetoval se je deželni zbor tudi o prepovedanem lovskem času, in je bil dotični zakon potrjen dne 22. avgusta 1889. Torej v tem obstoja sedanja zakonodaja glede lovstva. Treba je vendar, da se res napravi nekaj enoten zakon, da dotični, ki se hoče poučiti, ima zakon pred seboj, v katerem vse najde, kar je o lovstvu treba vedeti, in pa tisti, ki hoče dognati svoje pravice napram lovcu.

Da je treba premembe lovske postave, sklepamo lahko tudi iz tega, da je že nebroj peticij prišlo pred zbornico od ljudstva, od lovskih društev, od občin, ki se strinjajo v tem, da naj se lovski zakon prenaredi. V poprejšnji zbornici so se večkrat o tem posvetovali, kako in na kak način naj bi se prenaredil. Visoka vlada je sama hotela, da se napravi nov zakon. Zato je dala sestaviti načrt, ki ga je leta 1890. predložila deželnemu odboru, da naj se na podlagi tega načrta postavno obravnava. Deželni odbor je predvsem sklical zastopnike kmetijstva in lovcev in je na neki enketi v dveh dneh se posvetoval glede tega načrta deželne vlade. Potem je tudi po sklepu enquete napravil poseben načrt lovskega zakona in ga predložil leta 1895. deželni zbornici, in deželna zbornica se je glede tega načrta posvetovala. Toda upravni odsek ni bil zadovoljen s predlogom deželnega odbora in je napravil lastni načrt. V seji dne 23. februarja 1895. se je per longum et latum stvar obravnavala, načrt se je predložil v Najvišje potrjenje, toda dne 27. oktobra 1896. došel je od visoke vlade odlok, da se temu načrtu ne more Najvišje potrjenje dati. Obravnavalo se je nadalje o lovskem zakonu v tej zbornici tudi leta 1900. Že pokojni poslanec vitez Langer je stavil predlog, da naj se vsaj v vinorodnih krajih predru-gači zakon, in je zahteval, da naj se v vinorodnih krajih določi, da v občinah, kjer je vsaj 50% vno-gradov, naj se zajca izvzame iz vrste lovskih ži-vali. Tudi ta predlog je bil po daljši debati sprejet, pa ni bil potrjen na Najvišjem mestu, in torej je pač umestno, da zopet vnovič začne obravnavati deželni zbor glede lovskega zakona. Sedaj ko je širše zastopstvo v tej zbornici, sedaj se morajo bolj vpoštevati pravice in potrebe zlasti kmetskega ljudstva

in kmetijstva, kajti lovski zakon tangira zlasti interes kmetovalcev, zlasti sadjerejcev in vinogradnikov.

Upravni odsek je sklenil enoglasno, naj se naroči deželnemu odboru, da sestavi načrt lovskega zakona, ki bo sedanjim razmeram in potrebam dežele primeren.

Potem je tudi upravni odsek podal nekatera načela, po katerih naj bi se lovski zakon sestavil. Ta načela pa, povem odkritosrčno, niso bila eno-glasno, ampak z večino glasov sprejeta.

Predlagam v imenu upravnega odseka sledeče, (bere — lič):

„Deželnemu odboru se naroči, naj izdela nov lovski zakon.

1. Lovski zakon naj se enotno izdela za vse zadeve lova.

2. Lovski zakon se izdelaj po sledečih načelih:

a) Zajec se izvzame iz varstva lovskega zakona, kjer pa občinski zastopi hočejo zajca varovati, lahko to store po svojem sklepu za eno zakupno dobo;

b) občine smejo tudi izvrševati občinski lov;

c) polaganje, strupa je načelno prepovedano; vendar more občinski zastop to dovoliti pod dolo-čenimi pogoji, ki se naj v občini javno razglase;

č) škodo, povzročeno po divjačini, naj ceni razsodišče, obstoječe iz župana, oziroma občinskega svetovalca in zapriseženih cenilcev; v to razsodišče sme poslati tudi lovski zakupnik svojega zastopnika.“

Torej to so načela in predlogi, o katerih prosim, da se slavna zbornica izreče.

Vandeshauptmannstellvertreter Freiherr von Lichtenberg:

Ich eröffne die Debatte.

Zum Worte hat sich gemeldet der Herr Abgeordnete Dr. Zajc.

Poslanec dr. Zajc:

Visoka zbornica! Jaz bom seveda priporočil visoki zbornici, da sprejme predloge, kakor so izšli iz odseka. Vprašanje glede izpremembe lovskega zakona je vsestransko temeljito razjasnjeno in slednji član je prepričan, da je izprememba v tem oziru potrebna. Zaraditega se ne bom dalje spuščal v podrobnosti, ampak stavl bom samo še en predlog, ki naj še bolje pojasnjuje in očrta načelo glede drugega predloga, kakor sem ga stavl in ki se je glasil, namreč: „Uprava lova se prepušča občinam.“ Sedaj bi stavl še dodatni predlog, ki se glasi:

„Gospodar občinskega lova je občina, ki v okviru občinskega obsega (občinskih mej) z lovom svobodno razpolaga.“

To načelo mi našemu deželnemu odboru nalo-žimo, da se ga bo strogo držal, ko bo ustvarjal lovski zakon.

Jaz sem že pri utemeljevanju nujnosti mojega predloga glede izpremembe lovske postave poudarjal, zakaj se moramo držati tega načela, če hočemo ustvariti zakon, ki bo res v interesu vse dežele. Takrat sem že rekel, da je značaj dežele prerazno-

vrsten, kakor da bi se mi mogli držati drugega načela, in sem navajal različne razmere na Gorenjskem, Notranjskem in Dolenjskem. Torej je več kot jasno, da principa, da bi bil zakon enoten za vso deželo, ni mogoče doseči drugače, kakor da se varuje načelo, da se proglasi za gospodarja občinskega lova občina, katera naj potem vsaka posamezna v okviru zakonitih določb razpolaga z lovom.

V upravnem odseku se je pozabilo na nekaj in jaz se čutim vsled tega vezanega, da z ozirom na neko veliko hibo, kar je pa v zvezi s kazenskim zakonom, stavim še sledečo resolucijo (bere — lieft):

„Vlada se pozivlje, da v sporazumu z osrednjo vlado pripravi čimprej vse potrebno, da se takozvani divji lov ne smatra za tatvino v zmislu § 179. kaz. zak., ampak da se v soglasju s pravnim čutom ljudstva kvalificira kot političen delikt.“

(Živahno odobravanje na levi. — Lebhafter Beifall links.)

Gospoda moja, to ne odgovarja več duhu časa, da bi se, če ustreli kmetski mladenič ali gospodar zajca, to smatralo kot tatvina (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „In da izgubi vse časti!“) in da se ta pika vleče potem skozi vse njegovo življenje. Pri vojakih tak kmetski fant, če je še tako inteligenčen, niti frajtar ne more postati, samo ker je nekoč v dobri volji ustrelil kakega zajca. Prepričan sem, da boste gospodje vpoštevali to resolucijo in da ne bo nihče prišel in rekel, da ta stvar ne spada v kompetenco deželnega zbora.

Prosim vas torej, da glasujete za moj predlog glede odkaza uprave lova občinam, obenem pa tudi za resolucijo, ki se obrača do vlade in meri na to, da se izpremeni dotični paragraf kazenskega zakona, ki kvalificira divji lov kot tatvino. (Živahno odobravanje in ploskanje na levi. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Lichtenberg:

Wünscht noch jemand der Herren das Wort zum Antrage des Herrn Berichtstatters?

Der Herr Abgeordnete Dr. Lampe hat das Wort.

Poslanec dr. Lampe:

Jaz bi toplo priporočal predlog gospoda tovariša dr. Zajca, in sicer zato, ker je treba predvsem držati se glavnega načela, da imajo občine pravico gospodariti z lovom. Seveda bi se deželni zbor lahko postavil nad občine in sklenil enotno postavbo. Pa to bi bila velika krivica, ker je značaj dežele povsod drugačen. V nekaterih krajih je lov velika krivica proti kmetu, v nekaterih krajih zopet so pa občine res veliko dohodka dobile od lova. Če je zakon enoten, bi se lahko krivica godila polovici dežele. Mi moramo torej občinam pustiti toliko prostosti, da si stvar uredijo po svoje in da po svojih razmerah same določijo, ali bodi lov v njihovem okrožju prost, ali pa naj se ga da v najem. Sedaj

je praksa glede najemnine lova v protislovju z zakonom. Zakon zahteva, da se najemnina razdeli med posestnike, naše občine pa smatrajo večinoma to kot dohodek. Jaz poznam neko občino, ki dobiva iz lova toliko dohodkov, da nima vsled tega nobenih doklad. (Klici na levi: — Ruhe links: „Srečna taka občina!“ „Mavčiče!“)

Torej moramo občinam pustiti večjo prostost in zato toplo priporočam, da se sprejme predlog tovariša dr. Zajca. (Dr. Zajc: „Živela občinska avtonomija, pereat zajec!“ — Živahna veselost. — Lebhafter Heiterkeit.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Lichtenberg:

Das Wort hat der Herr Abgeordnete Schollmayer.

Abgeordneter Schollmayer-Lichtenberg:

Hohes Haus! Gestern schon, in der Sitzung des Ausschusses, habe ich dargestellt, daß die Vertreter des Großgrundbesitzes vollkommen überzeugt sind, daß es notwendig ist, die so sehr zerstreuten einzelnen Bestimmungen der Jagdgesetze zu unifizieren und in einem Bande zu kodifizieren. Wir haben es deswegen schon gestern im Ausschusse ausgesprochen, daß wir unbedingt für diesen Antrag des Berichtstatters stimmen werden.

Was die weiteren Punkte betrifft, die der Herr Referent angeführt hat, so habe ich auch schon gestern erklärt, daß diese ganze Angelegenheit, wie wir es eben auch jetzt von meinem geehrten Herrn Vorredner gehört haben, noch zusehr im unklaren ist, als daß wir uns schon jetzt binden könnten. Wir sind mit manchem dieser Vorschläge vollkommen einverstanden und können ihnen vollkommen zustimmen, manche werden sich vielleicht erst ändern und den Verhältnissen anpassen müssen, manchen auch können wir nicht zustimmen. Deswegen werden wir vorerst nur für die Zuweisung dieses Gesetzes an den Landesauschuß zur Ausarbeitung stimmen. Für das Weitere wird sich dann im Verlaufe der Arbeit immer noch Gelegenheit ergeben, daß die einzelnen Faktoren, die da betroffen werden, ihren Einfluß ausüben.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Lichtenberg:

Wünscht noch jemand das Wort?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — gospod poročevalec.

Poročevalec Hladnik:

Visoka zbornica! Poudariti moram, da se predlogu gospoda tovariša dr. Zajca popolnoma prilagodim, in ker je načelo, da bodi gospodar lova občina, v njegovem predlogu še bolj jasno izraženo, kakor v nasvetu upravnega odseka, sprejemem njegov predlog kot svojega.

Glede resolucije, da naj bi se takoimenovani divji lov ne smatral kot kazenski prestop, ampak samo kot političen delikt, moram to misel tudi toplo

pozdraviti, saj nam je vsem iz praktičnih slučajev znano, da se skoraj noben zakon tako drakonično ne izvaja, kakor ravno zakon glede prepovedanega lova. To je tako drakonična postava, da se z duhom sedanjega časa nikakor več ne strinja, in torej priporočam visoki zbornici, da poleg predloga sprejme tudi resolucijo tovariša gospoda dr. Zajca.

V ostalem še enkrat prosim, da se sprejme tudi predlog upravnega odseka, ki se glasi z dodatkom gospoda tovariša dr. Zajca (bere — lieft):

„Deželnemu odboru se naroči, naj izdela nov lovski zakon.

1. Lovski zakon naj se enotno izdela za vse zadeve lova.

2. Lovski zakon se izdelaj po sledečih načelih:

a) Zajec se izvzame iz varstva lovskega zakona, kjer pa občinski zastopi hočejo zajca varovati, lahko to store po svojem sklepu za eno zakupno dobo;

b) občine smejo tudi izvrševati občinski lov;

c) polaganje strupa je načelno prepovedano, vendar more občinski zastop to dovoliti pod določenimi pogoji, ki se naj v občini javno razglase;

č) škodo, povzročeno po divjačini, naj ceni razsodišče, obstoječe iz župana, oziroma občinskega svetovalca in zapriseženih cenilcev; v to razsodišče sme poslati tudi lovski zakupnik svojega zastopnika.

Gospodar občinskega lova je občina, ki v okviru občinskega obsega (občinskih mej) z lovom svobodno razpolaga.“

Visoka zbornica! Če bo ta predlog sprejet, potem bodo potihnile dosedanje opravičene pritožbe naših kmetovalcev, zlasti tudi vinogradnikov, naše vinogradništvo pa se bo kmalu prav močno povzdignilo. (Klici na levi: — Ruje links: „Dobro, dobro!“)

Vandeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Es ist mir der Wunsch ausgesprochen worden, daß über die Punkte 1 und 2 des Antrages getrennt abgestimmt werde.

Jene Herren, welche mit Punkt 1 des Antrages einverstanden sind, bitte ich, sich von den Sitzen zu erheben. (Zgodi se. — Geschieht.)

Angenommen.

Ich bitte nun auch jene Herren, welche mit Punkt 2 und den Unterabsätzen a, b, c und č sowie dem 1. Antrage des Herrn Abgeordneten Dr. Zajc, welchen der Herr Berichterstatter zu dem seinen gemacht hat, einverstanden sind, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Jetzt werden wir über die Resolution des Herrn Abgeordneten Dr. Zajc abstimmen, welche die Abänderung des Strafgesetzbuchparagraphen, betreffend den Wilddiebstahl, zum Gegenstande hat, abstimmen.

Ich bitte jene Herren, welche mit der Resolution einverstanden sind, sich zu erheben. (Zgodi se. — Geschieht.)

Angenommen.

(Odobranje — Beifall.)

Wir übergehen nun zum nächsten Punkte der Tagesordnung.

5. **Ustno poročilo ustavnega odseka o nujnem predlogu gospoda poslanca dr. Pegana in tovarišev glede premembe občinskega reda in volilnega reda.**

5. **Mündlicher Bericht des Verfassungsausschusses über den Dringlichkeitsantrag des Herrn Abgeordneten Dr. Pegan und Genossen, betreffend die Aenderung der Gemeindeordnung und Wahlordnung.**

Poročevalec dr. Pegan:

Visoka zbornica! Ustavni odsek je poleg drugih reči, ki jih je imel v pretresu, sklepal tudi o mojem nujnem predlogu, ki sem ga stavil s tovariši glede izpremembe občinskega reda in občinskega volilnega reda, in je v tem zmislu stavil predlog, ki se glasi (bere — lieft):

„Naroča se deželnemu odboru, naj izdela zakonski načrt občinskega reda in občinskega volilnega reda po načelih posplošenja volilne pravice, demokratizacije občinske uprave in onemogočenja obstrukcije.“

Obenem sem bil izvoljen, da poročam o tem predlogu.

Tukaj moram takoj izpočetka omeniti, da je došla na visoko zbornico oziroma deželni zbor peticija od strokovnega društva delavstva Kranjske industrijske družbe na Savi, katero prosi, da visoki deželni zbor izvoli skleniti tajno volitev za občinska zastopstva.

Tekom razprave o nujnem predlogu se je sklenilo, da naj se o tem nujnem predlogu, oziroma o predlogu, ki se sedaj stavi, in o tej stvari, ki jo obsega peticija delavskega društva na Savi, sočasno razpravlja.

Dovolite mi, da v tem zmislu utemeljujem predlog ustavnega odseka.

Gre se nam za trovrstno izpremembo občinskega reda in občinskega volilnega reda.

Nam je na tem, da se volilna pravica posploši, potem da se občinska uprava demokratizuje in pa da se onemogoči kvarna obstrukcija v občinskih zastopih, kakršna se je ponovno pojavila v zadnjem desetletju.

Veliki pisatelj Ibsen je v svoji drami: „Ein Volksfeind“ spisal in narisal dogodek, ki kaže, kako nerodno in kako težavno je ravno primerno gospodarstvo v občini.

Tam nam opisuje dr. Stockmanna, ki je našel neki nered na kopališču v občini, kjer je bil njegov brat župan. Opisal je stvar v lepem članku, katerega je izročil uredništvu krajevnega časnika.

Oba urednika oziroma vsi uredniki so bili navdušeni nad tem člankom in so odobraval, da se to odpravi, kar je on grajal. Potem pa pride najuglednejši mož vse občine, to je tiskar Aslaksen, bere

članek, ostrmi in pravi: „Ti, ne upam se tega tiskati, da bi se objavilo; to bi izzvalo prevelik odpor!“ Prijatelji uredniki so mu rekli: „Kaj ti nimaš tiste resolutnosti in energije, poskrbeti, da se ti nedostatki odstranijo?“

Dovolite, jaz bom čital iz Ibsena, kaj pravi Billing-Aslaksenu (bere — lieft):

„Sie sind doch auch so verdammt furchtsam“ in Aslaksen odgovori (bere — lieft):

„Furchtsam? Ja, wenn es die lokalen Machthaber gilt, so bin ich furchtsam, Herr Billing; das ist etwas, muß ich Ihnen sagen, das ich in der Schule der Erfahrung gelernt habe. Aber versehen Sie mich in die große Politik der Regierung selber gerade entgegen und sehen Sie dann, ob ich furchtsam bin.“

Prosim, gospoda moja! Ravnotako imamo danes ves položaj.

Tam, kjer se gre za lokalne razmere, tam je najtežavnejše. Tam, kjer se gre za boj proti vladi, tam se ne bojimo in smo pripravljeni za boj nasproti velikim faktorjem, ki tako lahko drug ob drugega trčijo. Tam pa v malih mejah je stališče jako težavno in zato je naša dolžnost, da stvar tukaj kolikor mogoče najboljše popravimo in spravimo korekture v zakon.

To bi bilo pravzaprav spadalo nekako v utemeljevanje nujnosti mojega predloga, ampak akoravno hočem biti kratek, sem si prihranil to za danes.

Mi torej, kakor sem že poprej rekel, mislimo na remediuro in si želimo popraviljenje občinskega reda in občinskega volilnega reda v treh ozirih.

V prvi vrsti nam je na misli posplošenje volilne pravice.

Mislim tukaj, da so vse tri stranke zbornice precej edine, vsaj v bistvu edine.

Udeleženi so danes pri občinski upravi tisti, ki plačujejo direktne davke.

Jaz sem že ob utemeljevanju nujnosti svojega predloga omenil, da plačujejo davke, če tudi indirektno, še drugi ljudje, ki so pa danes od občinske uprave izključeni, in ta indirekten davek plačuje danes vsak, ki je in pije.

Tudi to so samoupravni državljani in tudi tem moramo priskrbeti občinsko volilno pravico.

Oskrbela se jim je za državni zbor, oskrbela se jim je za deželni zbor in oskrbeti se jim mora tudi za občinski zastop.

Danes imamo maso, „Gros“ občinstva po občinah, ki je, kar se tiče upravljanja občinskega premoženja, brezpravna; ker ne plačujejo direktnega davka, so brezpravni.

Mislim, da morate vsi priznati, da morajo tudi ti priti do ingerence, do veljave, do moči.

Glede načina, kako to izvesti, kako si to mislim podrobno, v tem oziru si ne upam dobiti soglasja vse visoke zbornice.

To razmotrivanje lahko prepuščamo deželnemu odboru, glede katerega predlagam, da naj izdela zakonski načrt in takrat, ko pride ta zakonski načrt pred visoko zbornico, bo ona imela priliko se o tem izreči, ali je tisti zakonski načrt pravilen, ali ne.

Jaz za svojo osebo odkrito pravim in moje mnenje je to: pusti naj se danes obstoječe volilstvo, da voli v občinski zastop, pusti naj se tudi razredno zastopstvo, ampak mi moramo dobiti en razred za tiste, ki dosedaj še niso imeli volilne pravice, bodisi da je to tretji ali četrti ali peti razred, da bodo imeli pravico voliti v numerično enakih razredih.

Danes se iz demokratičnega stališča ne more več reči: kdor več plačuje, ima več pravice, kdor manj plačuje, ima manj pravice kakor drugi. Kolikor mogoče, naj so si vsi razredi numerično enaki.

Glede posplošenja volilne pravice bom danes čisto kratko omenil samo še neko stvar, katero si mislim kot predpogoj posplošenja volilne pravice.

Posplošenje volilne pravice razumem še tako, da se volitve določijo tako in ob takem času, da bo kolikor mogoče vsem občanem mogoče se udeležiti volitev.

Danes vemo, da se včasih pri volitvah to ne izvršuje, ampak volitve se včasih takrat razpisujejo, kadar je kakemu razredu najmanj mogoče se jih udeležiti. Danes nima zakon nobene določbe, kdaj naj se volitve ne vršijo.

Malenkostni ne smemo biti in tukaj moramo mi napraviti remediuro in velike socialne stranke soglašajo vse v zahtevi, da bodijo občinske volitve takrat, kadar je mogoča udeležba kar največ občanarjev, da se jih udeleže če mogoče vsi, in mi se moramo v tem oziru prilagoditi programu velikih socialnih strank.

Kar se tiče avtonomije občinske uprave, sem že, ko sem utemeljeval svoj nujni predlog, povedal, da pod eno prvih načel, katero naj vodi deželni odbor pri sestavi zakonskega načrta o izpremembi občinskega reda in občinskega volilnega reda, spada načelo utesnitve državnega nadzorstva nad občinami.

To, kar imamo danes, to ni avtonomija, to je karikatura avtonomije.

V čem so občine avtonomne, vprašam? Ali nimamo državnih oblasti, ki lahko sistirajo vsak ukrep župana in sistirajo lahko vsak sklep občinskega odbora v lastnem delokrogu občine in nasproti volji občinskega in deželnega odbora? Te državne oblasti, to so politične oblasti.

Če hočemo napraviti naše občinske odbore avtonomne, potem pravim: Proč s tisto roko, ki vsak avtonomni korak naših občin utesnjuje in onemogočuje.

Naj mi bo odpuščeno, obširno govoriti o tej preveliki ingerenci političnih oblasti na občine, ampak dovoljeno naj mi bo, da navedem samo par zgledov, na katerih podlagi dokažem, da tako kakor je do danes šlo, ne more iti več v prihodnje.

Prosim vas! Po § 28. ima občina v lastnem delokrogu, — poudarjam v lastnem delokrogu — breme, (Klici na levi: — Ruufe liufs: „Ne pravice!“) ne pravice, ampak breme, da skrbi za osebno varnost ljudi in premoženja.

Kaj je ta določba vredna? Ta določba je toliko vredna kot nič!

Občina ima dolžnost in pravico, da skrbi za varnost ljudi in premoženja, in ima nadalje to in to dolžnost in pravico. Zadnji odstavek tega paragrafa je pa tisti, ki občini vse tiste pravice pa zopet vzame (bere — ließt): „Država iz višjih ozirov...“ — ne pozabite, kaj je to: „iz višjih ozirov“; to ni stilizacija, ampak interpretacija je odvisna od okrajnega komisarja ali glavarja. Torej: „Država iz višjih ozirov po posameznih občinah nekatera opravila...“ — kaj so zopet ta nekatera opravila — to so lahko tudi vsa — „...krajnega nadzorstva ali redarstva lahko po zakonu izroči posebnim svojim ljudem.“

Ja, gospoda moja! Kaj pa še ostane potem občini od avtonomije? Občina nima pravice interpretirati ali določati, kaj spada pod „višje oziro“ in katera opravila se ji smejo odvzeti, in končno pridemo do tega, da smejo politične oblasti občinam vzeti kratkomalo vse.

To je jako važen faktor in kaj potem še občini ostane od avtonomije?

Exempli gratia navajam § 38. občinskega reda, ki pravi (bere — ließt):

„Občinski odbor je dolžan svojo misel povedati, če to politična okrajna oblast zahteva.“

Gospoda moja! Največkrat zahteva politična okrajna oblast mnenje občine takrat, kadar se gre za podeljevanje koncesij.

V obrtnem redu se glasi po zmislu, da se ima pri podeljevanju koncesij ravnati politična okrajna oblast po mnenju občinskega odbora. (Poslanec — Abgeordneter Lenarčič: „Pa se ga ne držé!“)

Gospod predsednik trgovske in obrtne zbornice Lenarčič pravi, da se politične okrajne oblasti ne drže tega. Čisto prav! Ampak nekaj drugega danes počenjajo. Vprašajo občinski zastop: Kaj misliš, naj se podeli temu in temu koncesija? Potem pride občinski zastop, klanjajoč se določilu § 38., in odda svoje mnenje.

Pa kaj napravi okrajno glavarstvo: Vpraša c. kr. žandarmerijo in tista c. kr. žandarmerija, o kateri ima pa tri četrtine članov te visoke zbornice, svoje posebno mnenje, odločuje danes o tem, ali naj se komu koncesija podeli, ali ne. (Klici: — Ruße: „Tako je!“)

Vlada naj skrbi, da se obrtni red izpremeni, in naj nič več ne nadleguje občin po nepotrebnem, ali pa naj pusti povpraševanje žandarmerije. Tega si ne bomo več pustili dopasti!

Občine so primorane oddajati svoja mnenja, na katera so po postavi politične oblasti vezane, in torej ne bomo več trpeli, da bi se jih preziralo na ljubo kakemu stražmojstru ali „Postenführeru“! Saj vemo, če je dotičnik, ki prosi za koncesijo, njegov prijatelj, dobi koncesijo, če ni njegov prijatelj, pa ne.

Torej o tem ni treba nič več govoriti. Če ni mnenje občin merodajno, potem jih tudi ni treba molestirati. In če se hoče § 38. držati, naj vlada

opusti povpraševanje žandarmerije. (Poslanec — Abgeordneter dr. Zajc: „Žandarmerija je najvišja instanca za kmeta!“) Ne samo najvišja instanca za kmeta, ampak tudi za doktorje! (Veselosť — Heiterkeit.) Saj se je meni, ko sem bil aretiran in odpeljan, zgodilo, da mi je navadni stražmojster rekel: „Ga ni gospoda, ki bi Vam danes pomagal!“ (Ironična veselost na levi in v središču. — Ironische Heiterkeit links und im Zentrum.) In kaj se mu je zgodilo? Zaraditega je še avanziral.

Torej vpliv politične gosposke na občine je veliko prevelik, veliko premočan, in zato ga je na vsak način treba omejiti.

Saj se je že zgodilo, da je kdo žandarja podkupil, in ta je potem dobil koncesijo. (Poslanec — Abgeordneter dr. Žitnik: „Korupcija!“ — Poslanec — Abgeordneter dr. Krek: „Nobene oštarije dati!“) Drugi zopet se gospodom žandarjem ni tako prikupil, kakor so pričakovali, in ta seveda koncesije ni dobil. Tega mora biti enkrat konec in mi protestujemo v interesu avtonomije občin proti temu, da bi se še nadalje vpraševalo žandarje za njih mnenje, ker to ni nikjer utemeljeno v postavi.

Zelo močna se mi zdi določba občinskega reda, ki je obsežena v § 41., katera pravi, da ima gospod okrajni glavar pravico sklicati sejo, kadar se mu zdi. Dandanes sicer tega še niso poizkusili okrajni glavarji (Poslanec — Abgeordneter dr. Zajc: „So prekomodni!“), ker so videli, da je vendar še ena instanca tukaj, deželni odbor namreč, ampak v zakonu je ta določba (Poslanec — Abgeordneter dr. Zajc: „Proč s kuratelo!“), in jaz mislim, da ste vsi za to, da se ta stvar črta. Ta določba mora čimprej izginiti, ali pa naj se določi, da naj ima politična okrajna gosposka sporazumno z deželnim odborom tako pravico, a ne sama. (Poslanec — Abgeordneter dr. Zajc: „Jaz sem za to, da se okrajni glavarji sploh odpravijo!“) Jaz sem za to, da se samó nekateri odpravijo. (Veselosť na levi in v središču. — Heiterkeit links und im Zentrum.)

Dotakniti se moram še nekaterih drugih določb občinskega reda, namreč predvsem na primer § 54.

To je glavni kuratelni paragraf za naše občine, ki določa, če se zdi okrajnemu glavarju, da kak sklep občinskega odbora ni zakonit, da takrat more politična gosposka izvršitev sklepa ustaviti. Tedaj okrajni glavar sme to storiti na lastno roko!

Saj se gre morda tudi za kak jako koristen sklep in okrajni glavar — jaz mislim, da ni nezmojljiv — ima pravico, če se mu zdi, ta sklep ustaviti.

Občinski odbor ima seveda prostost, da gre svojo instančno pot, ampak to traja lahko tri, štiri ali pet ali pa še več let (Klici na levi: — Ruße links: „Tako je!“) in tako se lahko zavlačijo važna, na primer važna socijalna vprašanja leta in leta, dokler se zdi gospodi pri c. kr. deželni vladi ali pri ministrstvu primerno izdati rešitev.

Tudi to se mora odpraviti in tudi tukaj mora priti do remedure.

Jako nečedni in nerodni so §§ 79., 87., 92., 94. in 95. občinskega reda, ki zahtevajo istotako nujno, da se jih odpravi.

In gospoda moja, poudarjati moram še nekaj!

Kuratela, ki jo določa današnji občinski red, se ne razteza samo na občine in na občinske odbore, ampak sega veliko dalje in tukaj je vzrok, zakaj bomo morali z vso odločnostjo zahtevati remedure in da se odpravijo te določbe.

§ 79. obsega naravnost kuratelo politične oblasti nad deželnim odborom.

Ali sme deželni odbor občinam dovoljevati pobiranje doklad nad 50% od direktnih davkov ali nad 30% od užitnine, to je vendar stvar, ki se tiče strogo le lastnega območja občine.

Jaz ne vem, kaj pravzaprav ta stvar briga vlado.

Ali se nima dovolj zaupanja do deželnega odbora, da bi mogel v takih stvareh odločevati sam?

Kar se tiče ljudskega gospodarstva, stoji vendar deželni odbor nad vlado. Jaz ne vem, zakaj bi morala visoka deželna vlada govoriti o tem, ali naj se pobirajo te in te doklade, če jih je že dovolil deželni odbor.

Sploh pa ima deželna vlada tudi še v marsikaterem drugem oziru kuratelo nad deželnim odborom.

Če se noče ohraniti take karikature avtonomije pri občinah in take karikature pri najvišji avtonomni oblasti v deželi, ki ima nad seboj samo še upravno sodišče, potem mora biti občinski red drugačen kakor je danes ali pa ga naj sploh ne bo.

Drage volje priznavam, da imajo politične oblasti nekako moč nad avtonomno oblastjo tudi drugod. Ampak po drugih kronovinah imajo politične in okrajne oblasti čisto drugačen značaj kakor pri nas. Drugod spoštujejo avtonomijo občin in deželnega odbora, se ravna po željah občinskega zastopa in deželnega odbora, pri nas pa deželna vlada niti tako daleč nima spoštovanja do avtonomnih korporacij, da bi se držala jasno pisane postave našega vladarja.

Poglejmo na stran 89 in 90 občinskega reda. Tam je jasno s cesarsko odločbo potrjena določba, da je deželna barva vojvodine Kranjske belo-modro-rdeča in danes si upa vlada našo deželno zastavo za vsemi drugimi zapostaviti na ta način in jo tako zaničevati, da je ob slavnostnih prilikah niti ne da razobesiti na svojem poslopju, samo zato ne, ker se krijejo deželne barve z našimi narodnimi barvami.

Tega zaničevanja si ne bomo mogli več pustiti dopasti, ampak bomo zahtevali, da se avtonomija dežele vsaj v toliko vpošteva, da bo deželna vlada na svojem poslopju izobešala ob slavnostnih prilikah tudi našo od cesarja potrjeno kranjsko trobojnico. (Odobranje na levi in v središču. — *Beifall links und im Zentrum.*)

Pri demokratizaciji naše občinske uprave imamo še več drugih nalog, katere naj izvrši z zakonskim načrtom deželni odbor namreč v tistem razmerju, kakor se bo morala izožiti veljava in vpliv političnih

oblasti in deželne vlade na občine, v tisti meri se mora razširiti ugled edino poklicanega avtonomnega faktorja nad občinami, namreč deželnega odbora.

Tukaj se gre samo za nadzorstvo; tisto nadzorstvo, katero danes izvršujejo politične oblasti nad občinami, naj se vzame c. kr. okrajnim glavarstvom in naj se da deželnemu odboru. Naj ima to nadzorstvo avtonomna oblast, sicer je vsa avtonomija šla po vodi.

Jaz sem za najširšo avtonomijo občin. Ker je pa nadzorstvo potrebno, ima ostati. Ampak to nadzorstvo naj ne pristoji vladi, nego deželnemu odboru. In končno mislim, da naj bo vpliv, ki naj se zagotovi deželnemu odboru, vsaj v bistvu korelat tistemu vplivu, kakor ga ima danes deželna vlada.

Če hočemo avtonomijo občin, jo moramo tudi varovati ali pa pošljimo župane domov.

Potem pridemo do podemokratizacije občinske uprave.

Jaz vem, na desni strani zbornice bom naletel na odpor. Tega odpora pa se ne bojim!

Ako se oziram na sosedne kronovine, vidimo, da so se tam že odpravili različni privilegiji.

Tako mora biti tudi nam v prvi vrsti na tem, da se odpravijo virilisti, da se odpravi oziroma omeji častno občanstvo, da se utesni možnost izvolitev častnih občanov po tajnih sejah, da se pravilno določi čas občinskih sej in da se, če mogoče, tudi omeji prevladovanje kakih podobčin pri glasovanju. Virilisti niso opravičeni nikjer; to je samo ostanek iz prejšnjega stoletja.

Gospod poslanec ekselencia baron Schwegel je v odseku utemeljeval opravičenost virilistov, češ, da so največji davkoplačevalci, in je rekel, da ni mogoče razrednega zastopstva spraviti vun.

Jaz tudi ne vem, ali so zastopniki naše stranke vsi za odpravo razrednega zastopstva. Interesno zastopstvo ali razredno zastopstvo v občinah bo ostalo dalje, ampak to interesno zastopstvo ne sme iti tako daleč, da bi imelo toliko vpliva, da bi ta vpliv izključeval vpliv vseh drugih in da bi tisti, ki imajo že itak privilegirano pravico voliti v prvem razredu, imeli poleg tega še pravico sedeža v občinskem zastopu.

Po mojem mnenju je najbolj pravilno, če se virilisti kratkomalo takoj odpravijo.

Kar se tiče častnega občanstva, bi jaz za svojo osebo ne hotel popolnoma odpraviti častnih občanov. Priznati moram, da je skoro ne bomo imeli nobene občine, kjer bi ne bilo tega ali onega, ki ima posebne zasluge za občino, ali iz osebnih ambicij ali pa iz kakega drugega razloga. Ta ali oni si izbere kako občino, katero zlasti podpira. Ne vem, zakaj bi občina, če ima kakega takega protektorja, ne imela zanj še kakega „Boglonaj“.

Ampak grda je določba občinskega reda, ki pravi v § 9.: „Častni meščani, tržani in občinci imajo tako pravico, kakršno občinski deležniki, toda brez dolžnosti.“

To ni pravilno. Pravica in dolžnost sta korelata in torej sega drugo v drugo tako kakor kolesa v uri.

Še grje je, če se hoče dati častnim občanom še tisto privilegirano pravico, da volijo v prvem razredu. (Klici na levi: — Ruše links: „Penzijo jim dajte!“)

V zadnjem času je — to se mora priznati — smatrati podeljevanje častnega članstva večinoma kot strankarsko in bojno sredstvo.

Jaz bi bil tudi iz političnih razlogov za odpravo častnega članstva, (Poslanec — Abgeordneter Jaklič: „Jaz ravnotako!“) in imenujem to, da sem bil ravnotisti dan, ko sem vložil ta nujni predlog, katerega sedaj utemeljujem, imenovan častnim občanom neke občine, ironijo usode. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „To je tragedija!“)

Na vsak način sem zato, da vsaj odpravimo privilegirano pravico častnih občanov, ko volijo v prvem razredu.

Na Štajerskem volijo častni občani v tretjem razredu, in komur je v resnici za ljudski blagor, ta bo gotovo ravnotako delal v korist ljudstvu, naj potem voli v prvem ali pa v tretjem razredu. (Poslanec — Abgeordneter dr. Zajc: „Zakaj pa bi sploh volil!“)

Končno mislim, da bo treba nekaterih novih določb, ki bodo dale občinam možnost za socialno delo.

Danes tiče občine v takem oklopu, da jim je onemogočeno vsako delo na socialnem polju.

Ali imamo občin, ki bi se mogle ponašati, da so kaj storile glede delavstva, glede stanovanjskega vprašanja delavcev, ki stanujejo dandanes večinoma v takih prostorih, kjer se morajo nalesti infekcijskih bolezni? Ali imamo občin, ki bi se mogle ponašati, da so kaj storile za pospeševanje prometa, za investicije, ki bi prišle prihodnjim generacijam v korist, in za tako porazdelitev stroškov, da se bremena za dotične investicije porazdele tudi na prihodnje generacije? (Poslanec — Abgeordneter dr. Zajc: „Kočevje!“)

Izvezel bi kvečemu Ljubljano, ki pa ne spada pod ta občinski zakon.

Mi rabimo postavnih določb, da damo občinam prostost gibanja in dihanja in možnost za elastično delovanje na socialnem polju, sicer bodo odrevele tako, da jih lahko že naprej priporočimo muzealnemu kustosu.

Glede tretjega načela, ki ga izraža naš predlog, namreč glede onemogočenja obstrukcije, mislim, da je potrebno, da izpremenimo dotično zakonsko določbo na tak način, kakor je to storil goriški deželni zbor.

Preobširno bi bilo, ako bi hotel stvar natančneje utemeljevati. (Poslanec — Abgeordneter Plantan: „Ste bili že zadosti dolgi!“)

Gospod Plantan pravi, da sem že itak dolg dovolj, in zato bom opustil vsako utemeljitev.

Mislim, nekaj se mora tu napraviti, to je vsakomur jasno, da se onemogoči obstrukcija v občinskih zastopih, če že zaradi ničesar drugega, vsaj da rešimo Jesenice.

Občinski red na Goriškem je tako sestavljen, da je naravnost izključena vsaka obstrukcija.

Če tam kaka stranka obstruira, pripadejo mandati obstrukcionistov nasprotni stranki. To je najboljše sredstvo in se lahko priporoča v preudarek deželnemu odboru, kateremu bo poverjena naloga sestaviti načrt novega občinskega reda.

V tem zmislu prosim, gospoda, da sprejmete predlog ustavnega odseka, ter vam ob koncu svojih izvajanj priporočam, da ste pri debati kolikor mogoče kratki. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Pritrjujemo!“ — Odobravanje na levi. — Beifall links.)

Deželni glavar:

(prevzame predsedstvo — den Vorsitz übernehmend)

Zum Worte hat sich gemeldet der Herr Abgeordnete Erzellenz Baron Schwegel.

Ich erteile ihm dasjelbe.

Abgeordneter Freiherr von Schwegel:

Zu Verhandlung steht ein Antrag auf Revision unserer Gemeindeordnung. Die Notwendigkeit einer solchen Revision haben wir vollständig anerkannt und wir haben deshalb auch dem Dringlichkeitsantrage in diesem Sinne gern zugestimmt. Heute handelt es sich nun darum, gewisse Gesichtspunkte festzustellen, die dem Landesausschusse bei der Beratung und Ausarbeitung des Entwurfes, den er seinerzeit dem Landtage vorzulegen haben wird, als Richtschnur dienen sollen. Es handelt sich also nicht um die definitive Festsetzung bestimmter Grundfätze, sondern nur um die Darlegung jener Anschauungen, welche den einen oder den anderen der Herren in dieser Frage leiten.

Zu diesem Sinne werde auch ich mir erlauben, der Frage näher zu treten und auf einige Punkte aufmerksam zu machen, die mir Beachtung zu verdienen scheinen.

Der Herr Berichterstatter hat in sehr geistreicher Weise mit Jbsen begonnen, er hat den „Volksfeind“ Jbsens zitiert und er hat den Volksfeind in der Organisation der niederen Verwaltungsorgane, der Gemeinden, gefunden, indem er erklärte, wie es auch Jbsen richtig darstellt, daß es sehr gut möglich ist, die höheren Verwaltungsorgane, die Staatsverwaltung, in Ordnung zu bringen, während es außerordentlich schwierig ist, gegen den Volksfeind, der in diesen unteren Organisationen, in den Gemeinden, zu finden ist, zu kämpfen.

Ich habe nun gemeint, weil er den Volksfeind bekämpfen will, werde er gegen die Organisation der Gemeinden und jene Elemente, die dieses Unheil dort stiften, losgehen, jenen Volksfeind aber außer acht lassen oder wenigstens schonen, der sich in den höheren Sphären der Verwaltung bewegt.

Nun hat er aber den größten Teil seiner Ausführungen dazu verwendet, die Regierung und die politische Verwaltung wegen ihrer Einflußnahme auf die Gemeindeverwaltung anzugreifen.

Es ist nicht meine Aufgabe, die Regierung zu verteidigen. Es sind dazu viel Berufener da, die das viel besser tun können als ich. Aber aus meiner Erfahrung darf ich doch eine Bemerkung hier nicht unterdrücken. Die Mitwirkung, das Zusammenwirken der Staatsbehörde, beziehungsweise also in diesem Falle der Bezirkshauptmann-

schaften mit den Gemeinden, ist im höchsten Grade wünschenswert, wenn man gute Erfolge erzielen will. Ich habe es selbst erfahren, daß sehr wertvolle, wenn nicht die besten Anregungen oft von den Bezirkshauptleuten ausgegangen sind, die dafür keinen Dank geerntet haben. (Klici na levi in v središču: — Ruše links und im Zentrum: „Saj bi bila to njihova dolžnost!“ — „Kateri so to neki bili?“)

Deshalb ist es meiner Ansicht nach nicht richtig, daß man ohneweiters alle Bezirkshauptleute verurteilt und das gute Verhältnis zwischen Gemeinde und Bezirksamt stört. Im Gegenteil, man muß dahin wirken, daß die Beziehungen zwischen diesen beiden Organen so gut als möglich eingerichtet seien, damit sie zweckmäßig zum Nutzen der Gemeinden wirken können. Das ist der richtige Weg. Daß man aber die Gemeindeautonomie etwa in dem Sinne auffaßt, daß alles der Willkür der Gemeinden preisgegeben wird, das würde wohl nicht nützlich sein. Wir würden es vielmehr sehr freudig begrüßen, wenn unsere Gemeindevorstellungen in wichtigen Angelegenheiten die Unterstützung der Staatsbehörden finden würden, ebenso wie auch die Staatsbehörden in den wichtigsten Angelegenheiten nicht gut Entscheidungen treffen werden, wenn sie nicht in der Lage gewesen sind, die Stimme der Gemeinden früher zu hören. Einer braucht den anderen, trennen wir deshalb nicht zu sehr, es ist viel besser, wenn wir eine Harmonie herbeizuführen versuchen.

In dem Prinzipie aber stimme ich vollkommen mit dem Herrn Berichterstatter überein, daß eine Bevormundung der Gemeinden unbilliger Art absolut unrichtig ist. Insofern ist die Autonomie wünschenswert, als die fortschreitende Entwicklung der Gemeinden die Berechtigung dazu erweist, und da kann ich mit Freude konstatieren, daß die Entwicklung des Gemeindegewesens in unserer Heimat tatsächlich Fortschritte gemacht hat.

Einen Punkt nun, auf den der Herr Berichterstatter nicht hingewiesen hat, möchte ich noch anführen. Es ist die Wirksamkeit der Gemeinden im übertragene Wirkungskreise. Diese Wirksamkeit bedeutet für die Gemeinden eine außerordentliche Last, die Gemeinden müssen dafür außerordentliche Opfer bringen, und es wird der Moment kommen, wo man sich sehr zweckmäßig die Frage wird vorlegen müssen, wie dieser übertragene Wirkungskreis geregelt werden soll und wie die Gemeinden für die schwere Last, die sie dadurch zu tragen haben, in billiger Weise entschädigt werden sollen. Das wollte ich nur im allgemeinen mit Beziehung auf die Kritik anführen, der der Herr Berichterstatter das Verhältnis zwischen Staats- und Gemeindeverwaltung unterzogen hat.

Ich gehe nun zu denjenigen Anträgen über, die den eigentlichen Gegenstand der Debatte bilden und die vom Landesausschusse bei dem Reformentwurfe, den er auszuarbeiten haben wird, werden im Auge behalten werden müssen.

In dieser Beziehung hat der Herr Berichterstatter im Ausschusse auf vier Punkte hingewiesen, und ich halte es für meine Pflicht, da ich die Ehre habe, Mitglied des Ausschusses zu sein, wo diese Dinge besprochen wurden, diese auch zur Kenntnis des Hauses zu bringen.

Es wird in erster Reihe die Einführung des allgemeinen Wahlrechtes verlangt. Ich bin ganz gewiß nicht

dagegen, daß jedermann, der an der Gemeinde beteiligt ist, auch in derselben mitzusprechen in die Lage kommen soll. Nun steht auch der Herr Berichterstatter auf demselben Standpunkte, den ich und alle meine Gefinnungsgenossen und wahrscheinlich auch die überwiegende Mehrzahl des hohen Hauses einnehmen, daß die Interessenvertretung in den Gemeinden vorläufig wenigstens sorgfältig zu wahren ist, weil nur dann ein zweckmäßiges Funktionieren dieser Verwaltungskörper möglich ist.

Ich gestehe, daß ich selbst im ersten Augenblicke in dem Irrtume befangen war, daß eine Ausdehnung des Wahlrechtes in einem Sinne angestrebt werde, der in der Gemeindeverwaltung tatsächlich nur sehr nachteilig wirken könnte, daß nämlich das allgemeine, gleiche und geheime Wahlrecht eingeführt werden solle.

Ich konstatiere mit Vergnügen, daß der Herr Berichterstatter auf diesem Standpunkte nicht steht, daß vielmehr auch er an der Aufrechterhaltung der Wahlkörper festhält.

Anderseits ist aber die Organisation der Wahlkörper, wie sie in den Gemeinden bestehen, eigentlich eine ziemlich schwierige Frage. Da die Wahlkörper nach der Steuerleistung für Gemeindezwecke eingerichtet werden, die Steuerleistung aber eine vielfältige ist, wohin werden wir denjenigen einteilen, der für Gemeindezwecke gar keine Steuer zahlt? Es ist schwer, einen Wahlkörper aus Mitgliedern zu konstruieren, welche keine Steuer zahlen, wenn die Steuerleistung die Grundlage der Wahlkörper bilden soll.

Es ist vom Herrn Berichterstatter darauf hingewiesen worden, daß die direkten Steuern maßgebend seien. Gewiß, sie sind sehr maßgebend, wenn es sich um die Organisationen der Staatsverwaltung handelt, denn der Staat ist es, der die direkten Steuern bezieht, und jeder, der direkte Steuern zahlt, kann beanspruchen und sich für berechtigt halten, in entsprechender Weise an der Kontrolle der Staatsverwaltung sich zu beteiligen. In der Gemeinde aber zahlt man solche direkten Steuern in der Regel nicht, und es entsteht daher die Frage, ob derjenige, der zur Gemeindeverwaltung nichts beiträgt, auch ein Recht ableiten kann, mitzusprechen. (Poslanec — Abgeordneter dr. Šustersič: „Die Umlagenpflicht muß maßgebend sein!“) Wenn aber jemand keine Steuern zahlt, hat er auch keine Umlagen zu zahlen.

Nun komme ich zu einer anderen Frage. Es ist die Frage der Virilisten angeregt worden. Der Herr Berichterstatter hat sich dabei sogar auf meine Person berufen. Der Ausdruck „Virilist“ führt viele Leute irre. Wenn man von einer Demokratisierung des Wahlrechtes spricht, glaubt man dadurch, daß man die Virilisten entfernt, gewisse Kreise aus der Gemeindevertretung auszuschließen, die ohne ein Recht zu haben, ein solches ausüben. So steht aber die Sache nicht. Wenn ein solches Recht in dem Sinne ausgeübt werden würde, daß tatsächlich der Virilist einen entscheidenden Einfluß gewinnen könnte, könnte man vielleicht sagen, das sei insofern unberechtigt, als vielleicht die Steuerleistung desselben nicht in jenem Maße besteht, daß er dadurch zu einem solchen Einflusse berechtigt sein würde.

Aber der Virilist ist ja nur ein Gemeindevorstandsmitglied unter 16, 18, 24. (Ugovarjanje na levi. — Widerspruch links.)

Er kann nur eine Stimme ausüben. Nicht alle Virilisten haben dieselbe Ansicht. Im Gegenteil, die Demo-

fratifizierung trifft nicht den Großgrundbesitz, sondern die großen Steuerzahler, und wo sind die zu finden? Im Volke; es ist der Gastwirt, der Wagenunternehmer usw., und die haben nicht alle dieselben Anschauungen. Wenn Sie also von der Abschaffung der Virilisten sprechen und darunter den Großgrundbesitz meinen, sind Sie im Irrtum. Es handelt sich nur um die größten Steuerzahler in der Gemeinde, und daß diese ein größeres Recht haben sollen, geht aus dem Prinzip der Interessenvertretung hervor.

Nun ist es ja vielleicht eine gewisse Unbilligkeit, daß eine zu enge Grenze gezogen und gesagt wird, wer 100 fl. zahlt, ist Virilist, während derjenige, der nur 99 fl. 50 kr. zahlt, es nicht ist. Ein Maßstab muß ja existieren, aber es soll nicht geleugnet werden, daß diese Bestimmung vielleicht eine Änderung zuläßt, wie sie in anderen Ländern vorgenommen wurde. Der Landesausschuß möge zum Beispiel erwägen, ob nicht vielleicht die prozentuelle Teilnahme an der Steuerleistung einen solchen Maßstab abgeben könnte. Aber das Recht der Virilisten einfach zu streichen, solange eine Interessenvertretung existiert, ist doch ungerechtfertigt und unannehmbar.

Die Frage der Ehrenbürger ist ein Schmerzenskind für beide Seiten in gleichem Maße. Wenn Sie eine gute Lösung für diese Frage finden, wäre das sehr zu begrüßen. Denn es ist gewiß keine Ehre, dazu mißbraucht zu werden, die eine oder andere Partei durch Ausübung dieses Ehrenbürgerrechtes zu unterdrücken.

Ich bin selbst Ehrenbürger, ich würde aber gewiß wünschen, solche Konflikte zu vermeiden. Es wird kaum angehen, den Gemeinden das Recht, durch Ernennung zum Ehrenbürger verdiente Mitglieder auszuzeichnen, zu nehmen, die Gemeinden müssen doch die Möglichkeit haben, erworbenene Verdienste anzuerkennen. Oder wollen Sie etwa wie in Amerika die Bezahlung der erworbenen Verdienste durch bares Geld einführen?

Das ist ja ein streng modernes Prinzip (Veselost. — Heiterkeit.) und jedes Prinzip verdient seine Anerkennung. Wer Ihnen einen großen Dienst erweist, dem zahlen Sie dafür eine entsprechende Summe! Aber fragen Sie nur, ob Sie für dieses Prinzip bei der Bevölkerung eine begeisterte Zustimmung finden werden. Ich glaube nicht, und solange Sie dieses Prinzip nicht durchführen können, sind gewisse Titelverleihungen und gewisse andere Auszeichnungen vielleicht notwendig.

(Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: „Pa ni treba, da v prvem razredu volijo!“)

Darüber können wir ja sprechen. Wenn Sie bezüglich des Wahlrechtes eine andere, zweckmäßigere Form finden und dem Ehrenbürgerrechte irgend einen inneren Wert verleihen können, gut. Graf Taaffe hat einmal gesagt: „Denken Sie darüber nach!“ Ich kann Ihnen hier auch nur diesen Rat zur Beachtung empfehlen. Und wenn Sie ein gutes, praktisches Resultat herausbringen, wir werden es mit Freuden begrüßen.“

Was die Obstruktion betrifft, von der auch gesprochen wurde, so kann ich nur sagen, daß ich nie und nirgend ein Freund der Obstruktion war oder bin. Wie die Parteien sich verteidigen und kämpfen, ist Parteisache; ich für meine Person möchte nur gewissen Formen des politischen Kampfes, der die Grenzen eines gewissen Anstandes

überschreitet, unter allen Verhältnissen fern bleiben. Aber denken Sie auch darüber nach, wie Sie die Obstruktion in den Gemeinden bekämpfen wollen. Es ist gewiß nicht wünschenswert, wenn eine Gemeindevertretung sich nicht konstituieren kann, und es wird gewiß Aufgabe des Landesausschusses sein, eine befriedigende Abhilfe zu schaffen.

Ein Gesichtspunkt aber ist vom Herrn Berichterstatter nicht hervorgehoben worden, außer in der Zitierung Jbšens. Den eigentlichen Volksfeind hat er nicht bekämpft, und der liegt in der schlechten Geschäftsführung der Gemeinden, in der ungeordneten, unregelmäßigen Geschäftsführung. Jeder, der in einer Gemeinde lebt, erfährt oft genug, wie ungeheuer notwendig es wäre, eine gute Aufsicht über die Geschäftsführung zu schaffen, eine Unterstützung der Gemeinden bei der Geschäftsführung durchzuführen. Sie wissen, wie oft begründete Klagen gegen die Geschäftsführung der Gemeinden vorkommen, denen nur durch eine kräftige Unterstützung der Gemeinden abzuwehren wäre. Sorgen Sie dafür, daß unsere Gemeinden in die Lage versetzt werden, ihre Geschäfte gut zu führen, und Sie werden sich ein großes Verdienst erworben haben. Gott gebe es, daß es unseren Gemeinden gut gehe! Damit empfehle ich dem Landesausschuß die beste Pflege dieser schönen Aufgabe. (Živahno odobravanje in ploskanje na desni — Lebhafter Beifall und Händeklatschen rechts.)

Landeshauptmann:

Weiters hat sich zum Worte gemeldet der Herr Abgeordnete Dr. Eger.

Ich erteile ihm daselbe.

Abgeordneter Dr. Eger:

Ich will nur noch in zwei Richtungen eine Anregung geben, in erster Linie bezüglich dessen, in welcher Weise eine Obstruktion in der Gemeinde hintangehalten werden könnte. Es ist vom Herrn Berichterstatter ausführlich dargelegt worden, daß dazu unbedingt eine Verschärfung der Bestimmungen der Gemeindeordnung notwendig wäre. Speziell hat er darauf hingewiesen, daß in der Gemeindeordnung für Görz und Gradisca sehr scharfe Bestimmungen enthalten seien, die jede Obstruktion unmöglich machen. Ich habe mir diese Bestimmungen angesehen, und ich glaube, ohne vorgreifen zu wollen, meiner Ansicht dahin Ausdruck geben zu sollen, daß es vielleicht gar nicht notwendig ist, so drakonische Bestimmungen in das Gesetz aufzunehmen, wie Bestimmungen, daß außer hohen Geldstrafen, die über die nicht erscheinenden Gemeindeausschuß-Mitglieder verhängt werden können — dieselben ihres Mandates verlustig erklärt werden dürfen, daß die Minorität als gewählt einberufen werden kann usw. Ich glaube nun, daß man von allen diesen Bestimmungen absehen kann, wenn man nur den § 42 der Gemeindeordnung und den § 38 der Gemeindevahlordnung abändert, in dem man in den § 38 der Gemeindevahlordnung eine Bestimmung aufnimmt, daß zur Gültigkeit der Wahl der Gemeindevorstellung bloß die Anwesenheit der Majorität der Mitglieder notwendig ist, und ebenso in § 42 der Gemeindeordnung eine gleiche Bestimmung. Heute bestimmt § 38 der Gemeindevahlordnung, daß zur Wahl der Gemeindevorstellung $\frac{3}{4}$ der Ausschußmitglieder

anwesend sein müssen, ebenso § 42 der Gemeindeordnung, daß zu den regelmäßigen Ausschusssitzungen $\frac{2}{3}$ der Mitglieder erscheinen müssen. Wenn aber nur die Hälfte der Mitglieder anwesend zu braucht, dann ist der Obstruktion die Spitze abgebrochen.

Was die Geschäftsführung der Gemeinden betrifft, so kann ich aus meiner eigenen Praxis auf dem Lande — und meine Fachkollegen werden mir darin recht geben — nur feststellen, daß zahllose Rechnungsprozesse in den Gemeinden stattfinden, und zwar regelmäßig dann, wenn die Gegenpartei zur Herrschaft gelangt. Da werden dann die alten Rechnungen durchgesehen und dem Bürgermeister oder dem abgetretenen Ausschusse wird ein Rechnungsprozeß angehängt. Eine Änderung könnte diesbezüglich dadurch erreicht werden, daß für die Geschäfts- und Rechnungsführung der Gemeinden bestimmte Vorschriften erlassen und in die Gemeindeordnung hineingenommen werden, ferner dadurch, daß der Landesausschuß ständige Gemeinderevisoren bestellt, die den Auftrag haben, die Gemeinderechnungen jährlich durchzusehen.

Deželni glavar:

Dalje se je oglašil k besedi gospod poslanec Gangl.

Poslanec Gangl:

V seji ustavnega odseka smo se na dolgo in široko posvetovali o nujnem predlogu glede preosnove občinskega reda in občinskega volilnega reda. Imeli smo priliko takrat obrazložiti svoje nazore glede tega, in moram poudariti tudi tukaj v javnosti, da je enako, kakor deželni šolski zakon, tudi občinski volilni red nekaj, kar izvira še iz starih časov in kar na vsak način zahteva preosnove. Ker odgovarja predlog načelom prosplošenja in demokratizacije volilne pravice, je umevno, da bom, kakor z mano vred vsak, ki je enakega mišljenja, v tem oziru z vsem navdušenjem glasoval za ta predlog.

Kar se tiče pa drugih podrobnosti, bo itak dana prilika govoriti o njih, ko pride elaborat deželnega odbora pred visoko zbornico.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Drobnič se je oglašil za besedo k formalnemu predlogu.

Poslanec Drobnič:

Predlagam konec debate.

Deželni glavar:

O tem formalnem predlogu imamo takoj glasovati, in prosim gospode, ki ste za konec debate, da blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto, — in torej je debata zaključena, in ima sklepčno besedo gospod poročevalec. (Klici: — Ruße: „Se odpove besedi!“)

Poročevalec dr. Pegan:

Ne bom govoril, samo nekaj bi čisto kratko odgovoril gospodu poslancu ekselenci baronu Schweglu, ki pravi, da nisem pobijal pravega „Volksfeinda“ — sovražnika ljudstva. Moram poudarjati, da smatram tiste, proti katerim so bila izvajanja naperjena, dokler bodo tako delali kakor dosedaj, kot glavnega ljudskega sovražnika, in to so visoka vlada in njeni podrejeni organi.

Deželni glavar:

Glasovati imamo samo o enem predlogu odsekovem, ki se glasi (bere — lieft):

„Naroča se deželnemu odboru, naj izdela zakonski načrt občinskega reda in občinskega volilnega reda po načelih prosplošenja volilne pravice, demokratizacije občinske uprave in onemogočenja obstrukcije.“

Gospodje, ki ste za ta predlog, prosim, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto, — in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Na vrsto pride točka:

6. Ustno poročilo odseka za deželna podjetja o nujnih predlogih gospoda poslanca Mandelja in tovarišev:

a) glede ustanovitve deželne banke.

6. Mündlicher Bericht des Ausschusses für Landesunternehmungen über die Dringlichkeitsanträge des Herrn Abgeordneten Mandel und Genossen:

a) betreffend die Errichtung einer Landesbank.

Poročevalec Mandelj:

Visoka zbornica! Čast mi je poročati v imenu odseka za deželna podjetja o mojem nujnem predlogu glede ustanovitve deželne banke.

Omejil se bom na par besed prvič zato, ker vem, da ne bom nobenega prepričal, ako ni še prepričan, o potrebi deželne banke in drugič, ker se je ves odsek v načelu izrekel za napravo deželne banke. Samo glede delokroga je bilo čuti nekatere pomisleke. Na eni strani se je naglašalo, da naj bi se delovanje deželne banke omejilo samo na komunalna, melioracijska, hipotekarna in železnična posojila, vse bančno poslovanje pa naj bi bilo izločeno. Tudi se je glede objektivnosti in potem pa glede obremenjenja dežele omenjalo nekaj pomislekov. Pa o tej stvari sedaj, ko uvajam debato, ne bom govoril, pač pa pozneje, ako bi se kdo oglašil.

Predlog odseka se glasi (bere — lieft):

„Sklene se:

1. Deželna banka se ustanovi.

2. V svrhu ustanovitve deželne banke naj deželni odbor poizveduje pri drugih podobnih deželnih zavodih, po potrebi zasliši eksperte glede delokroga nameravane deželne banke, vse tozadevne načrte deželne banke v dogovoru s c. kr. vlado iz-

dela ter deželnemu zboru v svrhu končne odobritve že v prihodnjem zasedanju predloži.“

Kakor vidite, se je druga točka nekoliko izpremenila glede interpretacije, v katerem oziru naj deželni odbor postopa, da se bo stvar ugodno rešila.

Deželni glavar:

Debata je otvorjena. K besedi se je oglasil gospod poslanec dr. Triller.

Poslanec dr. Triller:

Visoka zbornica! Jaz sem za ustanovitev deželne banke. Naglašal sem to že pri razpravi o nujnosti in tudi v odseku. V navskrižju sem z gospodom referentom samo, v kolikor se tiče obsega njenega poslovanja. Ker sem v tem pogledu tudi v odseku navajal svoje pomisleke, štejem si v dolžnost ponoviti te pomisleke tudi tukaj. Deželna banka naj se torej ustanovi! Stavil sem sicer v odseku predlog, naj se ustanovi le deželna hipotečna banka; ker je pa omilil referent svoj predlog tako, kakor ga je ravno predaval, da naj namreč deželni odbor najprej zasliši eksperte in potem šele naj pride z načrtom statuta, sem se vdal. Jaz sem prepričan, da bo uspeh ekspertize ta, da se bodo eksperti in deželni odbor izrekli za to, naj dežela Kranjska opusti vsako eksperimentiranje. Visoka zbornica! Smo že in bomo še natovorili precej bremen davkoplačevalcem, in gotovo naš denarni položaj ni tak, da bi dopuščal kako eksperimentiranje. Eksperimentirala pa bi dežela, ako se postavi deželna banka na tako široko podlago, kakor n. pr. deželne banke v Bukovini, Galiciji in na Češkem. V naši deželi za kaj takega ni realne podlage, niti potrebe. V Galiciji in Bukovini je izsililo ustanovitev deželnih bank na najširši podlagi dejstvo, da je tam vsled privatne špekulacije, vsled privatnega oderuštva obrestna mera bila tako visoka, da je treba bilo avtoritativnim potom vmes poseči. V tem žalostnem položaju naša dežela ni. Hvala naši obojestranski denarni organizaciji je položaj v naši deželi tak, da vsak, kdor je vreden kredita, dobi lahko denar za pošteno obrestno mero. Da bi se torej obrestna mera še bolj izravnala, tega naša deželna banka ne bo mogla doseči.

Na drugi strani je imel gospod poročevalec kot eksempl pred očmi deželno banko češko. Tudi ta eksempl ne velja za razmere naše dežele. Naša dežela je, žalibog, še pretežno agrarna. Jaz sicer upam, da se bo sčasoma industrializovala, da, jaz vidim boljše bodočnost njeno edino v industrializovanju; ampak za sedaj moramo računati s pretežno agrarskim značajem dežele, in ta agrarski značaj negira potrebo deželne banke s tako obširnim bančnim poslovanjem, ki obsega tudi eskompt in re-eskompt menic, lombard, report itd. Na Češkem je drugače. To je industrialna provincija *von Eschsch*, kjer je naravnost potreba nanesla, da se je ogromni mobilni kapital koncentriral v kaki osrednji organizaciji. Jaz mislim torej, da bo treba priliti tudi kropu

naše deželne banke še veliko hladne studenčnice. Uvidevam pa pač potrebo deželne hipotečne banke z gotovim omejenim delokrogom, ki naj se razteza zlasti na komunalna, melioracijska in eventualno tudi na železniška posojila. Za danes in morda še za desetletja, ali vsaj za dogledni čas bo taka banka popolnoma odgovarjala potrebam naše dežele. Izdela naj se torej načrt za deželno banko; zoper to pa protestujem, da bi se ta načrt takoj uveljavil, in postavila deželna banka na tako široko stališče. Za kaj takega ta visoka zbornica ne more prevzeti odgovornosti, ker bi se s tem deželi naložilo le veliko, veliko neprevidnih bremen. Kdor le od daleč pozna bančno poslovanje, ve, kako velikega kapitala je treba za investicijske troške. Ne vem, kako si gospod referent predstavlja to, da naj bi deželna banka pričela svoje delovanje, ne da bi takoj razpolagala z velikanskim fondom. Ta fond bi moral znašati najmanj kakih 5 milijonov kron. Tega denarja nimamo na razpolago in ga tudi ne bomo imeli, ko bo deželna banka kri in meso postala. Zato izjavljam, da bom glasoval sicer za to, da naj se ustanovi deželna banka, ampak glede delokroga naj se omeji na komunalna, melioracijska in železniška posojila.

Landeshauptmann:

Zum Worte hat sich weiters gemeldet der Herr Abgeordnete Excellenz Freiherr v. Schwegel.

Abgeordneter Freiherr v. Schwegel:

Ich bitte den hohen Landtag um Verzeihung, daß ich noch einmal Ihre Geduld und Nachsicht in Anspruch nehmen muß. Der Gegenstand ist aber von solcher Bedeutung, daß ich unmöglich einfach für die Sache stimmen kann, ohne meine Abstimmung zu motivieren.

Ich hätte mich vielleicht auch jeder Ausföhrung enthalten können, wenn der Herr Berichterstatter nicht bei der Gelegenheit, als er den Gegenstand in der Debatte über seinen Dringlichkeitsantrag behandelte, die Angelegenheit nach allen Richtungen so eingehend besprochen hätte, daß eine Antwort darauf unumgänglich notwendig ist, wenn man sich nicht dem Vorwurfe aussetzen will, daß man, wenn auch einer anderen Ansicht, seine Meinung bei diesem wichtigen Anlasse unterdrückte.

Es wird die Gründung einer Landesbank beantragt. Es ist nicht das erstemal, daß solche Gegenstände hier verhandelt werden. Auch sind Landesinstitute für Hypothekendar und andere ähnliche Angelegenheiten in anderen Kronländern Österreichs so zahlreich, daß es nicht wundernehmen kann, daß ein solcher Antrag auch in diesem hohen Landtage unbedingt auf die Tagesordnung kommen mußte. Wir haben Landesbanken fast in allen Ländern. Der Herr Berichterstatter hat aber hauptsächlich eine Landesbank ins Auge gefaßt, die ihm zum Modell diente, nämlich die der Bukowina, eine der jüngsten Schöpfungen, die seinen Anschauungen am ehesten zu entsprechen scheint.

Die Landesbank für die Bukowina ist nicht bloß Hypothekendarbank, wie der Herr Vorredner gemeint hat, der im übrigen mit meinen Anschauungen über diese An-

gelegenheit vollständig übereinstimmt, sie ist vielmehr auch eine Anstalt, die Kommunal- und Meliorationsanlehen vermittelt, die aber nebenbei auch alle anderen Geschäftszweige, die einer Bank zukommen, kultiviert. Sie eskomptiert Wechsel, erteilt Personalkredite und unbedeckte Kredite, besorgt Depositengeschäfte, kurz, sie versteht alle Agenden einer modernen Bank, und wenn sie gut geführt wird, ist ja dagegen auch nichts einzuwenden.

Nun entsteht aber die Frage: Ist bei uns das Terrain für die Wirksamkeit einer solchen Bank vorhanden? Zu welchem Zweck errichtet man sie? Kann ein solches Institut auf dem gegebenen beschränkten Terrain erfolgreich wirken? Denn, wenn man von einer Landesbank spricht, ist ihr Wirkungskreis schon territorial eingeschränkt. Das Charakteristische einer Landesbank ist, daß für alle Nachteile, die sie treffen können, das Land aufkommen muß, und das ist eine sehr ernste Frage. Alle Vertreter des Landes werden es sich deshalb gewissenhaft überlegen müssen, ob sie eine derartige Verpflichtung ohneweiters zu übernehmen beschließen können.

Wenn aber eine derartige Einschränkung gegeben ist, daß nur die speziellen Interessen des Landes, der Landesumfang in den Bereich der Geschäftstätigkeit der Bank einbezogen werden soll, so ist das von großer Bedeutung. Denn, wenn auf der einen Seite eine geographische Einschränkung für die Geschäfte der Bank gegeben ist — wir wollen doch nicht eine Landesbank gründen, um etwa auf dem Balkan Geschäfte zu machen — wenn wir uns andererseits darauf beschränken wollen, Geschäfte nur unter ganz bestimmten Bedingungen zu machen, wenn wir z. B. Pfandbriefe nur zu einem ganz bestimmten Zinsfuß ausgeben dürfen, der mit jenem ganz gleich sein muß, den der Anlehnswerber zu tragen hat, so sind das für eine Erwerbsbank sehr ungünstige Bestimmungen.

Nun soll ja aber die Landesbank keine Erwerbsbank werden, denn aus einer solchen Bank Nutzen zu ziehen ist nicht nur nicht der Zweck derselben, sondern es ist dafür auch kaum die Möglichkeit vorhanden.

Eine solche Bank kann aber auch nicht so ohne weiters gegründet werden. Eine Hypotheken- oder Meliorationsbank können Sie unter Ausgabe von Pfandbriefen errichten. Sie können nämlich ganz gut, wenn z. B. eine Gemeinde ein Anlehen verlangt, dieser Gemeinde Ihre Pfandbriefe oder Kommunalobligationen übergeben und sind einer weiteren Kapitalbeschaffung enthoben.

Wenn Sie aber auch andere Bankgeschäfte machen wollen, müssen Sie zunächst einen Betriebsfonds schaffen. Sie können einen solchen Fonds schaffen, indem Sie Fondsobligationen ausgeben. Aber was ist das anderes als eine Art von Prioritätsaktien? Für diese muß man das Geld schaffen, und wieviel ist das Mindeste, was die Bukowina für ihr Land als notwendiges Betriebskapital ausgeworfen hat? 10 Millionen K, von welcher Summe $6\frac{1}{2}$ Millionen bereits ausgegeben sind. Glauben Sie aber, daß wir ohneweiters in Krain ein Kapital von 10 Millionen K aufbringen können, wo wir doch gleichzeitig ein öffentliches Anlehen von 10 Millionen K planen und wo noch, nebenbei gesagt, jährlich ein weiteres großes Defizit zu bedecken sein wird? Glauben Sie, daß Sie dann diese Fonds-Anteilscheine mir nichts dir nichts

halbwegs annehmbar werden plazieren können? Woher werden Sie das Kapital nehmen?

Es handelt sich also um eine finanzielle Spekulation, die das Land in dieser Lage durchaus nicht unternehmen darf, wenn Sie dessen Interessen nicht gefährden wollen.

Eine Hypothekenbank in Krain erfordert das vorhandene Bedürfnis nicht, hat der Herr Vorredner gesagt. Tatsächlich ist auch im Ausschusse dargelegt worden, daß bezüglich der Hypothekendarlehen an die Grundbesitzer kaum ein Land so günstig gestellt ist wie Krain. Wenn aber das der Fall ist, daß für Hypotheken eigentlich kein Bedarf vorhanden ist — und ich möchte fast nicht bezweifeln, daß dem so ist (Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: „Aber der Zinsfuß ist sehr hoch!“) Welchen Zinsfuß kann denn eine solche Bank feststellen? Sie kann ja auch das Geld nicht umsonst geben. Wenn Sie $4\frac{1}{2}\%$ nehmen, werden Sie gleich in eine sehr schwierige Lage kommen. $4\frac{1}{2}\%$ wäre der Zinsfuß für den Geldgeber und für den Geldnehmer, aber Sie müssen doch auch für die Regie einen Beitrag haben. In Krain rechnet man diesen Beitrag mit $1\frac{1}{4}\%$ und es wird behauptet, das sei zu wenig. Da kommen Sie also schon auf 5% , und glauben Sie nicht, daß ein Geldwerber wo anders das Geld billiger haben kann? Da werden Sie dann ein Institut schaffen, daß keine Geschäfte haben wird. Das Geld nimmt man eben da, wo man es am billigsten bekommt. Es ist nicht möglich, auf diese Weise gute Geschäfte zu machen. Es sind ja hier Herren zugegen, die diese Verhältnisse besser kennen als ich, und die mir kaum widersprechen werden.

Ich wünsche gewiß, daß alles geschehe, was im Interesse des Landes gelegen ist, daß jede Konkurrenz bekämpft werde, aber zu unserem Schaden wollen wir eine Konkurrenz gewiß nicht bekämpfen. Und es ist nicht eine Seltenheit, daß man dabei draufzahlt. Schauen Sie nur in die benachbarten Länder. Kärnten hat an solchen Gründungen 60.000 K verloren, und fragen Sie nur die Vertreter Dalmatiens! Glauben Sie, daß Geldgeschäfte gar so leicht zu machen sind?

Ich würde also dringend bitten, daß diese ganze Angelegenheit sehr genau überlegt werde. Ich glaube, daß der Moment für die Errichtung einer Landesbank nicht gut gewählt ist. Der Moment, wo wir unsere Landesfinanzen in Ordnung bringen müssen, erheischt, daß wir unseren Kredit schonen, derjenige aber, der viele Schulden und solche Experimente macht, ist in Gefahr, seinen Kredit zu erschüttern, vielleicht sogar zu verlieren. Der Herr Vorredner hat gesagt: Experimentieren wir nicht! Das wäre nur ein Experiment, vor dem ich Sie warnen möchte.

Es ist auch gesagt worden: Bedenken Sie nur, wie viele Leute werden bei diesem Institute gute Beschäftigung finden. Soll diese Bank ein Stellenvermittlungsbureau werden? Ich bin überzeugt, die Regie wird viel kosten, 100—150.000 K, da ja so und so viele Beamte bestellt werden müssen, aber diese 150.000 K wird die Bank vielleicht nicht verdienen und das Land vielleicht zahlen müssen. Ist das aber unsere Absicht? Haben wir auf diese Weise die Interessen des Landes gefördert? Ich glaube, daß in wirtschaftlichen Fragen jede Illusion beseitigt werden muß, da gilt es, mit kaltem Blute die Sache zu beurteilen. Man kann wirtschaftliche Verhältnisse

nicht von einem rein theoretischen oder nur politischen Standpunkte ins Auge fassen und beurteilen. Wir haben das z. B. erst jüngst in der Türkei gesehen, wo man mit einem Boykott Österreich zu paaren treiben wollte. Der Boykott ist ein Fehler ersten Ranges, ebenso in der Türkei wie bei uns, und ein Volk, das ernste wirtschaftliche Arbeit leisten will, macht keinen Boykott.

Seien Sie also vorsichtig! Es ist gewiß notwendig, daß für unsere Gemeinden ein Meliorationskredit usw. geschaffen werde, aber glauben Sie mir — und die Erfahrungen der Herren im Landesausschusse können das gewiß bestätigen — der Kredit für diese Zwecke ist bei einer guten Geschäftsführung jeden Tag unbedingt leicht zu haben. Dazu brauchen wir nicht kostspielige Organisationen. Wenn Sie aber eine solche Organisation schaffen wollen, dann überlegen Sie vorher genau, ob sie auch den Interessen des Landes entspricht, und wenn sie nicht entspricht, dann haben Sie den Mut, Schlagwörtern zu widerstehen. Das ist der Rat, den ich diesem Antrage als Geleite mitzugeben mir erlaube.

Deželni glavar:

Med govorniki ni nihče več vpisan.

Ali želi sicer še kdo besede?

Gospod poslanec dr. Krek ima besedo.

Poslanec dr. Krek:

Ekscelenca gospod poslanec baron Schwegel je proti koncu svojega govora poudarjal, da ni potrebna ustanovitev deželne banke zaradi tega, ker soliden gospodar, bodisi dežela ali občina, dobi lahko povsod kredit. Temu nasproti par besed. Ne izdam nobene skrivnosti, če rečem, da je gospod baron Schwegel v odseku sam priznal, da je za občine težko dobiti kredit pri tujih zavodih, ker je nemogoče, da bi tako natančno informacijo podale dotičnim zavodom, kakor je treba, da se potem finančna operacija izvrši na njeni podlagi, in zato je sam priznal, da bi deželna banka občinam dajala, če morda tudi ne ceneje, pa vsaj lažje kredit, ker bi dobila lažje potrebne informacije, da je torej v tem oziru nje ustanovitev opravičena. Ta misel je tako važna, da sem ji s tem, da sem se oglašil k besedi, hotel dati še poseben poudarek. Jaz imam nekaj izkušenj glede zadružništva in vem, da mora imeti zadružništvo svojo lastno denarno centralo, ker nobena privatna banka ne bo tako sodila zadruge, kakor zadružna centrala sama, ki pozna razmere, namen itd. dotičnega zavoda. Ravnotaka je pa stvar glede na občine od strani deželnega zavoda. Občina ne bo dobila kredita na taki podlagi nikoli od privatnega bančnega zavoda, kakor pa od zavoda, ki je zvezan z deželo, ki pozna kraj, osebe in razmere tega kraja ter ve presoditi, v koliko je zmožen za napredek in zato je s tega stališča kreditna podlaga vse drugačna, in zato je tudi edino na tej podlagi, če se ustanovi deželna banka, mogoče pospešiti gospodarski napredek dežele potom občinskega gospodarstva. Tovarš gospod dr. Triller pravi, da se bo pri tem deželnem zavodu dobil

denar dražje. Jaz ne rečem, da ne, ampak za melioracije, za podjetja, potrebna za gospodarski napredek, ne igra glavne vloge obrestna mera, ampak kredit v zadostni meri in hkrati velja, kot glavna vloga tudi ta, da upnik z dolžnikom ne ravna po paragrafu, ampak po razmerah, po okoliščinah, v katerih se nahaja dotični dolžnik, in da pri tem marsikaj prezre, česar privatni bankir prezreti ne more in ne sme. Torej jaz dam ta svet na pot predlogu gospoda poročevalca, poleg tistega sveta, ki ga mu je dal gospod poslanec ekscelenca baron Schwegel, s katerim sem se ravno pečal.

Deželni glavar:

K besedi se je nadalje še oglašil gospod poslanec dr. Lampe.

Poslanec dr. Lampe:

Vprašanje ustanovitve deželne banke se je sedaj obravnavalo iz raznih stališč in reči moram, da sem hvaležen tudi gospodoma ekscelenci baronu Schweglu in dr. Trillerju za razne pomisleke, ki sta jih izražala. Vendar se je gospod baron Schwegel oziral le bolj na to, kar je accidentalnega. Težišče in glavni namen te banke je pa ta, da pospešuje banka javna dela, ki so v sedanjih odnošajih nemogoča. Mi smo sedaj sklenili najeti 10 milijonov kron za ceste, zgradbo vodovodov in za druge melioracije. Sedaj pridemo pa v jako čuden položaj. Mi hočemo narediti ceste, ampak cestni odbori nimajo sredstev in ne bo mogoče izvršiti velikega tega programa, ker moramo računati z raznimi interesenti, ki pa nimajo denarja. Okrajni cestni odbori nimajo denarja. Dali smo sredstva na roke samo enem faktorju, t. j. deželi. (Poslanec — *Abgeordneter* dr. Triller: „Komunalna in melioracijska posojila“). Tukaj mora deželna banka priti na pomoč, mi hočemo izpeljati cestne zgradbe, pri katerih so okrajni cestni odbori udeleženi s polovico stroškov; tem mora priskočiti deželna banka, zakaj sedaj ne moremo naprej s temi deli, ker cestni odbori ne morejo tako hitro dobiti potrebnega denarja.

Deželni odbor bo imel opraviti in sklepati pogodbe z raznimi občinami. Sedaj jim moramo reči, kadar hočejo izvršiti kako delo: Pojdite po svetu posojila iskat, ampak več kakor za 4½/0 obrestiga ne smete najeti. To je sedaj tista težava pri deželnem odboru, katera se mora odpraviti. Največje težave so pri šolskih zgradbah. Zakaj se naši ljudje tako branijo novih šol? Ker jih ne morejo plačati. Če se pa stvar napravi tako, da se breme razdeli na 40 ali 60 let, potem ljudstvo tega ne bo tako čutilo in se ne bo branilo stroškov. Dandanes se mora pa vse kar naenkrat narediti. V kak položaj pridejo občine, če imajo postaviti kako mrtvašnico, ali vsled konkurenčne obravnave popraviti župnišče, ko ljudje ne zmorejo dotičnih stroškov? V takih slučajih torej mora nastopiti deželna banka, in to je

glavni njen namen, vse drugo je akcidentalno. Nam je ležeče v prvi vrsti na tem, da se javna dela morejo redno vršiti in zato bi Vas prosil, da sprejmete predlog, kakor ga je stavil gospod poročevalec.

Deželni glavar:

Nadalje se je k besedi oglasil gospod poslanec župnik Hladnik.

Prosim!

Poslanec Hladnik:

Visoka zbornica! Nisem se nameraval oglasiti pri tem predlogu. Ker sem pa čul razne ugovore in da se hoče nekako onemogočiti ustanovitev deželne banke, smatram kot agrarec za svojo dolžnost, da iz kmetijskega stališča namero ustanovitve deželne banke prav toplo pozdravljam.

Jaz mislim, da je ravno našim kmetom treba takega zavoda, kakor se ga namerava ustanoviti.

Poudarjalo in trdilo se je, da obrestna mera v deželi ni tako visoka, da bi bilo potreba posebnega zavoda, ki naj bi znižal to obrestno mero.

Jaz poznam zavode, pri katerih je navadna obrestna mera šest od sto.

Ravno slučajno sem dobil en pregled, iz katerega je razvidno, koliko je zadolženo naše kmetijsko posestvo. Žal, da obrestna mera ni zaznamovana.

Samo hipotekarnega dolga napravijo naši posestniki do 17 milijonov kron na leto. Res, da se nekoliko odplača, ampak za več kot polovico ostane posestvo obremenjeno in dasiravno nimam pred seboj podatkov, vendar lahko rečem, da je naše zemljiško posestvo obremenjeno za kakih 200 milijonov kron, in gotovo polovica teh hipotek se mora po 60/0 obrestovati.

Ugovarjalo se je, da pri deželni banki ne bode mogoče dobivati posojil cenejše kakor po 43/40/0. Ali pomislite, koliko bo že s tem deželi prihranjenega. Če računamo, da se bo moralo posojila obrestovati celo po 50/0, da se bode torej obrestna mera znižala samo za 10/0 in če računate, da bode prišlo to samo 50 milijonom kron vknjiženega dolga v prid, znašal bi dobiček vsako leto že vsaj pol milijona kron. Torej že zato se moramo za ustanovitev takega zavoda zavzeti in jo najtopleje pozdravljati.

Drugič pa sem jaz mnenja, da bomo v naši deželi vendar enkrat tudi morali misliti na to, da se dolgovi, ki so vknjiženi, odkupijo, in to ne bo šlo drugače, kakor po takem deželnem zavodu.

Res je, posojilnice dajejo posojila tudi na amortizacijo. Toda kdor ima kako posojilo je vedno pod Damoklejevem mečem in v strahu, da se mu posojilo odpove in da ga mora iskati potem kje drugod. Potem pa mora za 10/0 ali še več višje plačati obresti in še težavno mu je najti za to kak zavod.

Saj vemo iz novejša dobe, kako odpoveduje eden najmogočnejših in najbolj trdno fundiranih

zavodov hipotekarna posojila z odlogom komaj par mesecev.

Kmetovalec ne dobi tako lahko posojila, če ga pa ne dobi, je izgubljen in taki nevarnosti ga ne smemo izpostaviti.

Torej iz tega ozira, da bo dajal ta zavod kmetom posojila, ki se bodo polagoma amortizirala, potem, da se bo obrestna mera polagoma znižala in s tem polagoma znižalo tudi hipotečno obremenjenje našega zemljiškega posestva, pozdravljam ta predlog in izjavljam, da bom z veseljem zanj glasoval. (Odobranje na levi. — Beifall links.)

Deželni glavar:

Gospod poslanec Matjašič se je oglasil k besedi za formalni predlog.

Poslanec Matjašič:

Predlagam konec debate.

Deželni glavar:

O tem formalnem predlogu imamo po opravljenju takoj glasovati.

Gospodje, ki ste za konec debate, prosim, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Gehst.)

Konec debate je sprejet.

Torej ima, ker ni noben govornik več oglašen, le še gospod poročevalec končno besedo.

Poročevalec Mandelj:

Visoka zbornica! Danes stojimo pod vtisom, bi rekel, gorenjske bistroumnosti gospoda poslanca excellence barona Schwegla in tudi diplomatske spretnosti njegove. Pa vzlic temu moram reči, da gleda iz vsega tega, kar je povedal, le stari kapitalistični liberalci.

Jaz bi bil pričakoval ali nekoliko več naklonjenosti nasproti mojemu predlogu, ali pa bolj tehtnih ugovorov.

On pravi, da sem vzel kot vzor za našo deželno banko pravila bukovinske banke. Ampak jaz sem izrečno rekel v predlogu, da je vsak personalni kredit in vse, kar je riskantnega, izključeno iz delokroga naše banke, kar v bukovinski banki ni.

Potem je gospod baron Schwegel trdil, da dežela jamči za izgube. Dežela jamči seveda, pa ne zato, ker se je bati kake nesreče, ampak zato, da se zavodu zagotovi neomejen kredit.

Povsod pri takih podjetjih mora biti jamstvo.

Za ljubljansko hranilnico jamči mestna občina, pa nikjer se ne pravi: Kako morete občino v tak položaj spraviti.

Kredit, zaupanje v deželne bančne zavode je velik, večji kakor v od države izdane papirje.

Le pogledjte kurzno listo.

Državne rente so za dva ali 30/0 nižje kakor papirji deželnih zavodov, celo deželne banke bu-

kovinske, torej dežele, kjer kreditne razmere niso urejene.

Danes, ko so papirji tako padli, stoji kurz „Fondsschuldscheinov“ češke deželne banke na 99, navadno pa notirajo po 100 in še več.

Povsod so kurzi deželnih papirjev višji kakor pri državnih papirjih.

Ravno iz tega razloga moramo biti za deželno jamstvo, kar pa nikakor ni riskantno.

Ekselenca gospod baron Schwegel je tudi patetično vprašal: „Ist denn Terrain vorhanden?“ On pa bi bil moral povedati, zakaj ne bi bilo „terraina.“

Ker ekselenca Schwegel vprašuje, bi ga na sledeče opozoril.

Leta 1889. se je napravilo hipotečno banko na Nižje Avstrijskem in Nižje Avstrijska je bogato založena z bankami. Tam je bil že tisti čas velik hipotekaren zavod „Bodenkreditanstalt“, ki obstoji od leta 1863., potem še dva druga velika hipotekarna zavoda iz leta 1868. oziroma leta 1871; torej to so bili trije močni hipotekarni zavodi in potem je prišla leta 1889. deželna hipotekarna banka in močje se niso vprašali: „Ist da Terrain vorhanden“, ampak gospodje so videli, da stvar ni tako nevarna, da je pa za socialen napredek dežele tak deželni zavod koristen in potreben.

Naš čas ni več tak, da bi bil zavod omejen samo na občinske stvari, za vse bančne posle pa naj bi se ne brigali.

V državi napredujemo, pa tudi v deželi moramo napredovati.

Jaz z veselim srcem danes stojim na tem mestu, ker vem, da se ustanovi velik gospodarski mejnik v deželnem gospodarstvu, in ne samo za deželo Kranjsko, ampak tudi za vse občine in interesente v deželi se stori velik korak naprej.

Opozarjam tukaj samo na neko stvar.

Tovariš gospod dr. Triller je rekel, da mi tukaj hočemo eksperimentirati.

Jaz mislim, da, ko bi mi bili na Češkem l. 1889., ko so napravili novo deželno banko, tam bi bila morda beseda na mestu, da se eksperimentira, ker je poprej bila deželna banka samo na Gališkem.

Mi pa imamo vendar že dokaj lepih vzorov v drugih deželah, po katerih se ravnajmo. Poizvedovali bomo in se poprijeli tega, kar je za našo banko in naše razmere koristno, in kar se mene tiče, bom delal z nogami in rokami, da delokrog naše deželne banke ne bo samo omejen na komunalni, meljoračni in hipotekarni kredit, kajti potem je banka premalo gibčna in poleg teh pasivnih opravkov mora imeti tudi nekaj aktivnega in da se pritegne tudi lombard in eskompt itd., skratka vse, kar pri bančnem poslovanju ni riskantno, kajti sicer bi bil delokrog deželne banke za današnje razmere preomejen.

Pred 20 leti bi bili pomisleki tovariša gospoda dr. Trillerja morda prav umestni, sedaj pa nič več, ko drugod vidimo tako lepe uspehe, ki jih imajo deželni zavodi v bančnih poslih.

Dežela lombardira večkrat, ker denar izplačuje, izplačuje kupone, lahko v svoji banki nalaga vse ostanke iz blagajne itd. Potem pride tudi vprašanje konventiranja našega deželnega dolga.

To so vse stvari, glede katerih je treba, ako hočemo že domačo banko delati, da imamo banko z večjim delokrogom, da ne pridemo v zadrego.

Jaz se ne bom tukaj dalje bavil s to zadevo, ker je itak stvar deželnega odbora, da bo o vsem podrobneje premišljal, omenil bi samo še eno stvar.

Reklo se je: Kje bomo osobje dobili?

To je ravnotako kakor ko je gospod dr. Eger glede vseučilišča rekel: Nimate ne bukev, ne do-centov.

Iskali bomo osobje. Drugi denarni zavodi nam bodo šli na roko in dobili bomo potrebne moči, če ne doma, — pa jih poznam tudi doma, — pa drugod, in dobili jih bomo, kolikor bomo hoteli. (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „To je najmanjša stvar“). To je najmanjša stvar in torej prosim, gospodje, da glasujete za predlog, kakor ga je sklenil odsek, da se napravi deželna banka. (Odobranje na levi. — Beifall links).

Deželni glavar:

Predlog odseka za deželna podjetja, o katerem nam je sedaj glasovati, se glasi tako-le (bere — lieft):

„Sklene se:

1. Deželna banka se ustanovi.

2. V svrhu ustanovitve deželne banke naj deželni odbor poizveduje pri drugih podobnih deželnih zavodih, po potrebi zaslisi eksperte glede delokroga nameravane deželne banke, vse tozadevne načrte deželne banke v dogovoru s c. kr. vlado izdela ter deželnemu zboru v svrhu končne odobritve že v prihodnjem zasedanju predloži.“

Pozivljem gospode, ki so za ta predlog, da izvolijo ustati!

(Zgodi se. — Geschieht).

Predlog je sprejet in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Mi preidemo sedaj k razpravi o poročilu odseka za deželna podjetja.

b) glede ustanovitve deželne zavarovalnice.

b) betreffend die Errichtung einer Landes-Ver-sicherungsanstalt.

Poročevalec Mandelj:

Odsek se je dalje posvetoval o mojem nujnem predlogu glede ustanovitve deželne zavarovalnice in je prišel do sklepa, da predlaga deželnemu zboru sledečo resolucijo (bere — lieft):

„Deželnemu odboru se naroča:

1. da do prihodnjega deželnozborskega zasedanja izdela in predloži zakonski načrt za ustanovo živinske zavarovalnice. Prouči naj tudi, bi li bilo mogoče v to zavarovanje pritegniti tudi prešiče;

2. deželni odbor naj prouči obstoječe razmere in potem šele izdela in predloži zakonski načrt za ustanovo zavarovalnice zoper ogenj;

3. deželnemu odboru se nadalje naroča, da po možnosti predloži prihodnjemu deželnemu zboru zakonski načrt za življensko zavarovanje.“

Jaz pripominjam k temu predlogu le to, da se je nasproti prvotnemu nujnemu predlogu razvrstitev dotičnih tvarin izpremenila in da se je glavni pomen položil na živinsko zavarovalnico.

Glede drugega zavarovanja zoper ogenj pa naj bi se deželni odbor imel še informirati in stvar proučiti, kar velja tudi o zavarovanju človeškega življenja, katera stvar je deloma sedaj v nekakem prehodnem stanju, ker je v državnem zboru na vrsti socijalno zavarovanje.

Jaz se ne strinjam s tem, ker je socijalno zavarovanje nekaj drugega, kakor življensko zavarovanje v navadnem pomenu.

Ljudsko zavarovanje, to je popolnoma nekaj drugega.

V drugem oziru je današnji predlog bistveno ravnotak kakor prvotni moj predlog, samo nekaj formalnosti se je izpremenilo in jaz kot poročevalec moram seveda priporočati to, kar je sklenil odsek in kar sem ravno prej prečital.

Deželni glavar:

Otvaram razpravo. K besedi se je oglasil gospod poslanec dr. Šusteršič.

Poslanec dr. Šusteršič:

Visoka zbornica! Proti predlogu odseka za deželna podjetja si usojam staviti sledeči predlog (bere — lieft):

„Visoki deželni zbor skleni:

- I. ustanovijo se deželni zavarovalni zavodi za
 1. zavarovanje proti škodi po ognju,
 2. zavarovanje človeškega življenja,
 3. zavarovanje goveje živine in konj;

II. deželnemu odboru se naroča, da izdela tozadevne zakonske načrte in poroča v prihodnjem zasedanju deželnemu zboru;

III. prouči naj tudi, bi li ne bilo mogoče v zavarovanje goveje živine in konj pritegniti tudi prešiče.“

Predlog, kakor si ga jaz usojam staviti, pove z vso jasnostjo in točnostjo, da deželni zbor hoče, da se ustanovi tudi deželna zavarovalnica proti ognju in za človeško življenje, poleg živinske zavarovalnice.

V ospredju stoji osobito zavarovalnica za škodo po ognju. Gospoda moja, to je glavna točka zavarovalnega problema za naše ljudstvo in zato jo moramo staviti v ospredje. Pomislekov jaz za svojo osebo nimam, sicer pa bode naloga deželnega odbora, da bo stvar temeljito proučil. Druge

dežele so uvedle svoje zavarovalnice, n. pr. Nižjeavstrijska tudi za življenje in rente, in vse te zavarovalnice so se jako dobro obnesle.

Ako ustanovimo deželno zavarovalnico proti škodi po ognju, imamo pred očmi tisto veliko gibanje, ki gre skozi agrarske kroge vse naše države in ki meri na to, da se postavi vse zavarovanje proti ognju na javnopravno podlago. Gre se tu za tri glavna načela, prvič za podeželenje zavarovanja, drugič za obligatorno zavarovanje proti ognju in tretjič za monopoliziranje zavarovanja pri deželnih zavarovalnicah.

Povem čisto odkrito: naše težnje gredo za tem, da se zavarovanje proti ognju privatnim zavarovalnicam sploh odvzame. Gospoda moja, to odgovarja koristim interesentov in to je enotna težnja vseh agrarskih slojev vse države. Problem je jako star. Že leta 1896. je državni zbor obravnaval popolnoma izdelani zakonski načrt, ki ga je izdelal tedanji zavarovalni odsek, in sicer vsled predloga bivšega trgovinskega ministra grofa Wurmbranda. Že takrat je bila velika večina zbornice za to reformo, ampak Badenijevo ministrstvo je nastopilo za privatne zavarovalnice in z velikim vladnim pritiskom je starega grofa Wurmbranda pridobilo, da je v odločilnem trenutku sam predlagal, naj se zakonski načrt radi izpremembe § 2. vrne odseku. S tem je grof Wurmbrand svojega lastnega otroka požrl — zakon je bil pokopan.

Mi smo to iz srca obžalovali! Stvar je pa ostala še vedno na dnevnem redu državnega zbora, izvršila se bo, uresničila se bo ta težnja, tembolj, ako bo pravočasno skrbjeno za to, da bodo vse dežele imele svoje lastne zavarovalne zavode, tudi naša, in potem bo v lastnem zavarovalnem zavodu dana podlaga, da se v interesu prebivalstva ustvari tisto, kar sem prej omenil, namreč prvič, da se zavarovanje podeželi, drugič, da se uvede prisilno zavarovanje vseh objektov, ki so podvrženi nevarnosti požara, in tretjič, da se monopolizira pravica zavarovanja za deželne zavode.

Gospoda moja, jaz priporočam, da se sprejme predlog v celoti v tej obliki, kakor sem ga jaz stavil. (Živahno odobravanje na levi. — Lebhafter Beifall links.)

Landeshauptmann:

Zum Worte hat sich gemeldet der Herr Abgeordnete Baron Apfalter.

Ich erteile ihm dasselbe.

Abgeordneter Freiherr von Apfalter:

Hohes Haus! Ich muß zu den Ausführungen des sehr geehrten Herrn Vorredners, in denen er sich auf einen ganz neuen Standpunkt gestellt hat, nämlich auf den, daß eine obligatorische Feuerversicherung im Lande Krain angestrebt werden möge, die auf einem Monopol basiert sein soll, einige Bemerkungen vorzubringen mir erlauben. Mit Rücksicht auf diesen neuen Gesichtspunkt halte ich es allerdings für nötig, von jener Stellungnahme ge-

wissermaßen abzuweichen, die ich gestern in der Ausschußberatung eingenommen und näher präzisiert habe.

Wenn wir dieses Ideal zu erreichen imstande sein sollten, dann — das muß ich ganz offen und ehrlich gestehen — könnte ich diese Art der Lösung der Frage nur mit der größten Freude im Interesse des ganzen Landes und jedes einzelnen Besitzers begrüßen. Denn, wenn eine so basierte Anstalt hier im Lande errichtet wird, dann ist sie kräftig, dann ist sie lebensfähig. (Pritrjevanje na desni. — Zustimmung rechts.) Bevor aber diese Voraussetzung nicht gesichert ist, wäre — und das möchte ich dem hohen Hause zu bedenken geben — die Errichtung einer Brandversicherungs-Anstalt auf gewöhnlicher Basis, so wie eben derartige Anstalten derzeit gewöhnlich errichtet werden, immerhin in ihrer Endwirkung ein zweischneidiges Schwert.

Erlauben Sie, meine sehr geehrten Herren, daß ich vom rein geschäftlichen Standpunkte aus das Feuerversicherungswesen betrachte.

Die derzeitige feuerversicherte Wertsumme im Lande Krain beträgt zirka 280 Millionen. Die Prämien, die dafür bis Ende 1907 gezahlt worden sind — berechnet nach den 2% Feuerwehrfonds-Beiträgen — machen 936.000 K aus. Der Versicherungswert des Landes Krain beträgt zirka 1% der gesamten Versicherungssumme aller Kronländer Österreichs; Krain rangiert diesbezüglich an drittlebster Stelle.

Derzeit arbeiten in Krain — ich glaube — 20 oder 22 Versicherungsgesellschaften, zum Teil Aktiengesellschaften, zum Teil auf Wechselseitigkeit beruhende Anstalten.

Wir müssen uns nun vor Augen halten, auf welcher geschäftlichen Basis eine solche Anstalt gegründet werden könnte.

Ich sehe jetzt ganz ab von der ganz neuen These des Herrn Abgeordneten Dr. Sušteršič, daß wir eine monopolisierte obligatorische Versicherung haben sollen, denn ich weiß nicht, ob dies so leicht durchführbar und erreichbar sein wird. Wenn eine Landes-Versicherungs-Anstalt gegründet wird, hat sie doch jedenfalls in erster Linie den Zweck vor Augen, den Landesbewohnern, die sich versichern, im Falle eines Brandschadens die größtmögliche Hilfe und Erleichterung zuteil werden zu lassen. Es kommt ja sehr oft vor, daß nicht nur das Haus durch Brand vernichtet wird, sondern mehr oder weniger auch das Mobiliar, die Wirtschaftsgeräte, ja, die Vorräte, und da sollte doch natürlicherweise dem vom Brande Geschädigten die größtmögliche Versicherungssumme in der konstantesten Weise liquidiert werden. Das ist nach meiner Meinung der richtige Standpunkt für eine Landes-Brand-schadenversicherungs-Anstalt.

Das ins Auge gefaßt, müssen wir uns nun fragen, unter welchen Auspizien eine solche Landes-Anstalt bei uns in Krain ins Leben treten würde. Sie begegnet — ich möchte sagen — einem Heer von kleinen Feinden. Ich habe gerade gesagt, in Krain arbeiten 20 bis 22 Anstalten. (Klici na levi: — Ruše links: „29!“) Noch schlimmer! Manche sind wohl darunter, die nur ein ganz geringfügiges Geschäft machen, aber die hauptsächlich in Betracht kommenden Anstalten arbeiten mit einem enormen Apparat von Agenten und Subagenten, die alles, was nur möglich ist, für die einzelnen Anstalten anwerben. Schon seit Jahren wird ein heftiger Konkurrenzkampf zwischen

den Anstalten geführt, und die notwendige Folge davon ist, daß die Prämien gewissermaßen einen Tiefstand erreicht haben, der wohl nicht mehr leicht unterboten werden kann.

Wenn nun, meine Herren, eine neue Anstalt ins Leben tritt, muß sie doppelt stark und gewappnet in diesen Konkurrenzkampf eintreten. Es gilt ja nicht nur, neue Versicherungen zu erwerben, sondern alte, mitunter uralte Versicherungen, die teilweise bis in die 30er und 40er Jahre des vorigen Jahrhunderts zurückreichen, den gegnerischen Anstalten zu entreißen. Auch handelt es sich zumeist nicht um kurzfristige Versicherungsverträge, fünf Jahre sind das Minimum der Versicherungsdauer, aber auch zehn- und fünfzigjährige Verträge binden sehr häufig die einzelnen Versicherten an die Versicherungsanstalt.

Demnach eröffnet sich einer neuereierten Anstalt von vornherein ein ziemlich langes Spatium zur Austragung des unvermeidlichen Konkurrenzkampfes.

Es ist nun allerdings richtig, daß solche Anstalten in der Rückversicherung einen gewissen Rückhalt suchen und finden können, aber Rückversicherungen zu finden ist heutzutage nicht mehr so leicht als früher. Die gesteigerten Regieauslagen und die noch immer höher gehenden Ansprüche auf Gewinn sind bei allen Rückversicherungsanstalten vorhanden, und beides fällt der die Rückversicherung suchenden Anstalt zur Last, und je kleiner der Wirkungskreis dieser Anstalt ist, desto größer ist für sie diese Last. Das ist ein unbestreitbarer Erfahrungssatz.

Aber wir müssen auch auf das Verhältnis zwischen guten und schlechten Risiken Rücksicht nehmen, welches für die krainische Versicherungsanstalt in Betracht kommen würde.

Es ist ein unumstößlicher Grundsatz: je größer das Wohnungszentrum ist, desto geringer ist das Risiko. In großen Wohnungszentren, in Städten und großen Märkten, werden die bau- und feuerpolizeilichen Vorschriften strenger gehandhabt, es besteht dort ein regelrechter Feuerwehrdienst, der im Falle eines Brandes rasch funktioniert. Auch spielen die in den Städten angelegten Wasserleitungen eine nicht unbedeutende Rolle. Je kleiner das Wohnungszentrum ist, je zerstreuter die einzelnen Gehöfte liegen, die alle natürlich auch versichert sein sollen oder bei obligatorischer Versicherung versichert sein müssen, eine desto gefährlichere Summe von Risiken bilden diese Versicherungsobjekte. Ich will ja nicht leugnen, daß das Feuerwehrwesen in Krain in dem letzten Jahrzehnte einen sehr erfreulichen Aufschwung genommen hat. (Poslanec — Abgeordneter Mandelj: „Za 280 milijonov je bilo lansko leto zavarovanih!“) Ich spreche ja nur von der Leistungsfähigkeit der Feuerwehr. — Jedenfalls wird es aber unbedingt notwendig sein, die Ausgestaltung des Feuerwehrwesens im ganzen Lande bedeutend zu fördern, je schneller, desto besser. Es fehlt allenthalben an Löschvorrichtungen und Geräten, an entsprechenden Unterkunftsräumen für dieselben. Auch darf man nicht vergessen, daß an die freiwilligen Feuerwehren auf dem Lande nur innerhalb gewisser Grenzen größere Anforderungen gestellt werden dürfen. Die freiwillige Mannschaft ist z. B. im Sommer beim Ausbruche eines Brandes draußen auf dem Felde, sie muß erst zurück in das Dorf eilen, sich ausrüsten, dann fehlen die Pferde für die Bepannung. Im Winter wieder ist es oft gar nicht möglich, zum Brandobjekt zu kommen. Das sind lauter sehr ungünstig wirkende Momente.

Ich möchte all dies dem hohen Hause zur Erwägung empfehlen, denn, wenn die Errichtung einer Landes-Feuerversicherungsanstalt unter den gewöhnlichen Voraussetzungen, ganz abgesehen von den Voraussetzungen, die Herr Abgeordneter Dr. Šusteršič im Auge hat, zur Durchführung gelangen sollte, könnte dieses Unternehmen unter Umständen für das Land recht fatal werden, es könnte dieser Anstalt leicht ähnlich ergehen, wie der einen oder anderen gleichen Anstalt in einem anderen Kronlande in unserer Nähe.

Gestatten Sie mir, diesbezüglich auf den Entwicklungsgang nur von zwei Landesanstalten hinzuweisen, die auch im Laufe der Debatte im Ausschusse genannt worden sind. Die niederösterreichische Landes-Brandschadenversicherungs-Anstalt ist im Jahre 1897 gegründet worden, im Jahre 1907 war der Versicherungsstand dieser Anstalt 492 Millionen. Das ist selbstverständlich, denn dieser Landesanstalt ist ein Wiegegengeschenk von großer Bedeutung mitgegeben worden: eine große Anzahl von Gebäuden, die dem Lande Niederösterreich gehören, und die meisten kommunalen Gebäude, und das fällt sehr bedeutend ins Gewicht! Und dennoch ist es der niederösterreichischen Landes-Brandschadenversicherungs-Anstalt im Laufe dieser zehn Jahre nur gelungen, einen Reservefonds von im ganzen 208.000 K anzusammeln. Das ist furchtbar wenig! (Poslanec — Abgeordneter Mandelj: „Cisto zadosti!“)

In Kärnten wurde die Landes-Brandschadenversicherungs-Anstalt im Jahre 1899 errichtet. Als Gründungsfonds wurde ihr der Betrag von 200.000 K zugewiesen, der in der allerfrühesten Zeit erschöpft war. Die Anstalt hat dann vom Lande — ich glaube, es ist auch jetzt noch der Fall, allerdings ist mir das Ergebnis des Jahres 1908 noch nicht bekannt — eine jährliche Subvention von 25.000 K bekommen, sie mußte aber nebenbei auch noch einen sehr beschämenden Weg antreten, sie mußte ihre Prämien erhöhen. Sie hat dadurch der Bevölkerung keinen Nutzen bereitet, denn, ich weiß ganz genau, manche recht gute Versicherungen bei anderen Anstalten mit akzeptablen Prämien sind an die Landesanstalt übergegangen und die Versicherten mußten sich nun eine Erhöhung der Prämien gefallen lassen.

Ich will ja dem Lande Krain gewiß kein so furchtbares Horoskop stellen, jedenfalls aber müssen wir, wenn wir eine Landes-Brandversicherungs-Anstalt gründen, ihr ein ausgiebiges Wiegegengeschenk mitgeben, sonst läuft sie Gefahr, dem Zwecke, dem sie entsprechen soll, nicht gewachsen zu sein.

Deshalb möchte ich, wie ich bereits im Ausschusse getan, dem hohen Hause wärmstens empfehlen, die Frage der Errichtung einer Landesanstalt auf jener normalen Basis, wie wir sie uns jetzt vorstellen, vorerst genau zu studieren. Allerdings, sollte jene Schöpfung möglich sein, welche Herr Dr. Šusteršič im Auge hat, so wäre dies ein ganz anderer Fall, dies wäre ein voller, ein ganzer Erfolg für unser Land Krain!

Deželni glavar:

Preden dam besedo prvemu gospodu, ki je vpisan med govornike, moram vprašati, ali se podpira izpreminjalni predlog gospoda poslanca dr. Šusteršiča.

Gospodje, ki podpirate ta predlog, prosim, blagovolite vstati.

(Zgodi se — Geschieht.)

Predlog je zadostno podprt in je torej v razpravi.

Sedaj pride do besede gospod poslanec dr. Triller.

Poslanec dr. Triller:

Visoka zbornica! Jaz bom glasoval za odsekovske predloge, ne pa tudi za dr. Šusteršičev dodatek. Ako je gospod tovariš dr. Šusteršič izjavil, da mora biti ideal obligatornost zavarovanja, mu pritrujem. Tudi jaz smatram to kot ideal. Ako pa pravi gospod tovariš dr. Šusteršič, da moramo v svrhu dosežanja tega ideala ustanoviti deželno zavarovalnico tudi zoper škodo po požaru, potem se najina pota takoj ločijo.

Jaz pravim namreč, da moramo na obligatornost počakati. Delajo naj kompetentni faktorji, da pride do te obligatornosti, nikakor pa ne delim mnenja, da naj jo propagiramo s tem, da ustanovimo deželno zavarovalnico tudi proti ognju. To se mi zdi napačno, kajti deželna zavarovalnica bi, dokler nimamo obligatornega zavarovanja, hodila trnjevo pot in bi se proti brezštevilni konkurenci borila brez upa zmage; deželnim financam pa bi se vsekale globe rane, brez potrebe, brez nujnosti.

Čakajmo in bodimo pripravljeni na to, da bo dosežena obligatornost. Tisti hip bo potem vsak ljudski zastopnik z mirno vestjo lahko glasoval za ustanovitev take deželne zavarovalnice. Ko bo namreč deželi zagotovljen monopol, stoprav potem bo smela pričakovati tudi zanesljive koristi od take zavarovalnice.

Mislim, da ne bom izdal nobene tajnosti in da ni napačno, ako opozorim tukaj gospode tovariše na mnenje in posvarilo, katero so nam v tej zadevi podale druge dežele. Nižjeavstrijski deželni odbor je, vprašan po našem deželnem odboru za mnenje in svet, izrekel, da po njegovem prepričanju nikakor ne kaže naenkrat ustanoviti več panog zavarovanja, ampak postopa naj se gradatim. Začne naj se s tisto panogo, po kateri je potreba največja, in to je, kakor je gospod poročevalec že sam omenil, zavarovanje goveje živine in konj.

Gospodje! Jaz si usojam tukaj opozoriti še na italijanski rek: „Chi troppo abbraccia, meno stringe.“

Zaraditega priporočam zgolj odsekovske predloge visoki zbornici v sprejem. (Pritrjevanje v središču. — Zustimmung im Zentrum.)

Deželni glavar:

Dalje je oglašen k besedi gospod poslanec dr. Lampe.

Prosim ga, da poprime besedo!

Poslanec dr. Lampe:

Visoka zbornica! Jaz moram izjaviti, da bom glasoval za predlog gospoda tovariša dr. Šusteršiča in ne za odsekovske predloge.

Izvajanja, zlasti gospoda poslanca barona Apfaltrerja, so bila jako interesantna in mislim, da zborujemo pod dobrimi avspicijami. Kajti proti mladostnemu temperamentu, ki je koncentriran sedaj na tej (levi — linken) strani visoke zbornice, imamo glasove starih gospodov (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „No, no, prosim! — Veselost. — Weiterfeit.), ki na nas jako dobro vplivajo, ker se veliko dobrega in koristnega od njih učimo.

Ko je gospod tovariš Mandelj prvič utemeljeval svoj nujni predlog, je gospod poslanec dr. Triller proti gospodu baronu Schweglu rekel: „To so idealisti.“ To je res, ampak dobro je, da imamo poleg sebe tudi realiste, ki nas tu in tam na kako nevarnost opozarjajo. Vendar pa nas taki resni glasovi ne morejo odvrniti od tega, da ne bi šli na pot, katero smo si začrtali.

Gospod tovariš dr. Triller nas je predvsem opozoril na to, da bi moralo biti zavarovanje najprej monopolizirano, splošno in obligatorno. Tudi naše načelo je, katero so sprejeli sploh vsi gospodje, da mora biti pri zavarovanju proti ognju zadnji cilj monopoliziranje, splošnost in obligatornost. Ali vse to se ne da naenkrat doseči in jaz mislim, da je pot, katero smo mi ubrali, prava, ako hočemo doseči ta cilj.

Dosegli pa bomo via facti (Poslanec — Abgeordneter dr. Zajc: „Kakor slovensko vseučilišče!“), in sicer se bo najprej doseglo splošnost zavarovanja. Potem bo samoposebi prišlo monopoliziranje in obligatornost.

Naša kranjska dežela je v tem oziru zelo na žalostnem. Če berete poročila o požarih, vidite: Toliko in toliko gospodarjev je bilo zavarovanih, toliko in toliko jih sploh ni bilo zavarovanih, in ti in ti so bili zavarovani za majhne vsote; in kaj je zadnji njihov klic: dežela pomagaj!

Pridejo na deželni odbor in ta jim da, kolikor more — hvala Bogu, da nimamo veliko kredita na razpolago (Veselost. — Weiterfeit), ampak samo 2000 kron za vsak slučaj.

Gospoda moja! Mi moramo to, kar dajemo na podporah pogorelcem, tudi vpoštevati pri deželni zavarovalnici, ker si potem prihranimo te podpore, in to znaša na leto vendarle precejšnjo vsoto.

Gospod poslanec baron Apfaltrer je omenil koroško deželno zavarovalnico. To je res, da se je izpočetka imela boriti s težavami, ampak kakor sem razvidel iz obravnave zadnjega zasedanja koroškega deželnega zbora, je položaj zavarovalnice sedaj popolnoma drugačen kakor je bil prej.

Lansko leto je imela 132.000 kron prebitka (Klici na levi: — Ruße links: „Čujte!“) in iz tega izvira, da je koroški deželni zbor storil sklep, da so se premije za 10% znižale. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: „Čujte!“)

To je jako lep dobiček za zavarovalnico, če pomislite, da je bilo objektov zavarovanih za 108 milijonov kron in da so premije znašale 346.000 kron.

Iz tega vidimo, da koroška zavarovalnica sedaj primeroma dobro stoji.

Prepričan sem, da bomo tudi mi od začetka imeli velike težave, ampak te se bodo dale premagati. Kar je bilo mogoče na Koroškem, je mogoče tudi pri nas.

Prepričan sem, da se bo ljudstvo, ako bo videlo zavarovalnico v rokah dežele, veliko raje zavarovalo, in sicer pri deželnem zavodu, ker ne bo odijoznega agentskega posla in se bo vse izvrševalo po deželnih organih, in tako bomo prišli do tega, da bodo v resnici enkrat vsi kmetje zavarovani in dobro zavarovani.

Iz teh razlogov sem za predlog gospoda tovariša dr. Šusteršiča, da se na prvo mesto postavi zavarovanje proti ognju.

Prepričan sem, da bo deželi to zavarovanje nosilo dobiček, in sicer večji kakor zavarovalnica za živino. To je pač bolj neki zavod, ki je namenjen v podporo kmetijstvu, medtem, ko bo zavarovanje proti ognju sigurno prinašalo dobiček.

Prosim torej gospode tovar še in druge gospode, da ne bodo nasprotovali, ampak glasovali za predlog gospoda dr. Šusteršiča. (Živahno odobravanje na levi. — Lebhafter Beifall links)

Deželni glavar:

Dalje se je oglasil še enkrat k besedi gospod poslanec dr. Šusteršič.

Poslanec dr. Šusteršič:

Visoka zbornica! Samo s par stavki odgovorim na pomisleke, ki so bili izraženi po gospodih tovariših baronu Apfaltrerju in dr. Trillerju.

Gospoda moja, to pesem raznih pomislekov, to predočevanje težav, to črno in sivo slikanje avspicij za tako zavarovalnico, smo vse že leta 1896. slišali v državnem zboru od vseh tistih, ki so pobijali tedanji predlog grofa Wurmbanda, osobito od c. kr. vlade, katero je zastopal takratni sekijski načelnik in poznejši ministrski predsednik Körber silno nesrečno, ker je bilo stvarno za nič, kar je povedal.

Gospoda moja, vsako novo podjetje se mora izpočetka boriti s težavami. Treba je nekaj sredstev investirati in gotovo je tudi, da tako podjetje takoj za začetek ne nosi bogve kakih dobičkov. S tem je treba računati, ali mi moramo pomisliti, da imamo opraviti z javnimi napravami. Mi moramo račun napraviti v zmislu javnega gospodarstva in to ima drug smoter kakor privatno podjetje. Privatno podjetje računa samo, koliko ima učinkovitega dobička iz te ali one kupčije pričakovati; javno gospodarstvo ima pa smoter, splošno koristiti deželi in ljudstvu, in jaz rečem, če imamo 20.000 — 30.000 K izgube, napravimo pa zopet nasprotni račun, koliko so interesi, koliko je ljudstvo zaradi tega mnogo na boljšem, da se dežela peča s to ali ono panogo gospodarstva, — potem bomo prišli do prepričanja, da ima dežela še vedno veliko korist, ker je varovana korist ljudstva!

Gospoda moja, to je tisti moment, katerega je treba imeti pred očmi.

Gospod poslanec baron Apfaltrer je rekel, da bomo takoj imeli opraviti s celo armado sovražnikov — „mit einem Heer von Feinden“ — namreč z 29 zavarovalnicami, ki razpolagajo s celo armado agentov itd. „Ein Heer von Feinden!“ Gospoda moja, mi pa imamo opraviti v deželi tudi s celo armado sovražnikov privatnih zavarovalnic in tisti, ki jih imam sedaj v mislih, ti bi pa postali prijatelji deželne zavarovalnice, — to je ogromna masa ljudstva, ki je sita privatnih zavarovalnic (Živahno odobravanje na levi. — Lebhafter Beifall links.) in hrepeni po tem, da se iznebi teh agentov in iznebi tiste grde umazanosti in včasih naravnost goljufivega postopanja marsikojih privatnih zavarovalnic. Ali ni to goljufija, če agent pride in kmetu prigovarja: Zavaruj se za 2000 ali 3000 K, boš več odškodnine dobil, če pogoriš. Če se pa to zgodi, pa pride druga komisija škodo cenit in pravi: Odškodnine bomo samo toliko izplačali, kar je res zgorelo vrednosti. In če kmet ugovarja, češ, jaz sem bil za toliko in toliko zavarovan, sem toliko višjo zavarovalnino plačal, pa se mu reče: To nas nič ne briga, poglej, tu stoji ta in ta paragraf v „polici“. Včasih je tisti paragraf v polici tako drobno pisan, da je posebnega stekla treba, da se ga more brati in na ta način je zavarovanec faktično opeharjen. (Živahno pritrdjevanje in ploskanje na levi. — Lebhafter Zustimmung und Händeklatschen links.) Nevolja zoper zasebne zavarovalnice je tako velika in tako elementarna, da deželni zavarovalnici ne bo treba nobenih agentov, ampak da bodo ljudje sami prišli se zavarovati. (Klici na levi: — Ruf: links: „Vsaj to hočejo kmetje!“) Razen tega ima pa dežela na razpolago svoj lastni aparat, svoje lastne faktorje, katerih privatna zavarovalnica nima. To so n. pr. županstva in, da se spomnim enega stanu, ki se ima boriti z gmotnimi težavami, to je inteligentno učiteljstvo, ki bi od tega posla imelo kaj postranskega zaslužka in obenem lepo nalogo, s katero se bodo učitelji gotovo ljudstvu prikupili.

Torej tistih strahov, ki so se na steno slikali, se jaz čisto nič ne bojim. Če je omenil gospod poslanec baron Apfaltrer, da bo deželna zavarovalnica imela opraviti ne samo z dobrimi, ampak tudi s slabimi „riskami“, pravim jaz, da se to godi vsaki zavarovalnici, da ima dobre in slabe riske. Za dobre riske je zavarovalna premija nižja, za slabe pa višja. Da bi se pa pozavarovanja ne dobilo, tega se ni bati. Včasih je to res težko, toda zakaj? Ker so privatne zavarovalnice kartelirane in ne dopuščajo, da bi ta ali ona zavarovalnica prevzela pozavarovanje za konkurenčni zavod. Ampak v takem slučaju se gre po potrebi lahko v inozemstvo, kar je nedavno tudi storila neka kranjska zavarovalnica, ki je v Parizu sklenila zelo ugodno pozavarovalno pogodbo. S takimi bojkoti se danes ne izhaja. Omenjal bi tu samo, kako so vsi dunajski židovski bankirji svojedobno bojkotirali mestno občino dunajsko in rekli: Sedaj bomo dr. Luegerja na suho postavili. Ampak dunajski gospodje so šli v Berlin, so denar pod ugodnejšimi

pogoji dobili, kakor bi ga bili na Dunaju, in vsi tisti dunajski židovski bankirji s svojimi dolgimi krivimi nosovi so ležali na trebuhu (Veselost. — Heiterkeit.), in sedaj jih je zmerom vse polno v dr. Luegerjevi predsobi, kadar je oddati kako dunajsko mestno posojilo. Bodimo torej brez skrbi. Ako bomo mi v naši deželi to gospodarsko podjetje postavili na solidno in pametno podlago in če se bo potem pametno in solidno gospodarilo in vpoštevalo dejanske razmere, ako nadalje tudi računamo s sodelovanjem ljudstva, katero je, kar se ne da tajiti, v zadnjih 10 letih za 50 let napredovalo, ako torej z vsem tem računamo, bodite prepričani, da se ni bati ničesar. Le pojdimo naprej, napravimo to deželno podjetje in bodite uverjeni, da bo to v blagor in ponos naše dežele. (Živahno odobravanje in ploskanje na levi. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Temu ni tako in debata je torej zaključena.

Preden prestopimo k glasovanju, ima še gospod poročevalec končno besedo.

Poročevalec Mandelj:

Dovoljenih mi bodi samo par kratkih besed. Polemizirati nečem, ker vidim, da je končno vsa zbornica vobče zavzeta za zavarovanje.

O stavljenem protipredlogu se bomo nazadnje lahko pogodili, ker je to, kar je predlagal odsek in kar predlaga gospod tovariš dr. Šusteršič, v bistvu eno in tisto. Zato se jaz za svojo osebo pridružujem predlogu gospoda tovariša dr. Šusteršiča, v ostalem pa moram kot poročevalec seveda priporočati tisto, kar je sklenil odsek za deželna podjetja.

In sedaj še par besed. — Meni leži v prvi vrsti na srcu ravno živinska zavarovalnica. Tri stvari so pri živinoreji, ki so potrebne ureditve v naši deželi.

Prva je ta, da pridemo že enkrat do enega sistema glede pasem. V tej stvari imamo sedaj neko zmes, ampak tu bi bilo želeli, da se enkrat skliče enketa, ki bo določila, kaka živinska pasma naj se redi v tem ali onem kraju dežele. — Druga stvar je ta, da se brigamo, da se bodo po vsej deželi začele ustanavljati živinorejske zadruge, in tretje je pa to, da ustanovimo živinsko zavarovalnico. Živinska zavarovalnica ni nekaj takega kakor druge zavarovalnice, ampak je le bolj neko deželnokulturno (Klic: — Ruf: „Živinskokulturno!“ — Veselost. — Heiterkeit.) in rekel bi — humanitarno podjetje. Zato pa dežela ne bo od te zavarovalnice imela dobička, ampak bo nasprotno morala še dajati ji kake subvencije. Prvo, kar bo treba snovati, to so krajevne zavarovalnice, te se zvežejo v deželno zvezo in to vodi dežela.

Druga reč je pa zavarovanje zoper ogenj. Nekateri gospodje so mnenja, da je to nekaj riskantnega. Jaz sem pa popolnoma prepričan, da se že

da napraviti kupčija. Pred seboj imam izkaz, iz katerega je razvidno, da so koncem l. 1906. vse deželne zavarovalnice imele prebitka, in sicer Koroška K 75.000, nižjeavstrijska K 150.000, zgornjeavstrijska okoli K 200.000, salcburška K 4000.

Seveda prerokov je vedno, ki pravijo: Nikar se spuščati v kaj takega, vi pridele v nevarnost, — ampak mi moramo, kakor pri deželni banki tako tudi pri zavarovalnici in vseh drugih deželnih zavodih, iti naprej previdno in vztrajno in s tem bomo dosegli uspehe.

Končam in samo še izjavljam, da kot poročevalec priporočam odsekov predlog, za svojo osebo pa bom glasoval za predlog tovariša gospoda dr. Šusteršiča. (Živahno odobravanje na levi. — Lebhafter Beifall links.)

Deželni glavar:

Po opravljenem redu mora najprej priti na glasovanje izpreminjalni predlog, torej predlog gospoda poslanca dr. Šusteršiča.

Ali treba še enkrat prečitati ta predlog?

(Klici: — Ruše: „Ne, ne!“)

Ako ne, bomo najprej glasovali o predlogu gospoda poslanca dr. Šusteršiča in jaz prosim tiste gospode, ki se ž njim strinjajo, da blagovolijo vstati. (Zgodi se — Geschieht.)

Je večina in s tem je predlog sprejet. (Živahno odobravanje in ploskanje na levi. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Glasovanje o odsekovem predlogu vsledtega odpade, in s tem je ta točka dnevnega reda rešena.

In sedaj, gospoda, utegne biti primerno, da današnje sejo zaključim.

Prej moram še naznaniti, da mi je došel neki nujni predlog gospoda poslanca dr. Egerja in tovarišev, ki se glasi (bere — liest):

„Dringlichkeitsantrag

des Abgeordneten Dr. Eger und Genossen.

Der hohe Landtag wolle beschließen:

- a) Beilage 53, enthaltend den Bericht des Landesauschusses, betreffend die Bewilligung einer 5% Auflage von den Mietzinserträgen in der Stadtgemeinde Gottschee, wird ohne erste Lesung dem Finanzausschusse zugewiesen;
- b) diesem Antrage wird gemäß § 21 G.-D. die Dringlichkeit zuerkannt;
- c) dem Finanzausschusse wird aufgetragen, hierüber binnen 24 Stunden mündlich zu berichten.

Laibach, am 14. Jänner 1909.

Apfaltrern m. p., Barbo m. p., Franz Galle m. p., Dr. Ferdinand Eger m. p., Schwegel m. p., Born m. p., Rechbach m. p.“

Ako ni nobenega ugovora proti temu nujnemu predlogu, ga bom jaz brez posebnega utemeljevanja odkazal finančnemu odseku, ki naj tekom 24 ur poroča ustmeno o tem predlogu.

(Nihče ne ugovarja. — Es erfolgt kein Widerspruch.)

Torej se bo to zgodilo.

Dalje bi naprosil visoko zbornico za dovoljenje, da smem ravnotako postopati z nekaterim točkami, ki se nahajajo na dnevnem redu današnje seje in ki obsegajo ravnotaka ali zelo podobna vprašanja. To je najprej **priloga 56.** (pod točko 62., dnevnega reda): „Poročilo deželnega odbora glede dovolitve pobiranja 5% naklade na najemnino od stanovanlišč mestni občini Novo mesto“; —

dalje **priloga 55.** (pod točko 61. dnevnega reda): „Poročilo deželnega odbora glede dovolitve pobiranja 155% priklade na vse neposredne davke razen osebne dohodnine in plačarine od pri vodovodu udeleženih posestnikov katastralne občine Stara Vrhnika“; —

dalje **priloga 54.** (pod točko 60. dnevnega reda): „Poročilo deželnega odbora glede dovolitve pobiranja 319% priklade na vse neposredne davke razen osebne dohodnine in plačarine v davčnih občinah Jasen in Vrbovo l. 1909.“; —

potem **priloga 48.** (pod točko 55. dnevnega reda): „Poročilo deželnega odbora glede dovolitve višjih nego 20% priklad za cestne namene“; —

in končno **priloga 59.** (pod točko 65. dnevnega reda): „Poročilo deželnega odbora glede dovolitve pobiranja 136% priklade na vse neposredne davke razen osebne dohodnine in plačarine v občini Trava.“

Vse te priloge izročim, ako ni ugovora proti temu, finančnemu odseku, da o njih poroča v 24 urah.

(Nihče ne ugovarja. — Es erfolgt kein Widerspruch.)

Ker ni ugovora, smatram, da se visoka zbornica strinja z mojim predlogom, ter se torej te priloge izroče finančnemu odseku.

Izročili sta se mi nadalje še dve interpelaciji gospodov deželnih poslancev dr. Ivana Oražna in drugov.

Prosim gospoda zapisnikarja, da jih prečita!

Prva se tiče konfiskacije „Slovenskega Naroda“ z dne 12. januarja 1909.

Zapisnikar Škarja:

(bere — liest):

„Interpelacija

deželnih poslancev dr. Ivana Oražna in drugov na c. kr. vlado v zadevi konfiskacije dnevnika „Slovenski Narod“ dne 12. januarja 1909. Imenovanega dne konfisciralo je c. kr. državno pravdnništvo v Ljubljani dnevnik „Slovenski Narod“ radi sledeče nedolžne notice, katera se glasi: 29 milijonov dvignjenih iz „Kranjske hranilnice“. Kako strašno propada nemška „Kranjska hranilnica“ v Ljubljani, priča najbolj dejstvo, da je bilo preteklo leto dvignjenega iz nje vsega skupaj nič manj nego 28 milijonov 981.102 K 50 vin., torej za par krajcarjev

manj kot 29 milijonov. Ker ima „Kranjska hranilnica“ le še 51 milijonov denarja — koliko ga je v resnici, ne ve nihče, ker ta šparkasa ni podvržena nobeni strokovni reviziji — sledi čisto logično in jasno, da ga nima dovolj niti za dve leti, če bodo ljudje tako dvigali svoje prihranke, kot so jih preteklo leto 1908, in če ne bo ničesar vložnega v to hranilnico. Ako pa bodo ljudje toliko vlagali vanjo kot so preteklo leto — vložnega je bilo enajst milijonov, pa mora biti po vseh pravilih matematike „Kranjske hranilnice“ konec ravno v treh letih. Več kot gotovo je pa tudi, da teh vlog ne bo toliko, kot jih je bilo preteklo leto, zato morda že v najkrajšem času doživimo v „Kranjski hranilnici“ tak polom, kakršnega nihče ne pričakuje! Važno je tudi vedeti, kako silno je padlo število vložnih knjižic pri „Kranjski hranilnici“. V začetku leta 1908. jih je bilo še 36.716, koncem leta pa samo še 25.822, torej 10.894 manj. Ako primerjamo vsoto vsega dvignjenega denarja in zmanjšanje števila vložnih knjižic, vidimo, da je bilo povprečno na vsako knjižico dvignjenega nad 2630 K. Ti ljudje, ki so dvignili v „Kranjski hranilnici“ svoj denar in ga naložili v kaki slovenski, so mirni in nimajo nobenega strahu, da izgube. Kako pa je kaj tistim pri srcu, ki še vedno zaupajo nemški šparkasi?!

Proti taki konfiskacijski praksi c. kr. državnega pravdnictva moramo podpisani najodločneje protestirati in zato vprašamo:

1. Ali je c. kr. vladi znano, da je c. kr. državno pravdnictvo konfisciralo dnevnik „Slovenski Narod“ radi navedene nedolžne notice?

2. Ako da, kaj namerava c. kr. vlada storiti, da se prepreči vprihodnje tako protizakonito vtessenje svobode tiska?

V Ljubljani, dne 14. januarja 1909.

Josip Turk s. r., dr. Janko Vilfan s. r., Plantan s. r., Ciril Pirc s. r., dr. Ivan Oražen s. r., Lenarčič s. r., E. Gangl s. r., dr. Ivan Tavčar s. r., F. Supančič s. r.“

Deželni glavar:

Prosim gospoda zapisnikarja, da prečita sedaj še drugo interpelacijo gospoda poslanca dr. Oražna in drugih v zadevi konfiskacije tednika „Sloga“ z dne 8. januarja 1909.

Zapisnikar Škarja:

(bere — ličf):

„Interpelacija

deželnih poslancev dr. Ivana Oražna in drugih na c. kr. vlado z zadevi tednika „Sloga“ z dne 8. januarja 1909. Imenovanega dne konfisciralo je c. kr. državno pravdnictvo v Ljubljani tednik „Sloga“ radi sledečih nedolžnih notic, katere se glasé:

Tirajo nas v obupni boj. Na Kranjskem se vrše v novejšem času imenovanja čisto v nemško-nacionalnem duhu. Še hujše je pri nas na Štajerskem. Da so naši politični uradi prenapolnjeni z nemško-nacionalnimi ali celo vsenemškimi uradniki,

da so sodnije, pošte in celo davkarije polne teh nezmožnih in naše ljudstvo črtečih ljudi, je znana stvar. Manj znano je, da je osrednja vlada postala še bolj krivična in pristranska, kakor je bila dosedaj na šolskem polju. Namestu svojih šol bomo dobili za Spodnje Štajersko še enega nemškega nadzornika. To je tako grda pristranost, tako ostudna krivica, da ji ne najdemo izraza! Ne vemo, ali nas c. kr. vlada res namenoma tira v najskrajnejši in najobupnejši boj. Povemo pa lahko odkrito že sedaj: Ne boste zatrli našega žilavega naroda, ne boste mu izruvali zavesti, da je Slovenec, izruvali in uničili nam pa boste zavest, da smo enakopravni, uničili nam pa boste dinastični čut, kajti ako vsenemško, nemško nacionalstvo dobiva vse za svoje veleizdajstvo, zakaj bi se navduševali mi za one, ki hočejo le naše krvave davke in nam delijo za nje le krivico in batine? Neki nauk pa sledi iz tega za nas! Štajerski Slovenci! Če nam je res draga naša zemlja in mil naš jezik, potem se združimo v skupen, enoten složen boj! Sloga, sporazumno delo naj vlada med nami in borba naša bo lažja in uspešnejša. Glede nameravanega imenovanja novega nemškega nadzornika pa pravimo: vse organizacije, vsa politična društva, sklenite nemudoma protest proti tej nakani!

Iz celjske okolice. V Gabrijah, v najbližji celjski okolici, in sicer ob državni cesti, se nahaja trgovina nekega Franca Petschucha. Ta mož se je izučil pri slovenskem trgovcu, piše pa svoje ime nemško in sploh nastopa kakor nasprotnik Slovencev. To se že vidi na tem, da je imel poprej poleg svojega imena na eni strani nemško ime trgovine, na drugi slovensko: „Pri sidru“. Gotovo ima že dovolj denarja, da se mu slovensko ime ni zdelo več potrebno in da ga je kratkoma odstranil. Slovenci, bodite zavedni in ponosni in se ne vsiljujte nikomur, posebno narodnemu nasprotniku ne!

Pri tej priliki vprašamo g. Omladiča, ki je drugače naroden mož, zakaj da je izginil na njegovi hiši slovenski napis: „Gostilnica pri lipi“ in zakaj, da nima sedaj nobenega napisa več, marveč samo svoje ime?

Tudi bi želeli, da bi lastnika gostilnice „Zum wilden Mann“ v Spodnji Hudinji, ki sta oba vrla Slovenca, zamenjala nemški napis s slovenskim napisom.

Res je, da je že bil na hiši napis, ko sta hišo prevzela; pa Slovenec se mora povsod pokazati. Bodimo odločni, kakor so naši nasprotniki! Zavedajmo se, da naši nasprotniki hodijo k nam le toliko, kolikor jim je neobhodno treba in v kolikor jih mi pošteno postrežemo. Iz sladkanja gotovo ne.

Z gornjega Ptujskega polja. Nepričakovano nam je prišla vest, da dobi „Novi slovenski Štajerc“ za naslednika tednik pod imenom „Sloga“. Naj drži tednik to, kar obeta ime! Preprirov smo do grla siti! Ljudstvo samo bo začelo opuščati liste, ki delajo vedno le prepri, ki kažejo posebno veselje do neresnice in obrekovanja ter ne delajo razlike

med Slovenci in nemčurji, med sobrati in sovražniki! Želimo pa, da bo list nadaljeval pričeti boj za našo gospodarsko osamosvojitev, da bo v vsaki številki skrbel za to, da slovensko ljudstvo v ptujskem okraju ne bo pozabilo tistih, ki so v Ptujju zakrivili 12. in 13. september 1908! Tej nalogi naj ostane novi tednik zvest in mi mu bomo zvesti prijatelji! V boju za narodne pravice: Vsi za enega, eden za vse!

Proti taki konfiskacijski praksi c. kr. državnega pravdnništva moramo podpisani najodločneje protestirati in zato vprašamo.

1. Ali je c. kr. vladi znano, da je c. kr. državno pravdnništvo konfisciralo tednik „Sloga“ radi navedenih nedolžnih notic?

2. Ako da, kaj namerava c. kr. vlada storiti, da se prepreči vprihodnje tako protizakonito vtesnenje svobode tiska.

V Ljubljani, 14. januarja 1909.

Dr. Ivan Oražen l. r., Josip Turk l. r., Ciril Pirc l. r.,
dr. Janko Vilfan l. r., Lenarčič l. r., dr. Ivan Tavčar l. r.,
E. Gangl l. r., F. Supančič l. r.“

Deželni glavar:

Obe interpelaciji imata dovelj podpisov. Vsled tega jih izročam gospodu vladnemu zastopniku v svoječasni odgovor.

Dalje mi je naznaniti, da so mi došle še nekatere peticije, katere je treba odkazati dotičnim odsekom.

In sicer so mi došle sledeče peticije:

Društvo „Narodna šola“ v Ljubljani prosi podpore za l. 1908. in minula leta.

Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzaußschusse zugewiesen.

Vodušek Matej, c. kr. gimnazijski profesor v p. v Ljubljani, prosi podpore za izdajo spisa matematično-astronomične vsebine.

Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzaußschusse zugewiesen.

Vodstvo salezijanskega zavoda v Rakovniku prosi podpore oziroma brezobrestnega posojila za stavbo novega zavoda.

Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzaußschusse zugewiesen.

Okrajni ribarski odbor za Kranjsko v Ljubljani prosi prispevka k napravi novega ribarskega zavoda.

Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzaußschusse zugewiesen.

Ravnateljstvo c. kr. gimnazije v Kranju prosi podpore za revne dijake.

Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzaußschusse zugewiesen.

Županstvo občine Hrastje prosi za ureditev deželnih financ brez posebnega obremenjenja kmetiskih posestnikov.

Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzaußschusse zugewiesen.

Uboge šolske sestre de Notre Dame v Trnovem pri Il. Bistrici prosijo nagrade učiteljicam nadaljevalnega tečaja.

Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzaußschusse zugewiesen.

C. kr. deželni šolski svet izroča izkaz za zgradbo novih šol za l. 1908. nasvetovanih subvencij.

Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzaußschusse zugewiesen.

Županstvo občine Medvode prosi za uvrstitev občinske poti, ki se od državne ceste odcepi pri Seničici in pelje skozi Golo brdo v Babni dol, med okrajne ceste.

Se izroča upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.

Rebolj Blaž in sodrugi iz Bučke prosijo za izvršitev načrta za preložitve ceste Raka-Bučka.

Se izroča upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.

Županstvo občine Trata prosi podpore za napravo čipkarske šole v občini Trata. (Izročil g. poslanec Jarc).

Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzaußschusse zugewiesen.

Peticija društva rokodelskih mojstrov v Ljubljani za ustanovitev obrtnega sveta. (Izročil g. poslanec Jaklič).

Se izroča obrtnemu odseku. — Wird dem Gewerbeausschusse zugewiesen.

Peticija društva rokodelskih mojstrov v Ljubljani, da se javna zastopstva pri oddaji del ozirajo na domače obrtnike. (Izročil g. poslanec Jaklič).

Se izroča obrtnemu odseku. — Wird dem Gewerbeausschusse zugewiesen.

Zveza slovenskih zadrug v Ljubljani prosi podpore. (Izročil g. poslanec Lenarčič).

Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzaußschusse zugewiesen.

Stojec Franja, nadučiteljica v p. na Vrhniki, prosi v imenu vpokojenih učiteljev in učiteljic na Kranjskem izboljšanja pokojnin.

Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzaußschusse zugewiesen.

Učiteljske vdove, stanujoče v Ljubljani, prosijo povišanja pokojnin in vzgojevalnin.

Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzaußschusse zugewiesen.

Raktelj Minka, sirota po šolskem ravnatelju v p., prosi, da bi se njej izplačala doklada, očetu namenjena.

Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzaußschusse zugewiesen.

Soklič Julija, rojena Piš, vdova davčnega upravitelja, prosi za odpravnino kot nekdanja učiteljica.

Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzaußschusse zugewiesen.

Koren Miroslav star., dež. pomož. uradnik, v imenu svojega sina Miroslava Korena ml. prosi za primerno mesečno podporo.

Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.

Kette Franja, nadučiteljeva vdova v Zagorji, prosi podpore.

Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.

Dr. Perišč Dušan, okrožni zdravnik v Il. Bistrici, prosi za vračunanje ranocelniške prakse v pokojnino.

Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.

Županstvo občine Suhor prosi za zgradbo vodovoda.

Se izroča upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.

Novak Ana, učiteljska vdova na Preloki, prosi pokojnine.

Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.

Končno imam naznaniti sledeče odsekov seje:

Finančni odsek zboruje jutri v petek 15. januarja ob 1/2 10. uri dopoldne pred zbornično sejo.

Obrtni odsek ima sejo takoj sedaj po zbornični seji.

Verifikacijski odsek ima sejo v soboto 16. januarja pol ure pred zbornično sejo.

Proglšam, da bo jutri zbornična seja ob 11. uri dopoldne in ne ob 10. uri.

Na dnevni red jutrišnje seje pride vse to, kar je ostalo od današnjega dnevnega reda. (Glej dnevni red prihodnje seje. — Sieh Tagesordnung der nächsten Sitzung.)

Zaključujem sejo.

Konec seje ob 6. uri 40 minut popoldne. — Schluß der Sitzung um 6 Uhr 40 Minuten nachmittag.

